

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 13597

YUNGE GAZLONIM

Mark Twain

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מאַרק סווען
יונגע גזלנים

באַרבעט דורך דן קאַפלאַנאוויטש.

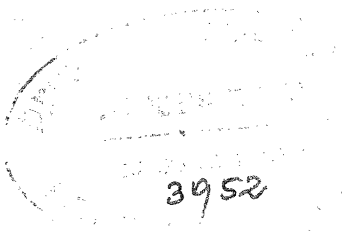
פאַרלאַג / ב. שימין /

1923

וואַרשע

DRUK. SIKORA I MYLNER WARSZAWA, NOWOLIPKIE.

יִבְנֶה גַּם גְּזֵרֵי

I.

— טאָם !

קיינער ענטפערט נישט.

— טאָם !!

עס איז טויט־שטיל.

— וואָס איז דאָ מיט דעם יינגל געוואָרן ? טאָם !!!

די אַלטע פריצטע האָט אַראָפּגעלאָזן די שפּאַקולן אויפן נאָז, און אויסהויבנדיק די אויגן איבער די גלעזער, האָט זי אמרואיק באַטראַכט דאָס צימער. דערנאָך האָט זי די שפּאַקולן איבערגערוקט אויפן שטערן און געקוקט פון אונטער די גלעזער. בכלל האָט זי דורך די שפּאַקולן גופא קיינמאָל נישט געקוקט, מחמת זי האָט זיי געטראָגן נאָר פון גאָה־וועגן און אַלצאיינס האָט מען אין זיי גארנישט געקאָנט זען. זי איז אַ קליינע וויילע געשטאַנען אויפן מיטן צימער אן ווערטער, נאָר באלד האָט זי מיט אַ לאַנגער באַרשט אָנגעהויבן שאַרן און זוכן אונטערן בעט, ריידנדיק דער־ביי צו זיך אַליין מיט אַ קורצן אַטעם:

— ווען איך כאָפּ אים איצטער, דעם יינגאַטש, וואָלט איך אים..
ליהאָב נאָך אין לעבן אַזאָ יינגל נישט געווען !

אָבער נישט קיין יינגל האָט זי פון אונטערן בעט אַרויסגעשאַרט.
נאָר אַ גרויסע שוואַרצע קאַץ, און פון גרויס עגמת-נפש איז די
אַלטע אַרויס אויפן גאַניק און האָט געזוכט דעם יינגל צווישן די
געדיכטע ביימער און הויכע גראָזן פון אייגענעם סאָד. ס'איז
אָבער פון טאָמן אין ערגעץ קיין סימן נישט געוועזן. די אַלטע
האָט ווידער הויך אויפן קול אָנגעהויבן רופן:

— טאָ — טאָ!

אין דער רגע האָט עפּיס אַ קנאַק געטאָן פאַרביי איר' און ווען
זי האָט זיך אַ קער געטאָן אָן אַ זייט, האָט זי פונקט געטראָפן אַ
צוכאַפן דעם יינגל אין דעכטן לויפן פאַרן אַרבל.

— אַזוי גאָר! — האָט אים די אַלטע געטרייסלט פאַרן האַנט, — האָסטו
גאָר געמאַכט אַ וויזט אין הויז-אַלמער! וואָס האָסטו דאָרטן גע-
טאָן, האָ?

— גאָרנישט.

— גאָרנישט, זאָגסטו?? קוק זיך אַקאָרשט איין אויף דינע הענט
און אויף דיין מויל! מיט וואָס האָסטו זיך דאָס אויסגעשמירט?

— כ'ווייס נישט, מומע!

— אָבער איך ווייס! — וואַרעניע איז דאָך דאָס! פערציק מאָל
האָב איך דיר געזאָגט, אַז אויב דו וועסט נישט צורו-לאָזן
די וואַרעניע, וועל איך דיך שמעסן, געדיינקסט? שוין בריינג מיר
אַ רוט!

די מומע פאָלי האָט שוין אַ פאָך געטאָן מיט דער רוט אין דער
לופטן, און ס'האָט בשום-אופן נישט אויסגעזען, אַז דער יינגל
וועט זיך אויסדרייען פון שמיץ. אָבער...

— טאַטעלאַך מיינע! מומע! קוקט זיך נאָר איין, מומע, וואָס
ביי אייך איז הינטערן פלייצע!

די אַלטע האָט זיך אויף אירע גליטשיקע שיך אַ דערשראָקענע
אומגעדרייט אויף הינטן, און פּהרף-עין איז שוין דער יינגל דער-
וויילע אַריבערגעשפרונגען דעם הויכן פאַרקאָן און ס'איז פון אים
אָפילו קיין זכר נישט געבליבן.

די מומע פאָלי איז פון דעם יינגלס פלינקייט אַזוי איבערראַשט

געוואָרן, אַז זי איז לכתחילה געבליבן שטיין ווי אין הין-הער-
פלעט, און האָט נאָר געזוכט מיט די אויגען פון אונטער די שפּאַ-
קולן דעם יינגאַטש, וואָס איז אזוי געשווינט געלט געוואָרן. ערשט
אין אַ היבשע וויילע אַרום האָט זי זיך אליין שטילערהייט צע-
לאַכט, ריינדנדיק דערביי אויפ'ן קול:

—אַט דאָס איז אַ יונג! וויפיל מאָל האָט ער מיר שוין געמאַכט
צום נאַר און כ'בין נאָך אַלץ קיין מבין נישט אויף זיינע שטיק!
אַ שד איז דאָס, נישט קיין יינגל! אגב ווייס ער שוין גוט מיין
שוואַכקייט: גייט מיר נאָר אַ ביסל אָפּ דער כעס—וועל איך אים
שוין אַלצאיינס גאַרנישט טאָן, און מער ווי אַרויסגליטשן זיך פון
מיינע הענט דאַרף ער נישט.

אמת, אַז בשעת איר גיט זיך אַמאָל איין צו כאַפּן דעם יינגל
ביי דער הענט און זי רייסט אים גוט אָן פאַר די אויערן—האָט זי
דערנאָך אויך שטאַרק חרטה, וואָרום טאָם איז דאָך אַ יתום, און
זי, מומע פּאָלי, פאַרבייט דאָך אים אַ מוטער, וועלכער ס'טוט
וויי דאָס האַרץ פאַרן קינד. אָבער אַלס שוועסטער פון זיין פאַר-
שטאַרבענער מוטער איז זי מחויב אויף אים השגחה צו געבען—
ער קאָן דאָך אזוי, חלילה, אויסוואַקסן אַ ווילדער! און די מומע
פּאָלי באַשריסט ביי זיך:

—היינטיקן אָונט זאָל ער שוין הוליען און דערפאַר מאַרגן—לאַטש
ס'איז זונטאָג און ביי אַלעמען איז יום-טוב — וועט ער ביי מיר
דעם גאַנצן טאָג מוזן אַרבעטן.

טאָם האָט זיך געזוימט שיינע עטליכע שעה און פון זיין
צעהיטן פנים איז טאַקע קענטיק געווען, אַז ער האָט זיך אָנ-
געשפילט און אָנגעשטיפט צו זאָט. געקומען איז ער אַהיים פאַר-
נאַכטלעך טאַקי אַקוראַט צום אָונטברויט. באלד ווי ער איז אַריין
אין שטוב, האָט ער זיך די ערשטע זאַך צוגערוקט צו זייער הויז-
משרת דעם נעגער דושים, וועלכן ער האָט אונטערגעהאַלטן אָנ-
זעגן האַלץ און אָנשפאַלטן קיגעלעך אויף מאַרגן, דערביי האָט
ער שטילערהייט דושימען דערצייטט וועגן אַלע זיינע שטיפערייען,
וואָס ער האָט באַוויון אויפצוטאָן פאַר די עטליכע שעה און איז
כסדר אונטערגעשפּרונגען אויף איין סוס. טאָםס יינגערער בר-
7

דערל, אָדער ריכטיקער—זיין יונגערער שטיף-ברודער מיטן נאָמען
סיד, האָט אויך געהאַלפן דושימען אויפקלויבען די אָנגעשפּאַלטע-
נע קינעלעך פון דער ערד. אָבער טאָם האָט מיט זיין יונגערן
ברודערל גאָר קיין עסק נישט געהאַט, וואָרום יענער איז געווען
אַ שטילער, אַ רואיקער און אַ געהאַרזומאַצער—פונקט דער היפּוך
פון טאָמען.

אַז מען האָט זיך געזעצט צום טיש עסן אַוונט-ברויט האָט די
מומע פּאָלי דורכאויס געפרובט דערגיין ביי טאָמען, וואו ער
איז געווען און וואָס ער האָט געטאָן. איבערהויפט האָט זי גע-
וואָלט דערוויסן זיך, צי איז טאָם געגאַנגען צום טיך פּאַדן זיך.
אָבער פון זיינע תשובות האָט זי קיין טאַלק נישט געקאָנט דער-
גיין, וואָרום טאָם האָט פאַרשטאַנען דער מומעס פּוונות און זופּ-
דיק די קאַווע, האָט ער אויף אַליץ געענטפּערט:
—אוהו... מוהו, מאַדאַם...

—און ס'איז דיר גאַרנישט הייס געווען די גאַנצע צייט? — האָט
אים די מומע געוואָלט צעטומלען.

—הייט... אָט האָבן טאַקי אַ סך יינגלעך פון אונז זיך אָפּגעפּרישט אונטער
אַ קאַלטן קראַן וואַסער... ביי מיר איז דער קאָפּ איצטער אויך
נאָס שונם וואַסער.

די מומע האָט געהאַט נאָך אַ סימן. זי האָט אים מיט אַ פּיין
פאַרנייט דעם קאָלנער פון העמד, פּדי זי וואָל וויסן, צי האָט זיך
טאָם ערגיין אויסגעטאָן אָדער נישט.

—נו, באַווייז אָקאַרשט דעם קראַגן!

—אָט איז דאָס! נאָט, קוקט זיך איין!

און די מומע איז געבליבן צופּרידן: ער האָט זיך פאַרט געבאַדן!
דערביי האָט די אַלטע פאַר זיך געטראַכט, אַז אינדעראמתן
איז טאָם גאַרנישט אַזאַ צולאַזענער—ער מאַכט זיך נאָך אַ סך
ערגער ווי ער איז.

נאָר דאָ האָט דער יונגערער ברודער סיד פּלוצלונג אַ וואָג געטאָן:
—מומע, דו האַסט דאָך אים היינט פאַרנייט דעם קאָלנער מיט
ווייסע פּעדעס און איצטער איז דער קאָלנער ביי אים צוגענייט
מיט שוואַרצע.

—אודאי האָב איך אים פאַרנייט מיט ווייסע!—האָט די מומע
 אויסגעשריען:—טאָם, וואָס איז דאָס, האָ?
 טאָם האָט אָבער אויף קיין גליקן נישט געוואָרט, און שטייענדיק
 שוין הינטערן טיר, האָט ער געטראַשעט סידן מיטן האַנט:
 —איך וועל זיך שוין מיט דיר אָפרעכענען, שנעק איינער!
 אין אַפּאַר מינוט אַרום איז שוין טאָם געוועזן אויף אַ היבשן
 מהלך אין שטוב און ער האָט באַלד טאַקע פאַרגעסן וועגן אַלע
 זיינע צרות. אים איז פּלוצלונג איינגעפאַלן גאָר-גאָר אַ נייער
 פּלאַן, וועלכער האָט פאַרטריבן פון אים אַלע זיינע דאַגות, און
 דער פּלאַן איז באַשטאַנען אין דעם, אַז ער זאָל איצטער פּרובן
 נאָכמאַכן, ווי ס'פּייפט זייער נעגער דושים. דאָס איז געוועזן גאָר
 אַ פּאַזונדער מין קונציקער פּייף מיט פאַרשיידענע ברומערייען, און
 פּדי אָט דער פּייף זאָל זיך אינגאַנצן איינגעבן, האָט טאָם גע-
 דאַרפט אַקוראַט צוטראַעפן דעם אָרט אויפן גומען און אויפן צונג,
 וואו מ'דאַרף צודריקן מיט אַ פינגער. אַז דער פּייף איז אַרויס-
 געקומען געראַטן, איז טאָמס שמחה געוועזן אין לשער, און שפּרייז-
 דיק איבערן גאַס, האָט דער יינגל געאַרבעט מיט אַזא תּהמדה, אַז
 ער האָט בעת-מעשה אָן דער גאַנצער וועלט פאַרגעסן.
 אַנב איז דאָן געוועזן אַ וואַרימער זומער-פאַרנאַכט—ס'איז נאָך
 אַפּילו, גוט ליכטיק געוועזן אויך, און פּלוצלונג דערועט טאָם, ווי
 ס'גייט נישט ווייט פון אים אַן אומבאַקאַנטער פּרעמדער יינגל פּמעט
 זיין זיין גרויס. אין אַזא קליין שטעטל ווי פּיטסבורג מאַכט פּכלל
 יעדע נייע צורה אַ גרויסן רושם, און פּרט נאָך, אַז דער אומ-
 באַקאַנטער יינגל איז געוועזן זייער שיין אויסגעפּוצט אין אַ גע-
 וויינלאַכן וואַכעדיקן טאַג. טאָם האָט זיך אויסגעגלייכט מיטן פּרעמדן
 יינגל, און בלייבנדיק שטיין אויף אַן אָרט, האָבן ביידע געקוקט
 איינער דעם אַנדערן גלייך אין די אויגן אַריין. טאָם האָט אַפּילו
 געפרובט מאַכן אַ מינע פון אַ בעל-גאָוה, אַז ער ווערט גאָר קנאַפּ-
 האָס נתפּעל פון דעם יינגלס געוואַנטענעם קאַסטיום, פון זיינע
 געפּוצטע סאַנדאַליעס און אַפּילו פון דער קאָלירטער לענטע, וואָס
 איז געוועזן אויסגעשלאַכטן ביים יינגל אויפן האַלז ווי אַן אמתער
 קראַוואַט. אינדעראמתן אָבער האָט טאַמז זייער פאַררואַסן די

מעשה און דער גרויסשטעטישער אויסזען פונם פרעמדן יינגל
האָט אים שטאַרק באַליידיקט. האָבן ביידע יינגלעך אָן ווערטער
געקוקט איינער אויפן אַנדערן און געקוקט אזוי לאַנג, ביז וואַנען
טאָם האָט טוף-בל-טוף אַ זאָג געטאָן:

—און אז איך זאָל וועלן, קאָן איך דיר אָנברעכן די ביינער!

—כ׳וואָל דאָס טאַקע אויף טשיקאַוועט געוואָלט זען.

—וואָס איז אַזוי? און איך וועל דאָס טאַקע באַלד טאָן אויך!

—דו וועסט דאָס נאָך נישט טאָן.

—כ׳וועל דאָס יאָ טאָן!

—זאָל זיך נוכטן, אז דו וועסט דאָס נאָך נישט טאָן!

—כ׳וועל דאָס יאָ טאָן!

אַ קורצע וויילע האָבן ביידע געקוקט איינער אויפן צווייטן ווי
אַפּאָר ווענער און געשוויגן. דערנאָך האָט טאָם איבערצאָייט אַנ-
געהויבן:

—ווי רופט מען דיך, האָ?

—נישט דיין עסק.

—געדיינק, דו וועסט כאַפּן קלעפּ!

—אַדרבאַ, לאַמיר דאָס טאַקע זען!

—זאָג מער נישט נאָך צוויי ווערטער...

—צוויי ווערטער, צוויי ווערטער, צוויי ווערטער... אָט האָב איך

שוין געזאָגט, נו?

—אז איך וויל, קאָן איך דיך אַוועקלייגן מיט איין האַנט... די

אַנדער האַנט מיינע קאָן איך אַפילו צובינדן צום פלייצע, פאַר-

שטיסט?

—טאָ פאַרוואָס טוסטו דאָס נישט? דו זאָגסט דאָך, אז דו קאָנסט!

—אודאי קאָן איך, און איך וועל דאָס טאָן אויך, אויב דו וועסט

קריכן אין די אויגן.

—אַ באַרימער איז גוט צו שלאָגן.

—פאַרנטל איינער! מיינסט אינדעראמתן, אז דו האַסט זיך

אויסגעפּוצט, ביטו שוין אַ גאַנצער קנאַקער! זע-זע, ס'אַרצ היר-

טעלע ער האָט דאָס אָנגעטאָן!

—קאנט דאך עס צערייסן, אויב עס געפעלט דיר נישט. נו, פֿרוב, אדרבא, אראָפּוואַרפֿן מיין היטל פֿון קאַפּ! אי, וועסטו דאָס דעמאָלט פֿון מיר כאָפֿן...

—פֿון דיר!

—פֿון מיר!

—פֿון דיר!

—פֿון מיר.

—בייט א באַרימער און א לינגער!

—גוט-גוט—טראַג זיך אָפּ, טראַג זיך...

—הער דו, אויב דו וועסט זיך נאָך רייצן, וועל איך דיר באַלד אָם מיט דעם שטיין דערלאַנגען אַזוי...

—טאָ וואָס זושע וואַרטסטו? ער רעדט מער נישט און סכּרצשעט

אין טוט גאַרנישט. האָסט מורא, האָ?

—ט'הויבט זיך גאַרנישט אָן!

—אודאי האָסטו מורא!

—מורא? אַ קאַפּ נישט?

—אוי ציטערסטו!

—ווידער זיינען זיי ביידע אַנטשוויגן געוואָרן, האָבן נאָכאַמאָל באַ-

טראַכט איינער דעם אַנדערן ביז זיי האָבן זיך אויסגעשטעלט ליי-

צע צו פֿלייצע.

—טראַג זיך אָפּ פֿונדאַנען!—האַט טאָם העלדיש אַ געשריי געטאָן.

—טראַג זיך אַליין אָפּ!

—ווייל איך נישט!

—און איך וויל אויך נישט!

דאָ האָבן זיך ביידע יינגלעך געוואָרפֿן איינער אויפֿן צווייטן מיט

אַזאַ אימפעט און שנאָה, אז ס'האַט זיך געדוכט—אַט-אַט און פֿון

ביידן בלייבט קיין זכּר נישט. זיי האָבן זיך געוואָרפֿן און גע-

שליידערט אויף אַלע זייטן, און ערשט נאָכדעם ווי זיי האָבן זיך

אָפּגעראַנגלט אַ לאַנגע צייט און קיינער האָט נישט געקאָנט ביי-

קומען—זיינען זיי, רויטע, פֿאַרשוויצטע און פֿאַרסאַפּעטע, ווידער

געבליבן שטיין איינער אַנטקעגן אַנדערן, דערביי האָט טאָם

מודיע געוועזן זיין שונא:

—וואַרט, וואַרט! איך וועל אַקאַרשט אָנרײַצן אויף דיר מיין על-
טערן ברודער! מיטן קלייניגקן פינגער פון איין האַנט וועט דיר
מיין עלטערער ברודער איבערקוליען פינפֿאונצוואַנציק מאָל. ער
וועט דיר שוין באַווײַזן, נישקשה!

—וואָס איך האָב שוין מורא פאַר דיין ברודער! איך האָב אַ ברו-
דער, איז ער נאָך צען מאָל גרעסער פון דיינעם, און ער וועט
אים מיט איין האַנט אַריבערשליידערן איבערן פאַרקאַן.
—ס'איז אַ ליגן!

—וועסט שוין זען פאַרטיקערהייט!

מיטן גרויסן פינגער פון פֿוס האָט טאָם דערווילע געמאַכט אַ
טימן איבערן זאַמד און האָט געזאָגט:

—איך פאַרווער דיר אַריבערצעשפּרייזן איבער אָט דעם פּאַס, דו
הערסט? און טאָמער שטעלסטו נאָר דאָ אַגידער אַ פֿוס — וועסטו
שוין פון מיינע הענט קיין לעבעדיקער נישט אַרויס!
דער פרעמדער יינגל האָט זיך אויף צו-להכעיס אונטערגעאייגלט
דוקאָ אַריבערצעשפּרייזן דעם פּאַס אויפן זאַמד, זאָגנדיק מיט גאַוה:

—אָט וועלן מיר טאַקע זען, ווי דו וועסט דאָס טאָן!

—גיי בעסער אוועק! איך זאָג דיר, בעסער טראָג זיך אָפּ פּונ-
דאַנען.

—דו האָסט זיך דאָך באַרימט, אַז דו וועסט מיך שלאָגן — פאַר
וואָס האַלטסטו נישט קיין וואַרט?

בהרף-צין זיינען שוין ביידע יינגלעך געלעגן איינער אויפן אַנדערן
אויף דער ערד אין זאַמד און בלאַטע, האָבן געריסן איינער דעם
צווייטן פאַר די האָר, פאַרן נאָז, געדראַפּעט זיך די אויגען, גע-
ריסן איינער דעם אַנדערן די הענט און די באַקן און האָבן זיך
געקוליעט אין שטויב איינער אַרויף, דער אַנדערער אַראָפּ אָן אַ
סוף. ענדלעך האָט טאָם בייגעקומען. ער האָט זיך אַרויפגעכאַפּט
פון אויבן, אויפן פרעמדן יינגל, האָט אים אָן רחמנות געשלאָגן
מיט די פּויסטן איבערן קאַפּ, איבערן פלייצע און האָט בעת-מעשה
מיט נצחון גערעדט:

—אזא, בארימער איינער! גוט געקראָגן, האָז נאָ דיר נאָך, נאָ
בעט מיך איבער, יו הערסט? נאָ דיר נאָך, נאָ אַנטשולדיק זיך
פאַר מיר, זאָג איך דאָך דיר!

דער פרעמדער יינגל האָט זיך געבען געריסן און געשריען מיט
אַלע כוחות. ס'האָט אים אָבער גאַרנישט געהאַלפן—טאָם איז אַלץ
געריטן אויף אים און געשאַטן מיט קלעפּ, ביז דער יינגל האָט
זיך אָנגעהויבן בעטן: לאָז מיך אָפּ! און דעמאָלט ערשט האָט
אים טאָם אַרויסגעלאָזן פון זיינע הענט, זאָגנדיק דערביי:

—וועסט שוין האָבן צו געדיינקען! איצטער וועסטו שוין וויסן
ווי צו קריכן אין די אויגן!

דער פרעמדער יינגל איז אַוועק אַ פאַרוויינטער, ווישנדיק מיט
גיידע הענט זיינע באַשמוצטע בגדימלעך. ער האָט זיך נאָר אַ
פאַר מאָל אָפּגעקערט און געסטראַשעט פון דערווייטנס, אַז ער
וועט זיך נאָך ווען ס'איז אָפּרעכענען, און צום סוף האָט ער
טאַקע אַ וואָרף געטאָן מיט אַ שטיין און געטראַפן טאָמען אין
דעם רעכטן פוס. טאָם האָט זיך אַוועקגעיאָגט נאָכן יינגל אַזש
ביז זיין שטוב, וואו יענער האָט זיך אַריינגעכאַפט צו זיך אַהיים
און האָט דורך אַ פענסטער אַרויסגעשטעלט טאָמען אַ גרויסע צונג.
טאָם האָט נאָך געפרובט וואָרטן ביים טויער, אפשר וועט דער
יינגל אַרויסגיין. אָבער דערוואָרט האָט ער זיך גאָר אויף דעם
יינגלס מאַמע, וואָס האָט געהייסן טאָמען שוין, טאַקע די רגע,
אָפּטרעטן פון דאָרטן.

אַהיים איז טאָם געקומען זייער שפעט. ער איז אפילו אין שטוב
אַריינגעקראָכן זייער שטיל, דורך אַ פענסטער, כדי קיינע זאָל
נישט הערן. אָבער די מומע פאַלי האָט בכיון אויף אים גע-
וואָרט, און בשעת זי האָט דערזען אויף טאָמען די פאַרשמוצטע
קורטקע און איינגעשמירטע הויזן, האָט זי פאַר זיך נאָך אַמאָל
באַשלאָסן:

—דעם ערשטן יום-טובדיקן טאָג וועל איך דעם יינגל אַוועקזעצן
ביי אַ שווערער אַרבעט. איך מוז דאָס טאָן צוליב זיין אייגע-
נער טובהו

II.

ו 'איז געווען א שיינער פרישער און וואַרעמער זומער-פרי-
 מאָרגן. אַלץ אַרום האָט געפֿליט און געשמעקט מחיה נפשות,
 און מחמת ס'איז נאָך דערצו געווען א יום-טובדיקער טאָג, איז
 דער עולם געגאַנגען פאַרפּוצט און מיט פּריילעכע פּנימער. דעם
 קליינעם טאָם נאָר איז געווען גאָרנישט יום-טובדיק אויפן
 האַרצן. די אַלטע מומע פּאָלי האָט באַשלאָסן כאָטש איינמאָל
 באַשטרעפּן אים טאַקע אויף אַן אמת, און טאָם האָט נעבעך גע-
 מוזט יענעם פּרימאָרגן אַרויסגיין מיט אַ גרויסן עמער קאַלך, מיט
 אַ לאַנגן פּענדזל אויפן פּלייצע און אַליין מיט די אייגענע
 הענט שטעלן זיך ווייסן און קאַלכן דעם געמויערטן פאַרקאַן
 אַרום זייער הויז. און אַ שטיקל אַרבעט איז דאָס געווען נישט
 קיין לייכטס. דער פאַרקאַן האָט געהאַלטן אוודאי פינפּפּאונצוואַנ-
 ציק אַרשין אין דער ליינג פון פּמעט צוואַנציק אין דער הויך.
 איז טאַקי טאָם געשטאַנען ביים עמער קאַלך, האָט געקוקט אויפן
 גרויען שטיינערנעם פאַרקאַן מיט אַזעלכע אומעטיקע אויגן, ווי
 אים וואָלט, הלילה, געטרעפּן דער גרעסטער אומגליק, ביז ער

הָאָט זיך אין אַ טיפער מרה-שחורה אַראָפּגעלאָזט אויף אַ דערביי-
איקן שטיין, הָאָט אונטערגעשפּאַרט דעם קאָפּ אויף ביידע הענט
און געטראַכט דערביי, אָז גאָסט וועלט איז אייגנטלעך זייער אַן
אומעטיקע, אָז די וועלט איז מול מיט צרות און עגמת-נפש און
אָז דאָס גאַנצע מענטשלעכע לעבן איז אַ צעבראַכענע פּרוטה
נישט ווערט.

טאָע הָאָט זיך אָבער דערמאָנט, אָז מיט דער מומע פּאָלי טאָר
מען צופיל שפּאַס נישט טרייבן און אָז קיין חכמה גילט דאָ
נישט—מען מוז ווי טאָז אָפּקאַלכן דעם פּאַרקאַן. ער הָאָט זיך
אַנידערגעשטעלט, הָאָט אַ טיפן זיפּן געטאַן, הָאָט נעבעך אייני-
געטונקט דעם פענדול אין דעם עמער קאַלך און הָאָט עטלעכע
מאָל אַ פיר געטאַן איבערן גרויען פּאַרקאַן; אָבער די מלאַכה איז
אים פּאַרט נישט געפעלן געווען, און איבערהויפט הָאָט אים
פּאַרדראָסן, וואָס באַלד וועלן דאָך אַוודאי זיינע באַקאַנטע יינג-
לעך-חברים, יום-טובדיק אויסגעפּוצטע, דערווען אים ביי דער
אַרבעט און וועלן לאַכן פון אים און וועלן פּאַרלירן יעדער
רעספעקט צו אים. טראַכטנדיק אַזוי, הָאָט ער פון דערווייטנס
דערווען זייער נעגער דזשים, וואָס איז געגאַנגען מיט אַן עמער
צום ברונעם נאָך וואַסער.

—דזשים!—הָאָט אים טאָם צוגערופן. —דזשים!
—וואָס איז?—הָאָט אים דזשים געפרעגט, —וואָס הָאָסטו געוואָלט?

—גאַרנישט, אַ קלייניקייט. כַּהאַב דיך געוואָלט בעטן, דו זאָלסט
אַ ביסל ווייסן דעם פּאַרקאַן, און איך וועל דערפאַר פון דייניט-
וועגן צולויפן צום ברונעם נאָך וואַסער.
—כַּקאָן דאָס נישט, טאָם—איך האָב מורא!
—וואָס איז דאָ די מורא אַ גרויסע זאַך דאָס איז אָט בעם
דעם פענדול און ווייס אָפּ אַ שטיקל פּאַרקאַן.
—וואָס רעדסטו, טאָם די אַלטע פּריצטע הָאָט מיר אפשר צען
מאָל אָנגעזאָגט, אָז איך זאָל גיין גלייך צום ברונעם און אָז
איך זאָל זיך, חליקה, מיט קיינעם נישט אָפּשטעלען ריידן. זי הָאָט
טאַקע געזאָגט: כַּווייס, אָז טאָם וועט דיך בעטן קאַלכן פאַר אים

דעם פארקאן, אָבער דו זאָלסט אים נישט פאַלגן, וואָרום ל'וועל
פאַלד אַליין אַרויסגיין אַ קוק טאָן ווי ער ווייסט.
—דאָס איז נאַרשיקייטן, דזשים—מאַלע וואָס זי זאָגט! אָט דו
פאַלג מיך, שטעל זיך אַ וויילע קאַלכן די וואַנט און איך וועל
דערווייל אונטערלויפן מיט דיין עמער צום ברונעם. יאָ, דזשים?

—אוי, כ'האַב מורא, טאָם! איך ציטער פאַר דער אַלטער פּריצטע!
זי וועט מיר געוויס דעם קאַפּ אַראָפּרייסן, אונדאי וועט זי מיר
דעם קאַפּ אַראָפּרייסן!

—וואָס רעדסטו, דזשים? די מומע האָט נאָר לייב צו ריידן—
אָבער עמיצן אָנרירן קיינמאַל אין לעפן נישט! העכסטנס לאַפט
זי אַמאָל דעם פינגערהוט און רייבט מיט אים איבערן קאַפּ—אַ
גרויסע מעשה דאָס איז! זי האָט דאָס מיר עטלעכע מאָל אַזוי
געטאַן, אָבער ס'טוט אַ קאַפּ נישט וויי, כ'קאָן דיר שווערן!

—כ'האַב מורא...

—דו ווייסט וואָס, דזשים! איך פאַרלאַנג פון דיר נישט אומזיסט!
איך וועל דיר דערפאַר געבן... איך וועל דיר אַוועקשינקען מיין
אייזערנעם רעסל!

דזשים האָט געשאַקלט מיטן קאַפּ אויף ניין, אַז ער קאָן דאָס
אים נישט טאָן.

—דו ווייסט, דזשים, ל'וועל דיר נאָך אַוועקגעבן מיין לופט-
באַלאָן, וואָס מ'לאָזט פליען און מ'ציט פאַר אַ שטריקל! גוט, האָ?

—אַ פיינע זאַך איז דאָס, אונדאי וואָלט איך וועלן האָבן אַ
לופטבאַלאָן, אָבער מיין אַלטע פּריצטע—כ'האַב פאַר איר אַזוי
מורא, אַ גרויס!

דזשים האָט אָבער נישט געקאָנט ביישטיין דעם נסיון און האָט
זיך סוף-פל-סוף געלאָזט איינריידן. ער האָט שוין אפילו געהאַט
גענומען דעם פענדול אין האַנט, אָבער טאָמס שמחה איז גער-
וועזן זייער אַ קורצע, וואָרום אין מיטן דריבען האָט זיך דזשים
דערמאָנט וועגן זיין אַלטער פּריצטע און ס'איז אים פלוצלונג

באפאלן אזא אימה, אז ער האָט אַרויסגעוואָרפֿן דעם פענדול
פֿון האַנט, האָט ווידער געכאַפט זיין עמער און איז האַסטיק
צוועק צום ברונעם נאָך וואַסער.
טאָם האָט געבען קיין ברירה נישט געהאַט און האָט זיך אליין
גענומען צו דער אַרבעט. אגב האָט ער פֿון דערווייטנס באַ-
מערקט, ווי די מומע פֿאַלי גנבעט זיך אונטער שטילערהייט אין
אירע ווייכע טופּלעס, כדי צו קלייבן נחת פֿון איר געהאָרלזאָם
זונעלע, און טאָם האָט טאַקע באַוויון וואָס ער קאָן: ער האָט
געווייטט און געקאַלכט מיט אַ סדר און מיט אַ טאַלק טאַקע ווי
אַן אמתער מאָלער. ס'האָט אָבער ביי אים געקלעקט ענערגיע
נאָר אויף אַ קליינע וויילע, טאָם האָט זיך דערמאַנט, אז ס'איז
היינט אַ יום-טובֿדיקער טאָג, אז ער האָט גאָר געהאַט אַנדערע
פֿלענער וויאָזוי צו פֿאַרבריינגען היינט די צייט, אַן ער האָט
נאָך געלעבט אָפּגערעדט מיט חברים צו גיין פֿריער צום טיך
כאַפּן פּיש און באַדן זיך און קוליען זיך אין וואַסער. דערנאָך
האָט ער געהאַט בדעה מיט אַ גרויסער קאַמפּאַניע צו גיין אין
וואַלד און קריכן דאָרט אויף די ביימער זוכן געסטן כּון פּייגלעך,
און אז אויסגעלאָזן האָט זיך פֿון אַלע זיינע פֿלענער אַזוי טרוי-
עריק, אַלע יינגלעך לויפֿן און שטיפֿן און זיי איז אַלעמען אַזוי
פֿריילעך אויפֿן האַרצן, און ער דאַרף שטיין מיט אַ פענדול און
שמירן דעם פֿאַרקאַן. נאָר איבערהויפּט האָט אים מצער געוועזן,
וואָס בשעת זיינע חברים וועלן אים קומען רופן שפּילן זיך און
וועלן אים טרעפֿן אין אזאַ לאַגע, וועלן זיי אויפהויבן אזאַ גע-
לעכטער, אז ער וועט דאָס גאַרנישט קאָנען איבערטראָגן.
טאָם האָט אָנגעהויבן טראַכטן, אַז ווען ער האָט מיט וואָס צו
באַצאָלן, וואָלט ער קיין סך נישט געקלערט און אוועקגעשטעלט
אַן אַנדער יינגל אָנשטאַט זיך, און ער אליין וואָלט זיך דע-
מאָלט אַרומגעגאַנגען פֿריי ווי אַ פּייגל. קיין מזומן-געלט האָט
ער נישט געהאַט, אָבער דערפֿאַר האָט ער פֿאַרמאָגט אַ גאַנצן
אוצר מיט חפּצים אין די קעשענעס, און באַלד טאַקע האָט ער
אַלע זיינע קעשענעס אויסגעקערט אויף דער לינקער זייט און
ס'איז פֿון דאָרט אַרויסגעפֿאלן אַ בלוי שטיקל גלאַז פֿון אַן אַל-

טער פאָר שפּאַקולן, אַ נאָז פון אַ צעבראָכענעם טשייניק, אַ ברע-
 כענער קנעפל, אַ פּאַר טשוועקעס און נאָך אַ סך אַנטיקן פון
 דעמועלפן מין. טאָם האָט אָבער אַליין באלד באַחשונט, און
 דאָס איז אַ צו-קליינער אייגנס און אַז עמיצן אונטערקויפן מיט
 דעם איז גאָר קיין האַפּנונג נישטאָ. ער האָט צוריק אַריינגע-
 שטאָן די חפצים אין די קעשענעס און איז געבליבן שטיין מיט
 אַ פינגער אין מויל.

דאָ איז אים אָבער פּלוצלונג איינגעמאַלן אַ גאונישער געדאַנק.
 ער האָט גענומען דעם מענדל, איינגעטונקט דעם שפיץ אין
 עמער קאַלץ און האָט זיך פליסיק גענומען צו דער אַרבעט.
 מאַכנדיק דערביי אַזאַ צופרידענעם פנים, גלייך ווי ער וואָלט
 טאַקע געוועזן העכסט גליקלעך מיט דער מלאכה. פון דערווייטנס
 האָט טאָם אַגב דערזען ווי ס'לויפט טאַנצנדיק איינער פון זיינע
 חברים, בען ראָדזשער—דער גרעסטער שטיפער פון דער גאַנ-
 צער הברה. פאַר אָט דעם יינגל האָט טאָם מורא געהאַט מער
 אי פאַר אַלעמען, ווייל בען ראָדזשער איז געוועזן אַ גרויסער
 אָפּלאַצער און אַ געפערלעכער כליפה. טאָם האָט פאַרשטאַנען, אַז
 בען ראָדזשער וועט באלד אָנהויבן אָפּלאַכן פון אים וואָס ער
 שטייט געבען אין אַ יום-טובדיקן טאָג ביי אַזאַ שווערער אַר-
 בעט, און טאָם האָט זיך נאָך מיט מער אימפעט און התמדה
 גענומען צום קאַלכן דעם פאַרקאַן.

ס'האַט אָבער געדויערט אַ היבשע וויילע איידער בען ראָדזשער
 איז אָנגעקומען ביזן פאַרקאַן, מחמת ער איז נישט סתם געלאָפן,
 נאָר ער האָט דערביי געמאַכט פאַרשידענע קונצן, דער עיקר
 האָט ער געפלאָזן מיט ביידע באַקן, געפייפט מיטן מויל, און-
 טערגעשפרונגען אויף איין פוס, ווידער אויסגעדרייט זיך אויף
 צוריק, נאָך אַמאָל אָנגעפלאָזן די באַקן, ביז טאָם האָט דערהערט
 אַ פריילעכן געשריי בען זיך:

—האַלט! טפ-רו-רו!!!

טאָם האָט זיך אָבער געמאַכט נישט הערנדיק און האָט פסדר
 געשמירט די וואַנט מיטן פענדל מיט אַזאַ פליסיקייט, פונקט
 ווי ער וואָלט דערפון די גרעסטע הנאה געהאַט.

לכתחילה האָט בען ראָדזשער געקוקט אויפן פלייסיקן בעל-מלאכה
אַ ביסל פאַרחידושט, נאָר באַלד האָט ער מיט אַ גרויסן געלעכ-
טער אַרויסגעשאָסן:

—אַריינגעפאַלן, ברודערקע, האָט?

קיין תשובה איז אָבער אויף דעם נישט געקומען. טאָם האָט זיך
גאָר אפילו נישט אָפגעקערט אין זיין זייט. ער האָט איבעראַנייט
איינגעטונקט דעם פענדזל אין וואַפנע און ווי אַן אמתער קינסט-
לער, וואָס קלייבט נחת פון יעדן שמיר, וואָס ער מאַכט, האָט
ער אפילו אויף אַ רגע נישט אַראָפגענומען די אויגן פון פאַרקאָן.

בען ראָדזשער איז אָבער ביי זיך נישט געפאַלן און האָט נאָך
אַמאָל מיט אַ שמייכלעלע אַ זאָג געטאָן שוין אַ ביסל העכער:
—אַז אַן אַלטע מומע הייסט, מוז מען, משמעות, פּאָלגן, אַ
ברירה האָט מען?!

—אַ, דאָס ביזטו, בען? און איך האָב דיך גאָרנישט באַמערקטו

—דו ווייסט, טאָם, איך מיט נאָך יינגלעך קלייבן זיך דאָך באַלד
אין אַ ווייטן וועג אַריין. מיר גייען אַזש הינטערן וואַלד און
דערנאָך וועלן מיר זיך לאָזן שווימען און כאַפן פיש און—דו
וואָלט אודאי אויך געוואָלט גיין מיט אונז, אָבער ס'האַלט
נישט דערביי, אמת? דו דאַרפסט נעבעך אַרבעטן...

טאָם האָט זיך פאַרחידושט איינגעקוקט אויף זיין חבר און גע-
זאָגט:

—ס'ווענדט זיך וואָס איינער רופט „אַרבעט“...

—טאָ וואָס-זשע דען טוסטו? דו אַרבעטסט נישט, וואָס?

—ס'קאָן זיין יאָ און ס'קאָן זיין נישטו! נאָר זאָגן דאַרף איך
דיר, אַז מער ווי פאַרגעניגן האָב איך נישט פון אָט דער
אַרבעט.

—דריי קיין מוח נישטו! וועמען ווילסטו דאָס איינריידן, אַז דו
האָסט טאַקע הנאה פון שמירן מיט וואַפנע איבערן וואַנט?
טאָם האָט געמאַכט אַן ערנסטע מינע און האָט ווידער מעשה

קינסטלער געפירט מיטן פענדול איבערן פארקאן, דערביי האָט ער גערעדט ווי צו זיך אליין:

—נישקו, ס'מעג געפעלן אזא ארבעט: נישט אלע יינגלעך, ער-לויבט מען נאָך אזוי גיך צו ווייסן אַ פארקאן...

קוקנדיק אזוי אַ היבשע וויילע, ווי טאָם איז פאראינטערעסירט מיט זיין ארבעט און מיט וואָס פאַר אַ התמדה ער קאַלכט די געמויערטע וואַנט, האָט בען ראָדזשער סוף-כל-סוף אָנגעהויבן צווייפלען: ווער ווייס—אפשר האָט טאַקע טאָם אינדעראמתן אזא משונה הנאה פון דער מלאכה? ער האָט אויפגעהערט קייען דעם גרויסן עפל, וואָס ער האָט געהאַלטן צווישן די ציינער, און נאָך אַ לאַנגן טראַכטן האָט ער ענדלעך, האַלב-שעמענדיק, זיך אַרויסגערעדט:

—הער, טאָם, גיב מיר גאָר אַ ביסל דעם פענדול: כ'וועל דיר העלפן. דו וועסט געבן?

טאָם האָט זיך כלומרשט פאַרטראַכט, ווי ער וואָלט לכתחילה יאָ געוואָלט טאָן דעם חבר די געפעליקייט, אָבער ער האָט באַלד חרטה געקראָגן:

—ניין, בען, דאָס קאָן איך נישט! די מומע פּאָלי האָט ליב, אז אזא שטיקל אַרבעט זאָל געמאַכט ווערן ווי ס'דאַרף צו זיין, פאַרשטייט? ווען מען וואָלט דעם פאַרקאן געדאַרפט קאַלכן פון הויף, וואָלט איך נאָך אפשר ריזיקירט און געגעבן דיר פרובן אַ וויילע אַרבעטן. אָבער דו זעסט דאָך אליין—דער פאַרקאן גייט אַרויס צום גאַס, און דאָס, ברודערקע, דאַרף מען שוין ווייסן ווי אַ ספעציאַליסט, פאַרשטייט? איך מיין, אז פון טויזנט יינג-לעך—וואָס רייד איך—הלאוי פון צווייטויזנט יינגלעך זאָל זיך געפינען כּאָטש איינער, וואָס זאָל דאָס קאַנען מאַכן ווי מען באַדאַרף.

—אזא גרויסע קינז איז דאָס? אָט גיב מיר כּאָטש אַ ביסעלע אַ פרוב טאָן. איך אויף דיין אָרט וואָלט דיר געוויס געגעבן פרובן—כ'קאָן זיך שווערן, טאָם!

—מעגסט מיר גלויבן, בען, אז איך וואָלט דיר נישט געוואָלט-וועט, אָבער פאַרשטייט דאָך אליין: וואָס וועט דערנאָך זאָגן די

מומע פאָלי... זי איז אַזאַ שטריינגע, אַ גרויל, און מיט אַזאַ אַרבעט, ברודערקע, דאַרף מען זיין פאַרויכטיק. אָט האָט דזשים אויך געוואָלט אַ פֿרוב טאָן—האָט די מומע נישט געלאָזן. וואָס דאַרפסטו מער, מיין אייגענער ברודערל סיד האָט זיך געבעטן כְּאֵטש איין שמיר טאָן מיטן פענדול, און ס'האָט אויך נישט געהאָלפֿן דאַרפסט דאָך אַליין פאַרשטיין מיין לאַגע: טאַמער מאַכסטו, חלילה, קאַליע...

—אי, גיין זע ס'אַראַ עקשן דאָס איז! איך זאָג דיר צו, אַז איך וועל זיין פאַרויכטיק—מעגסטו מוך דאָך לאָזן אַ פֿרוב טאָן!
—אַז איך קאָן נישט, כ'האַב מורא...
—כ'וועל דיר דערפאַר געבן אַ שטיקל עפל. ווילסטו, טאַמ
—גיב, אַ סוף! נאָר ניין, בעסער נישט—כ'האַב מורא!
—כ'וועל דיר אַלץ אַוועקגעבן!

טאַם האָט דערלאָנגט דעם חבר דעם פענדול פֿלומרשט אָהן חשק, אָבער אין האַרצן איז ער געווען אַזוי גליקלעך, אַז פֿון גרויס שמהה האָט ער זיך צוויי מאָל נאָכאַנאַנד איבערגעקוליעט מיטן קאָפּ אַראָפּ. דערנאָך האָט ער זיך אַנידערגעזעצט ווי אַ פֿריץ אויף אַן איבערגעקערטן פּאַס, האָט פֿריילעך געבאַראַבאָנעט מיט ביידע פיס, האָט מיט אַפעטיט געקייט דעם חברס עפל, געקוקט פֿון דערווייטנס ווי יענער שוויצט געבען פֿון גרויס האָרעוואַניע און האָט געוואַרט אויף נייע יינגלעך, מיט וועלכע ער זאָל קאָ-נען אָפּטאָן דעמוועלפֿן שפּיצל.

און טאַם האָט זיך טאַקי דערוואַרט אויך. פֿריער איז געקומען אַ חבר, וואָס מ'האָט גערופן בילי פֿישער, און יענער האָט גע-זלשט כְּאֵטש איין שמיר טאָן מיטן פענדול. טאַם האָט זיך שטאַרק געלאָזן בעטן, אָבער צום סוף איז ער מיטן חבר דורכ-געקומען—ער האָט בעקומען פֿון אים אַ פּאַפּירע:ע שלאַנג מיט דריי קנעפלעך. אַ צווייטער חבר האָט טאַמען געגעבן אַ געפֿגרט מיזעלע מיט אַ שטריקל אים אויפצוהיינגען, און אַחוץ וואָס טאַם האָט פאַרשפּאַרט אַליין צו האָרעווען אַרום פאַרקאָנן, איז ער ביז האלבן טאַג פֿון די יינגלשע מתנות געוואָרן אַ גאַנצער גידי. אַחוץ דער פּאַפּירענער שלאַנג מיט דעם מיזל האָט זיך

גיי אים אָנגעקליבן: צוועלף בלעכענע קנעפלעך, דריי שטיקלעך
גלאָז פון אַ בלויער בלאַש, אַ הייליצערנע שפּולקע פון פּאָדעם,
צוויי שטיקלעך שאַלעכץ פון אַן אַפעלסין, דריי צעקרימטע
טשוועקעס, אַן אָפּגעבראַכענער שפיץ פון אַ טשייניק, אַ שטיקל
קרייד און אַ לעבעדיק קעצל אויף איין אויג.
קיין הידוש נישט, אַז די שמחה פון טאַמען האָט קיין שיעור
און קיין ברעג נישט געהאַט.

III.

 אָם האָט זיך געשפּירט העכסט גריקלעך. ער האָט זיך נאָך
 אַליין נישט געדריבט, אָו אים וועט זיך דער היינטיקער טאָג
 אַזוי איינגעבן. ערשטנס, האָט ער צומרידגעשטעלט דער מומע
 פּאָלי—דער גאַנצער פּאַרקאַן איז דאָך פּגעקאַלכט געוואָרן!
 צווייטנס, האָט ער אַליין צו דער אַרבעט כּמעט נישט צוגערירט
 זיך—חברים האָבן פּאַר אים געהאַן עוועט און האָבן אים נאָך פּאַר
 דער טובה גאַנץ פּיין גאַנצאַלט. דריטנס, און דאָס איז דער
 עיקר—ער האָט אמילו דעם היינטיקן טאָג נאָך נישט אינגאַנצן
 פּאַרלאָרן: ס'איז נאָך צו נאַכט גאַנץ ווייט און ער קאָן נאָך
 היינט אַ סך, אַ סך אויפּטאָן.

ער האָט גענומען דעם לאַנגן פּענדול אויף די פּלייצעס און מיט
 גאווה געזאַנגען אָנוואָגן דער אַלטער מומע די גוטע בשורה, אָו
 ער האָט מקיים געוועזן איהר באַפעל ראַיעל און פּינקטלעך. די
 מומע איז דאָן געזעסן מיט אַ לאַנגן זאָק צום שטריקן אויפן
 באַלקאָן, אונטער דער הייסער זון, און אויפהויבנדיק די שפּאַ-
 קולן הויך-הויך אויפן שטערן, איז זי אַלע וויילע אַריינגעפאַלן

אין א דרעמל. אויפגעכאַפט זיך, ווידער אַנטשלאָפן געוואָרן,
דערביי האָט זי זיך פיל מאָל דערמאָנט וועגן טאָמען, אַז ער
איז זייער אַ צעלאָזן קינד, אַז ס'איז מיט אים שווער אויסצוקו-
מען און אַז ער איז שוין איצט געוויס ערגעץ-וואו אַנטשלאָפן,
נישט מאַכנדיק די אַרבעט, וואָס זי האָט אים אַלס שטראָף גע-
הייסן טאָן. אין דער רגע אָבער האָט זי דערהערט נעצו זיך
טאָמס קול:

— מומע, איצט קאָן איך שוין גיין שפילן זיך?
די אַלטע האָט זיך אויפגעכאַפט און שטרענג אַ פרעג געטאָן:

— שוין? אַזוי גיך? און וואָס איז מיטן פאַרקאָן— שוין היבש? —
נעקאלכט?

— דעם גאַנצן פאַרקאָן אָפגעווייסט, מומעלע!
— זאָלטט מיר נאָר קיין ליגנס נישט זאָגן, הערסט, טאָם? כ'האַב
פיינט, אַז מ'זאָגט מיר ליגן, דו הערסט?

— מומעלע, אַז ס'איז אַן אמת! דעם גאַנצן פאַרקאָן אַרומגעקאַלכט!
דער מומע פאָלי האָט זיך זייער שווער געלאָזט גלויבן אַזאַ
מעשה, און ווען זי האָט זיך אויפגעהויבן פון אַרט אַליין צו
גיין אַ קוק טאָן אויפן פאַרקאָן, האָט זי פאַר זיך בעת מעשה
געטראַכט, אַז אויב אפילו אין טאָמס רייד איז פאַראַן אַ צוואַנג-
ציקסטער טייל אמת, וואָלט זי אויך געוועזן צופרידן, וואָרום דער
עיקר איז דאָך נאָר, אַז דער יינגל זאָל וויסן, אַז די וועלט
איז נישט הפקר און אַז מען דאַרף זיין געהאָרצואַם. ווי פאַר-
חידושט איז זי אָבער געוואָרן, בשעת זי האָט פאַלן אַליין מיט
אירע אייגעגע אויגן דערזען דעם אָפגעווייסטן פאַרקאָן פון אויבן
בין אַראָפּ, און פון גרויס התפעלות האָט די מומע פאָלי אים אַ
גלעט געטאָן און געזאָגט:

— פייך, פייך... כ'מוז דיר זאָגן דעם אמת, טאָם, אַז דו ביזט אַ
געראַטן קינד, און הלאַזי וואָלסטו נאָר אַזוי וועלן, ווי דו קענסט
אַרבעטן. דער חסרון איז נאָר, וואָס דער השק צו אַרבעטן איז
ביי דיר אַ זעלטענער גאָסט, אָבער אַזוי... נו, גיי, מיין קינד,

שפילן זיך, גיי. נאָר געדייגק—זאָלסט קומען אַהיים באַצייטנט.
הערסט?

די מומע פּאָלי איז געווען אַווי גערירט פון טאָמס פּלייסיקייט
ביים קאַלכן דעם פּאַרקאַן, אַז זי האָט אים אַוועקגעפירט צום
אַלמער, האָט דאָרט אויסגעקליבן און אים דערלאָנגט דעם שענסטן
עפל און האָט אים דערביי געגעבן צו פאַרשטיין, ווי געשמאַק
ס'דאַרף זיין דער טעם פון אַ מתנה, וואָס מ'פאַרדינט כשר פאַר
פּלייסיקע אַרבעט. נאָר בשעת די מומע פּאָלי האָט געהאַלטן אין
ריידן און געבן אים צו פאַרשטיין, האָט טאָם דערווייל שטי-
לערהייט אַרויסגעגעבעט פון אַלמער אַ זיסן לעקעכל, און איז
פּריילעך אַנטלאָפן שפּילן זיך.

לויפנדיק איבערן הויף, האָט טאָם דערווייל דערזען דאָרטן ביים
ברונעם זיין יונגערן ברודער סידן. טאָם האָט זיך דערמאַנט, אַז סיד
האָט זיך עפעס אַמאָל קעגן אים פאַרזינדיקט, און נישט טראַכטנ-
דיק קיין סך, האָט ער אים באַלד צוגעשטיקט צום ברונעם און
אַריינגעשאַטן אין אים אַ שיין ביטל קלעפּ. סיד האָט געמאַכט
גוואַלדן, ס'איז געוואָרן אַ טומל און ס'איז אַרויסגעלאָפן אויף די
קולות די מומע פּאָלי. אָבער ס'איז שוין געווען צו שפעט: טאָם
האָט זיך אַריבערגעקייקלט איבערן פּאַרקאַן און פּהרף עין איז
שוין פון אים אפילו קיין סימן נישט געוועזן.

די ערשטע זאַך איז ער אַוועקגעלאָפען אויפן גרויסן מאַרקפּלאַץ,
וואו אַ גאַנצע חברה יינגלעך האָבן שוין אויף אים געוואַרט,
זוואַרום נאָך אינדערפרי האָט שוין טאָם מיט זיי אָפּגערעדט, אַז
מ'וועט היינט שפּילן אין סאַלדאַטן. פאַרשטייט זיך, אַז טאָם איז
נישט געוועזן קיין פּראָסטער סאַלדאַט—אים האָט מען געמאַכט
פאַר אַ גענעראַל, וואָס האָט קאָמאַנדעוועט מיט אַ גאַנצער מחנה
און האָט געפירט אַ מלחמה מיט אַ צווייטער מחנה יינגלעך-סאַל-
דאַטן אונטער דער קאָמאַנדע פון טאָמס אַ גוטן חבר מיטן נאָ-
מען דושאָ האַרפער. לאַנג האָט געדויערט דער קאַמף און דער
מול האָט זיך אָפט געביטן דאָ פאַר דעם צד און דאָ פאַר יע-
נעם צד. ענדלעך אָבער האָט דער גענעראַל טאָם מנצח געווען
דעם גענעראַל דושאָ. ביידע מחנות האָבן צום סוף געשלאָסן

ש'לום, מ'האָט זיך אומגעביטן מיט די געפאָנגענע, און נאָכדעם ווי מען האָט פריי'לעך אָפגעשפילט דעם צערעמאָניאלן מאַרש, זענען זיך די יינגלעך-סאָלדאָטן צעלאָפן אין אַלע זייטן, און מחמת טאָמען האָט זיך דעמאָלט פאָרוואַלט עסן, האָט ער זיך געלאָזן האַסטיק לויפן אַהיים.

אַבער לויפנדיק פאַרביי אַ הויז מיט אַ גאָרטן, האָט טאָם באַ- מערקט צווישן די ביימער אַן אומבאַקאַנט מיידעלע מיט בלאַנדע לאַנגע צעפעלעך, מיט לויפנדיקע בלויע אייגעלעך, און אַ פאַר- טיכל האָט זי געטראָגן אַ ווייטינקעס מיט געהאַפטע רויטע בלי- מעלעך. דאָס מיידעלע איז טאָמען תיכף אַזוי געפעלן געוואָרן, אַז ער האָט זיך פון אָרט נישט געקאַנט רירן, און ער האָט זיך אַריינגעשטופט מיטן נאָז אין שיטערן פאַרקאַן פון גאָרטן.

אמת, טאָם האָט ביז דער לעצטער מינוט דורכאויס געמיינט, אַז ער איז גאָר פאַרליבט אין אַ צווייט מיידעלע, וועלכע לערנט זיך מיט אים אין שול און וועלכע מען רופט עמי. אפשר צען וואָכן נאָכאַנאַנד האָט ער פסדר געטראַכט וועגען אַט דערדאָזי- קער עמי, וועלכע פלעגט אים אפילו ביינאַכט קומען אָפּ צו חלום, און ווי גרויס האָט זיך דאָס געהאַלטן טאָם, בשעת עמי פלעגט אַרויסגיין פון שול גלייך מיט אים—צו זיין שמחה איז גאָר קיין סוף נישט געוועזן. און מיט אַמאָל—ווי ס'וואָלט גאָר קיין עמי אויף דער וועלט נישט געוועזן, און פדי געפעלן צו ווערן דעם נייעם אומבאַקאַנטן מיידעלע, האָט זיך טאָם אָנגע- הויבן קוליען ביים סאַמע פאַרקאַן און מאַכן אַלערליי קונצן. לכתחילה האָט דאָס מיידעלע מיט די בלויע אויגן און בלאַנדע האָר געקוקט מיט גרויס אינטערעס און נייגיריקייט אויף טאָםס קונצן. אַזוי אבער ווי דאָס האָט געדויערט זייער לאַנג און טאָם האָט אַלץ נישט אויפגעהערט וואַרפן זיך, שליידערן זיך און באַווייזן קונצן—האָט דאָס מיידל אָנגעהויבן פאַמעלעך רוקן זיך צום גאַנצן פון זייער שטוב. דאָן האָט זיך טאָם אַריבערגעבויגן מיט אַ האַלבן קערפער איבערן פאַרקאַן און האָט נאָך מיט אַ גריסערער התמדה גענומען באַווייזן וואָס ער קען. ער האָט גע- שויפט מיט די פינגער ווי אַ לאַקאָמאַטיוו, ער האָט געברומט ווי

א לייב, ער האָט געקרייט ווי אַ האָן—אַלץ האָט ער אָפּגעטאַן, ביז דאָס מיידעלע האָט אים ענדלעך אַ וואָרף געטאַן אַ רויטינקן בלימעלע און איז פאַרשוואונדן געוואָרן. אַ היבשע צייט איז נאָך טאָם אַלץ געהאַנגען אויפן פאַרקאַן מיט דער האָפּנונג, אַז דאָס מיידעלע וועט זיך נאָך מסתמא באַווייזן, און ווען ס'איז שוין געוואָרן פאַרנאַכטלעך, איז ער אָן חשק אַוועק אַהיים מיט אַ פולן קאַפּ זיסע חלומות און העלדישע פּלענער.

אין שטוב, ביי דער וועטשערע, האָט זיך טאָם אין דער ערשטער וויילע געפירט זייער אַרטיק און די מומע פּאָלי האָט בעת-מעשה מיט הנאה געטראַכט: „אַ גאַנץ וואוילער יינגל געוואָרן טאָם.“ באַלד אָבער האָט זיך טאָמען פאַרגלוסט אַרויסצוציען אַ שטיקל צוקער פון דער פאַרמאַכטער פּושקע, און אַז ער האָט דערפאַר באַקומען פון דער מומע פּאָלי איבער די הענט, האָט ער נאָך געהאַט אַ טענה:

—מומע, אָבער פאַרוואָס שלאָגט איר קיינמאַל נישט אָט דעם קליינעם—סידן מיין איך דאָס. אים שלאָגט איר קיינמאַל נישט!

די מומע פּאָלי האָט אויף אים בייז אַ קוק געטאַן און געזאָגט: —סיד פייניקט דאָך נישט קיין מענטשן אַזוי ווי דו! ווען איך גיב נישט אַכטונג, וואָלסטו דאָך דעם גאַנצען מעת-לעת נישט אַרויסגענומען די הענט פון דער צוקער-פּושקע!

ווען די מומע איז באַלד אַרויס אויף אַ וויילע פון צימער, האָט זיך דעם קליינעם סיד פאַרוואָלט אַ ביסל רייצן מיט טאָמען, כדי צו באַווייזן אים, אַז ער, סיד, מעג אַלץ און אַז אים וועט די מומע גאָרניט טאַן. ער האָט, אויף צו להכעיס טאָמען, באַלד אַרייַנגערוקט אַלע פינגער אין דער גלעזערנער צוקער-פּושקע, וועלכע האָט זיך אָבער אויף טאָמס מול אַרויסגעגליטשט ביי זיין ברודערל פון די הענט, אַראָפּגעפאַלן אויף דער פּאָדעאָגע און צעבראָכן געוואָרן אויף פיץ-פיצלעך.

טאָם איז געוועזן מלא שמחה פון דער מעשה, און צו זיין גליק איז בעת-מעשה קיין שיעור און קיין ברעג נישט געוועזן. זיין ברודערל האָט ער אפילו גאַרנישט געזאָגט—ער האָט זיך מיט אַ

כיון איינגעהאלטן פון צו ריידן, כדי סידס מפלה זאל אויסקומען
וואָס גרעסער. אין האַרצן אָבער האָט ער זיך געפרייט, ווי ער
וואָלט געפינען די גרעסטע מציאה און אין דער פּאַנטאַזיע האָט
ער זיך שוין פּאַרגעשטעלט, ווי ס'קומט באלד אַריין די מומע,
ווי זי דערוועט די צעבראַכענע צוקער-פּושקע, ווי סיד ווערט
גריין און בלוי און ווי די מומע דערלאַנגט דאָס אים די פּייער-
דיקע פעטש...

נאָר עפעס האָט זיך טאָם גאָר אַליין נישט אַרומגעווען, זיי די
מומע האָט זיך אומבאַמערקט אַריינגערוקט אין צימער, און איי-
דער ער האָט נאָך באַוווּן איינצומסרן אויף סידן, האָט שוין די
מומע דערווען דעם אומגליק מיט דער צוקער-פּושקע, און גאָר
אַן שום טענות האָט זי גענומען שיטן פּעטש דוקא אין טאָמט
באַקן. טאָם איז אַזוי איבערראַשט געוואָרן פון די אומגעריכטע
קלעפּ, אַז ער האָט לכתחילה גאַרנישט געוואוסט וואָס ער האָט
צו טאָן און וואָס צו זאָגן. באלד אָבער איז ער געקומען צו זיך
און האָט אויסגעשריען:

—מומע! וואָס טוט איר? פאַרוואָס שלאָגט איר מיך—דאָס האָט
דאָך סיד צעבראַכן!!!

די מומע פּאַלי האָט באלד פאַרשטאַנען, אַז היינטיקס מאָל האָט
זי טאַנען אומזיסט באַשטראַפּט. אָבער זאָגן דאָס אָפּן לוינט נישט,
ווייל טאָם וועט דאָס קאַנען אויסטייטשן, אַז די מומע איז אַליין
מודה, אַז זי איז אומגערעכט, און די דיסציפּלין פון קינדער-
דערצינונג דערלאָזט אַזוינע זאַכן בשום אופן נישט. האָט זי טאַקע
אַנשטאַט הרטה גאָר אַרויסגעשטאַמלט:

—נישקשה, נישקשה... קיין פאַרמאַלענער קלאַפּ איז אין דיר
נישטאָ. איך בין זיכער, אַז דו האָסט דאָ מסתמא אויך עפעס
געטאָן וואָס מ'דאַרף נישט און וואָס מ'טאָר נישט.

אויף אַזאַ ביטערן סוף האָט זיך טאָם גאַרנישט געריכט. אים האָט
נישט אַזוי פאַרדראָסן די פעטש, וואָס ער האָט געקראָגן, ווי
דאָס, וואָס ער האָט געליטן פאַר אַ פרעמדער עבירה, און ער
האָט זיך דערפון אַזוי טאַרק גענומען צום האַרצן, אַז ער איז
בעת-מעשה גרייט געווען ווער ווייס וואָס אָפּצוטיאָן. טאָם האָט

זיך פארשטופט אין אַ ווינקל מיט אַן אַראָפּגעליאַזטן קאַפּ און מיט אַ פינגער אין מויל און איז געבליבן זיצן אין אַ פּאָזע פון אַן אומשולדיק געליטענעם, וואָס וועט קיינמאָל-קיינמאָל די עולה נישט מוחל-זיין, דערביי האָט ער כסדר געטראַכט: „אודאי האָט די מומע פּאָלי חרטה, וואָס זי האָט אָנשטאַט סידן געשלאָגן מיר. אָבער איך וועל מיט דער מומען אַזוי גיך נישט שלום מאַכן— זאָל זי וויסן!“

דאָס אַליין אָבער איז נאָך אַ צו קליינע שטראַף פאַר דער מובע פּאָלי, און טאָם האָט זיך אין דער פּאַנטאַזיע פּאַרגעשטעלט, ווי ער ווערט מיטאַמאָל פון דער מומעס פעטש געפערלעך קראַנק, ווי ער ליגט אין בעט ממש אַ גוססער—אַט-אַט שטאַרבט ער אַוועק, ווי די מומע בויגט זיך איין איבער זיין געלעגער און בעט ביי אים מיט טרערן אין די אויגן ער זאָל איר מוחל זיין, און ער, טאָם, קערט זיך אָפּ פון איר מיטן פנים צו דער וואַנט און שטאַרבט אַוועק, נישט זאָגנדיק איר פאַרן טויט אפילו איין גוט וואָרט, ס'איז אים אויך איינגעפאלן, אַז מאַרגן וועט ער אַוועקגיין צום טייך באַדן זיך, ער וועט זיך דאָרטן מיט אַ כיון דערטרינקען, פרעמדע מענטשן וועלן אַרויסציען זיין טויטן קער-פער פון וואַסער, ס'וועט קומען צו לויפן מיט פאַרבאָכענע הענט די מומע פּאָלי, זי וועט פּאַלן אויף זיין טויטן גוף, זי וועט וויינען און קלאָגן און תּפילה טאָן צו גאָט, ער זאָל איר מוחל זיין און צוריק לעבעדיק מאַכן איר איינציקן טייערן יינגל, ס'וועט אָבער נישט העלפּן: ער בלייבט ליגן אַ קאַלטער אָן אַ סימן פון לעבן—נישטאַ מער קיין טאָם!

פון אַזעלכע מחשבות האָט זיך טאָם אַזוי שטאַרק צערודערט, אַז אים האָבן בעת-מעשה אויף אַן אמת אָנגעהויבן וויי טאָן אַלע אברים, פון די אויגן האָבן זיך אים געקייקלט טרערן ווי באָג און אין האַלז איז אים געוואָרן אַזוי טרוקן, אַז ער האָט מיט דער צונג נישט געקאָנט אַ קער טאָן, אויפגלאַפט זיך טון זיי-נע טרויעריקע פּאַנטאַזיעס האָט זיך טאָם ערשט דאַן, ווען אין שטוב איז פּלוצלונג אַריינגעלאָפּן אַ פריילעכע און אַ זינגענדיקע זיין קוינע מערי, וועלכע איז געוועזן אָפּגעפּאַרן אויף אַ גאַנצע

וואך צייט. טאם האָט אָבער גישט געקאָנט אין יענעם אָלונט
פארטראָגן קיין פריילעכקייט. ער האָט זיך באַלד אויפגעהויבן
פון אָרט און, אָן אומעטיקער, מיט אַ פאַרקלעמט האַרץ, איז ער
אוועק אין שלאָפֿצימער.

סיד איז שוין דאָן געלעגן אין בעט. ער האָט נאָך אפילו נישט
געשלאָפֿן, אָבער ריידן מיט טאָמען האָט ער מורא געהאַט, און
האָט נאָר געקוקט מיט האַלב-פאַרמאַכטע אויגן, ווי טאָם האָט זיך
אַריינגעוואָרפֿן אין בעט שלאָפֿן.

IV.

איז געוועזן א טאָג פון מאָנטאָג, און אז טאָם האָט זיך אינ-
דערפרי אויפגעכאַפט פון שלאָף, האָט ער זיך געשפירט אזוי
אומגליקלעך, אז אים האָט זיך גאָר אפילו די אויגן נישט גע-
וואָלט עמענען. מאָנטאָג הויבט זיך אָן די וואָך, מען דאַרף גיין
אין שול, מען מוז חזרן די לעקציעס, מען דאַרף זיין אַרטיק
אין קלאַס—א קנאַפער הענוג, און ליגנדיק אין בעט האָט ער
אַלץ געקלערט, וואָס ער זאָל אַזוינס צוטראַכטן, כדי ער זאָל
כאַטש אויף עטלעכע וואָכן שטור ווערן פון גיין אין שול. פלוצ-
לונג איז אים איינגעסאַלן: מען דאַרף גאָר ווערן קראַנק! דער-
ביי האָט ער זיך אַליין פאַרענטפערט: אַ סך יינגלעך פון זיין
קלאַס זענען שוין פאַרן יאָר צייט צו עטלעכע מאָד געוועזן
קראַנק און זענען טאַקע וואָכן לאַנג נישט געגאַנגען אין שול.

טאָם האָט זיך אָנגעהויבן אַרומטאַפן און זוכן עפעס אַ מחלה ביי
זיך, אָבער צום באַדויערן איז ער יענעם פרימאַרגן דוקא גע-
וועזן געזונט אויף אַלע אַבריים און ער האָט זיך אויף קיין שום

קראנקהייט נישט געקאנט באקלענגן. טאפנדיק אזוי אלע גלידער.
 האָט זיך אים אויף אַ וויילע אויסגעדוכט, אַז ס'האָט אים אַ
 שטיק געטאָן אין אַ זייט, און מיינענדיק, אַז די שטעלעניש
 וועט זיך כסדר פאַרגרעסערן, איז ער געוואָרן מלא שמחה. נאָר
 אומזיסט האָט ער זיך געפרייט—אין זייט האָט אויפגעהערט
 שטעלן, און ס'איז גאָר קיין האַפענונג נישט געוועזן, אַז פון
 דער קראַנקער זייט זאָל ער געהאָלפן ווערן.
 טאָם איז אָבער נישט געפאלן ביי זיך, און טראַכטנדיק אזוי
 וועגן פאַרשידענע מחלות, האָט ער זיך דערמאָנט, אַז ביי אים
 האָט זיך נאָך נעכטן אָנגעהויבן שאַקלען אַן אויבערשטער צאָן.
 „ס'איז גוט!“ האָט ער זיך איבעראַניס דערפרייט מיט דער
 מציאה, און האָט שוין געוואַלט אָנהויבן קרעכצן אויפן קול. טאָם
 האָט זיך אָבער באַצייטנס באַקלערט, אַז דאָס לוינט נישט, מחמת
 די מומע פּאָלי האָט אַ טבע, אַז אַ צאָן, וואָס האַלט זיך שוואַך
 אין מויד, נעמט זי און רייסט אים אַליין אַרויס מיט אַ שטריקל,
 און אזאָ אָפּעראַציע טוט וויי, אַ גרויל'ו דערפאַר טאַקע האָט טאָם
 ביי זיך באַשלאָסן, אַז וועגן צאָן וונט ער דערווייל שווייגן—
 טיידן אַז ער וועט שוין קיין אַנדער ברירה נישט האָבן, און
 דערווייל האָט ער זיך דערמאָנט וועגן אַ יינגל, וואָס איז אַמאָל
 אָפּגעלעגן גאַנצע דריי וואָכן אין בעט צוליב אַ קראַנקן פינגער
 פון פוס. נישט וואַרטנדיק לאַנג האָט ער אַרויסגעצויגן דעם
 רעכטן פוס פון אונטער. דער קאָלדער, האָט באַקוקט דעם גראָבן
 פינגער און טאַקע תיפף אָנגעהויבן צו קרעכצן.
 קודם-כל האָט טאָם געוואַלט, אַז פון זיין קרעכצעניש זאָל זיך
 אויפמאַפן זיין יונגערער ברודער סיד, וועלכער וועט שוין לויפן
 אָנזאָגן דער מומען. אָבער ווי אויף צו להכעיס איז סיד גע-
 שלאָפן ווי אַ געהרגעטער און האָט זיך אפילו נישט אַ ריר גע-
 טאָן פון אָרט. טאָם האָט געפרובט קרעכצן נאָך שטאַרקער—
 אפילו מיט אַ קוויטש און מיט אַ געוויין, אָבער ס'איז קיין פעולה
 נישט געוועזן—סיד האָט געכראָפעט ווי נישט אים מיינט מען
 דאָס.
 דאָס האָט שוין טאַמען אַרויסגעפירט פון געדולט, און ער האָט

דאן פשוט אָנגעהויבן אונטערקלאַפּן דעם שלאַפעדיקן ברודער
אין זייט און וועקן אים מיט אַ וויינענדיקן קול: „סידו! סידו!“
דער ברודערל האָט אַ גענעץ געטאָן און ווידער געוואָלט אַנט-
שלאַפּן ווערן, אָבער דאָ האָט ער דערהערט נעבן סאַמע זייט
אַזאַ קרעכצעניש, אַז ער האָט זיך אַ שטעל געטאָן נישט טויט—
נישט לעבעדיק און האָט אָנגעהויבן רופן:

—טאָם! וואָס איז דיר, טאָם?

אחוץ קרעכצן איז אָבער קיין ענטפער נישט געוועזן, און סיד
האָט אים ווידער געפרובט איינבעטן, ער זאָל אים ענטפערן.

—טאָם... טאָמעלע, וואָס טוט דיר וויי?

דאָ האָט זיך טאָם אַ ביסל אַ קער געטאָן אויף אַ זייט און
אַרויסגעקרעכצט מיט די לעצטע כחות:

—טשעפע מיך נישט, סיד... לאָז מיך צורו—ס'איז מיר אַזוי
שלעכט...

—אָבער וואָס פאַרט טוט דיר וויי, טאָם? כּוועל לויפן רופן די
מומע!

—מ'דאַרף נישט, סיד, מ'דאַרף קיינעם נישט רופן—אפשר וועט
באַלד אַזוי איבערגיין.

—וואָס רעדסטו? אודאי וועל איך לויפן רופן די מומע—דו ביזט
דאָך אַזוי קראַנק! קרעכץ נישט אַזוי, טאָמעלע, אָט באַלד... שוין
לאַנג ווי דיר טוט אַזוי וויי?

—שוין עטלעכע שעה... כּהאַב זיך אַלץ איינגעהאַלטן פון
קרעכצן, אָבער דער ווייטאָג איז אַזוי גרויס... א, ווי ס'טוט
וויי...

—אָבער פאַרוואָס האָסטו מיך פריער נישט אויפגעוועקט? טאָמע-
לע, טייערינקער, נישט קרעכץ אַזוי—ס'שניידט מיר איבערן
האַרצן פון דייע קולות. וואו טוט דיר וויי, האָ?
טאָם האָט נאָך שטאַרקער אַ קרעכץ געטאָן און אַרויסגערעדט מיט
אַ שוואַכן קול:

—איך בין דיר אַלץ, מוחל, סיד... אַלץ, וואָס דו האָסט קעגן
מיר געזינדיקט, בין איך דיר איצער, פאַרן שטאַרבן, מוחל...

—וואָס רעדסטו, טאָם? דו שטאַרבסט גאַרן טו דאָס נישט, מיין

טייערינקער, מען דארף נישט—דו וועסט נאך זיין געזונט.
—וואָס רעדסטו—האַט טאָם ווידער אַ קרעכץ געטאָן: ס'איז שלעכט
מיט מיר... אָבער איך בין אַלעמען מוחל, אַלעמען... און מײן
קעצל אויף איין אויג גיב איך דיר אַוועק—אַלץ, וואָס איך האָב,
וועט זיין פאַר דיר...
סיד האָט שוין אָבער מער נישט געהערט, וואָס דער גוססער
ברודער רעדט. ער האָט געכאַפט זיין אויבערשטע מאַרינאַרקע
און געלאָזן זיך לױפן מיט קולות אויף די טרעפּ, שרייענדיק:

—מומע פּאָלי! לױפט גיכער, טומע! גיכער, טאָם שטאַרבט!
—ער שטאַרבט?!—האַט די מומע איבערגעפרעגט: ווי קאָן דאָס
זיין מיט איין מאָל...
—אַז איך זאָג אייך, ער שטאַרבט! וואָס וואָרט איר, מומע?
לױפט וואָס גיכער צו טאַמען!
—כּלגויב נישטו!—האַט די מומע פּאָלי גערעדט ווי צו זיך אַליין,
נאָר דערביי האָט זי פונדעסטוועגן געוואָרפן אַלע אַרבעטן און
געלאָזן זיך לױפן צום קינדערשן שלאַפּצימער, וואוהין ס'זיינען
נאָך איר אַריינגעלאָפן טויט-דערשראָקענע סיד און די קווינע
מערי. די מומע פּאָלי האָט זיך געוואָרפן מיט האָסט צום בעט,
און גלעטנדיק טאַמען איבערן קאַפּ, האָט זי געפרובט דערגיין
ביי אים:

—טאָם, ליבינקער, וואָס איז מיט דיר?
—אוי, מומעלע, ס'איז מיר...
—וואָס, מײן טייער קינד, וואָס טוט דיר וויי, מײן גאָלד?
—אָך, מומעלע, ס'איז נישט גוט מיט מיר! אַ העלישער פייער
האַט זיך אַריינגעכאַפט אין מײן גראָבן פינגער פון רעכטן פּוס!

—דאָס איז גאָר?!—האַט די מומע פּאָלי פריי אָפּגעצויגן דעם
אַטעם:—אָבער האָסטו מיך אָנגעשראַקן, צעלאָזענער יינגעלע!
—אוי... אוי... האָט טאָם נאָך געפרובט קרעכצן און וואָרפן אַן
אימה אויף דער אַלטער מומע:—אוי...
די מומע פּאָלי איז אָבער שוין מער נישט נתפעל געוואָרן פון

זיינע שטיק און האָט אָנגעהויבן ריידן אַ ביסל שטריינגער:
—טאָם, גענוג צו מאַכן דיינע קונצן, הערסטו דער פינגער איז
ביי דיר געוונט, און דו וועסט זיך מטריח זיין אויפשטיין פון
בעט, דו הערסט?

טאָם האָט באַלד פאַרשטאַנען, אַז די מעשה מיטן קראַנקן פינגער
גער האָט זיך אים נישט איינגעגעבן, און ער האָט טאַקי תיכף
אויפגעהערט צו קרעכצן. אָבער אין שול האָט זיך אים היינט
פאַרט נישט געוואָלט גיין, און טאָם האָט אַרויסגעשטאַמלט:
—מומע פּאָלי...

—וואָס איז?
—פאַרשטייטו מיך... ס'האָט זיך מיר מיטאַמאָל אָנגעהויבן דוכטן,
אַז דער פינגער פון מיין רעכטן פוס שטאַרבט ביסלעכווייז אָפּ
און פון גרויס שרעק האָב איך אפילו פאַרגעסן וועגן מיין
קראַנקן צאָן...

—וואָס איז שוין ווייטער פאַר אַ ניס ביי דיר מיט אַ קראַנקן
צאָן?

—אַן אויבערשטער צאָן... ער שאַקלט זיך שוין ביי מיר לאַנג
און ער טוט מיר אַזוי וויי, אַז כ'קאָן גאַרנישט אויסהאַלטן!

—הויבסט שוין ווידער אָן מיט דיינע ליגנס?—האָט זיך די מו-
מע פּאָלי צעשריען, וועסט שוין באַלד מסתמא ווידער וועלן
באַווייזן ווי דו קאָנסט קרעכצן, האָ? עפן דאָס מויל—כ'זועל אַ
קוק טאָן, וואָס איז דאָרטן ביי דיר!

אַ צאָן האָט זיך טאַקי געשאַקלט ביי אים, אָבער די מומע פּאָלי
האָט צו אַנאָ חולאַת געהאַט אַ רפואה, און זי האָט טאַקי באַלד
אַ קאָמאָנדעווע געטאָן:

—מערי, בריינג מיר אויף גיך אַ שטריקל מיט אַ האַלעוועשקע
פייער פון קיך!

טאָם האָט זיך אַזוי דערשראָקן פאַר דער מומעס אָפּערציע, אַז
ער האָט זיך תיכף אויפגעהויבן פון געלעגער און אָנגעהויבן
בעטן זיך:

—מומעלע, מ'דאַרף נישט—דער צאָן טוט מיר שוין מער נישט

וויי... און אז ער וועט מיר נאך אפילו אמאל וויי טאן, וועל
איך שוין אָבער מער נישט קרעכגן... איך בעט דיר, מומעלע,
מען דאַרף נישט קיין שטריקל—כ׳וועל בעסער באַלד גיין אין
שול...

—אזוי גאָר!—איז שוין די מומע פּאָלי אין כּעס געוואָרן: האָסטו
טאַקע די גאַנצע געשיכטע אויסגעטראַכט, פּדי דו זאָסט נישט
דאַרפן גיין אין שול, האָז איך האָב דיר אזוי ליב, איך בין
זיך פון דיינטוועגן מוסר נפש און דו זוכסט אלץ מיט וואָס מיך
מצער צו זיין און אָפּצועסן מיר מיין אַלט האַרץ!

דערווייל איז אין שלאָפּצימער אַריין מערי מיט די „אינסטרו-
מענטן“. די מומע פּאָלי האָט קיין סך נישט געטראַכט, האָט
איין עק פון שטריקל צוגעבונדן צום צאָן, דעם אַנדערן עק צום
פיסל פון בעט, דערנאָך האָט זי גענומען אין האַנט אַריין אַ
ברענענדיקע האַלדאָועשקע און אַ שטופ געטאָן טאַמען גלייך אין
די אויגן אַריין... פאַרשטייט זיך, אז טאָם האָט פון שרעק באַלד
אַ ריס געטאָן דעם קאָפּ אויף הינטן, און דיזעלבע רגע איז שוין
דער צאָן געלעגן אויף דער ערד נעבן בעטל.

נישטאָ וואָס צו ריידן—נישט קיין גוטן פּרימאָרגן האָט טאָם גע-
האַט. אַ חוץ די בּזיונות, האָט ער נאָך דערצו אַריבערגעטראָגן
אַ היבש פּיסל יסורים אויך, וואָרום די אָפּעראַציע איבערן צאָן
איז גאָרנישט געוועזן אזוי לייכט, ווי מען מיינט. אָבער לאָזט
זיך אויס, אז פאַר זיין עגמת נפש איז טאָם באַצאָלט געוואָרן
פּפּל פּפּלים מיט שמחות און מיט פּרייד און טאַקע נאָך אין
דעמועלפן טאָג. געריכט האָט זיך אפילו טאָם נישט אויף אַזאַ
גדולה, אָבער אז ער איז באַלד נאָך דער אָפּעראַציע אַוועק אין
שול, האָט ער דאַרטן פון די חברים געהאַט כּבוד אָן אַ שיעור.
מחמת דורך דעם פּוטטן אַרט, וואָס איז געוואָרן ביי אים אין
אויבערשטן ראָנד׳ ציינער, האָט טאָם געקאָנט געבן אַ שפּיי אויף
זייער אַ ווייטן מהלך, דערבײַ איז דער שפּיי אַרויסגעקומען ביי
אים מיט אַ פיף און מיט אַ קוויטש. ווי נאָר טאָם האָט באַוווּן
דעם קונץ מיטן שפּיי, האָבן אים אַלע יינגלעך אַרומגערינגלט
און געקוקט אויף אים מיט אַזויפיל קנאה, אז טאָם האָט שוין

גאָר קיין חרטה נישט געהאַט אויף דער טרויעריקער געשיכטע אין דערהיים—אדרבה, ס'האָט אים הגאָה געטאָן, און די גאָה זיינע איז געווען אין לשער!

אַט אַזוי איז טאָם געווען דער העלד פון גאַנצן קלאַס אין פאַר-לויף פון העכער אַ וואָך צייט און אלץ צוליב דעם קונציקן שפּי, וועלכן קיין יינגל מיט אַלע ציינער האָט נישט געקאָנט נאַכמאַכן. ענדלעך אָבער האָט טאָם אין עטלעכע טעג אַרום זיך פאַרזינדיקט קעגן לערער פון זיין קלאַס, און אָנשטאַט כבוד, האָט ער געהאַט גרויסע בזיונות—אַלע חברים האָבן פון אים הוּזק געמאַכט.

געוועזן איז אַזאַ מעשה. גייענדיק איינמאָל אין שול, האָט טאָם פּלוצלונג אָנבאַגעגנט דעם יינגל העקעלבערי—אַ זון פון דעם גרעסטן שכור אין שטאָט. דערדאָזיקער יינגל העקעלבערי איז געגאַנגען נאָקעט און באַרוועס, שטענדיק אַן אָפּגעריסענער, שטענדיק אַ הונגעריקער און אַלעמאַל אַ שמוציקער פון אויבן ביז אַראָפּ, און וואָס איז דער חידוש, אַז קיין היים האָט ער נעמעט נישט געהאַט, קיינער האָט אויף אים נישט געקוקט, קיינער האָט וועגן אים נישט געטראַכט, און אפילו נעכטיקן האָט ער נישט געהאַט וואו. פלעגט העקעלבערי אַמאָד איבערשלאָפן די נאַכט ערגיץ אויף אַ גאַניק פון אַ פרעמדער שטוב, אין אַ גאַרטן ביי אַ שכן און אַמאָל, בשעת ס'איז געוועזן קאַלט, אויפן פרייען ווינט—פלעגט ער זיך מאַכן אַ געלעגער ערגעץ אין אַ פּוסטן פעסל, וואָס האָט זיך געוואָלגערט ביי עמיצן אויפן הויף. דער-דאָזיקער העקעלבערי איז אומעטום פול געוועזן, אַלע האָבן אים געקענט און קיין טאַטע אָדער מאַמע האָט נישט געוואָלט, אַז זייערע קינדער זאָלן זיך מיט אים שפּילן. ערשטנס, איז קיינעם נישט אָנגעשטאַנען דער יחוס—אַן אַרימער אָפּגעריסענער יינגל, וואָס האָט נישט קיין שטוב, וואָס גייט נישט אין קיין שול און רעדט נאָך דערצו אַלע גראָבע רייד, פּונקט ווי זיין טאַטע דער שיכור.

אָבער וואָס מער ס'האָבן אים פיינט געהאַט די טאַטעס און די מאַמעס, האָבן אים אַלץ שטאַרקער האַלט געהאַט די יינגלעך.

אפילו דאָס, וואָס העקעלבערי גייט אָפגעריסן און שמוציק איז
ביי די יינגלעך געוועזן אַ מעלה, און זיי האָבן אים פסדר מקנא
געוועזן, וואָס ער, העקעלבערי, דאַרף פאַר קיינעם נישט אָפגעבן
קיין חשבון, דאַרף זיך נישט וואַשן אַלע פרימאָרגן, דאַרף נישט
מאַכן קיין לעקציע און קאָן טאָן וואָס ער וויל און גיין וואוהיין
דאָס האַרץ גלויבט אים.

נאָר מער פון אַלעמען האָט מקנא געוועזן העקעלבערי—טאָם.
העקעלבערי האָט נישט געהאַט קיין מומע פאַלי, און וואָס דאַרף
מען בעסער? ווען ער, טאָם, וויל, למשל, היינט נישט אָנטאָן
די שייך און בעסער גיין באַרוועס—וועט ער דאָס אויספירן,
וואָס? באַלד וועט זיך באַווייזן די מומע פאַלי, וועט אים אָנ-
הויבן מוסרן, וועט אים נישט זשאַלעווען קיין פעטש, און ווער
וועט אויספירן—אַלץ די מומע פאַלי! אָבער אַט דער העקעלבע-
רי—וואָס פעלט אים? אַ פרייער פייגל, וואָס פרעגט ביי קיינעם
נישט, וואָס פאָלגט קיינעם נישט, און וואָס ער וויל, טוט ער.
אגב האָט זיך טאַקע טאָמען אָפט געוואָלט פאַרווּכן דעם טעם פון
איבערשלאָפן כּאַטש איין נאַכט אין אַ פוסטן פאַס ערגעץ אין אַ
גאַרטן, אָבער גיי מאַך, אַז די מומע פאַלי היט אים ווי דאָס
אויג אין קאָפּ אין נעכטיקן מוז מען קומען דוקא אַהיים אין
שלאָפצימער צוזאַמען מיט זיין ברודערל סיד!

קיין וואונדער נישט, אַז טאָם האָט קיינמאָל נישט דורכגעלאָזן
די געלעגנהייט דורכצושמועסן זיך מיט העקעלבערי, און בשעת
ער האָט אים, גייענדיק אינדערפרי אין קלאס, פון דערווייטנס
דערזען אין זיינע צעריסענע מלבושים, האָט זיך טאָם נישט
איינגעהאַלטן און אַ געשריי געטאָן צו אים:

—אי, העקעלבערי! קום אַהער!

—קום דו אַהער!

—וואָס מאַכט דאָס אויס, קום דו אַהער!

—אַז דו דאַרפט מיך האָבן, טאָ קום טאַקע דו אַהער!

—דערווייל זענען זיי שוין געשטאַנען איינער נעבן אַנדערן, און

טאָם האָט אַ פרעג געטאָן:

—וואָס האַלטסטו דאָס אין האַנט, האַ, העקעלבערי?

—דאַרפסט דאָס טאַקע נויטיק וויסן?
 —אויב דו ווילסט נישט זאָגן—דאַרף מען נישט!
 —אַבער דיר ווילט זיך וויסן, אמח?
 —ס'איז רעכט יאָ און ס'איז רעכט נישט, אַ שפּאַס...
 —אַז דו ווילסט נישט, דאַרף מען נישט!
 —איך זאָג דאָך דיר, אַז ס'איז רעכט יאָ אויך...
 —אַט אַזוי רייד!
 —טאָ וואָס האַלטסטו אין האַנט?
 —זעסט דאָך—אַ געפּגרטע קאַץ.
 —באַווייז מיר אַ קוק צו טאָן!
 —אַבי דו האָסט חשק! מיינסט, אַז דאָס באַקומט מען אומזיסט?
 —מער נישט איין קוק טאָן—כּוועל קוקן פּון ווייטן. און וואָר
 האַסטו גענומען די געפּגרטע קאַץ?
 —כּוּהאַב דאָס אָפּגעקויפט ביי אַ יינגל פאַר אַ פענכער פּון אַ
 קעלבל.
 —ס'איז ווערט—אַ פענכער איז גאַרנישט מיט גאַרנישט, און אַ
 געפּגרטע קאַץ...
 —אַהאָ, אַ געפּגרטע קאַץ! דאָס איז דאָך אַ רפואה צו אַ סך
 קראַנקהייטן!
 —און אַ צאָן קאָן אויסוואַקסן אין מויל, אַז אַ געפּגרטע קאַץ
 וויל?
 —אַ צאָן ווייס איך נישט... אַ געפּגרטע קאַץ קאָן אַלץ מאַכן,
 נאָר וועגן אַ צאָן האָב איך נישט געהערט. מסתמא אַ צאָן אויך.
 אַהאָ, אַ געפּגרטע קאַץ!
 —דיר איז גוט, העקעלבערי: דו דאַרפסט נישט גיין אין שול—
 מאַכן זיך דיר אַלערליי מציאות. איז צו וועלכער קראַנקהייט,
 זאָנסטו, איז גוט אַ געפּגרטע קאַץ, האָ?
 —צו אַ סך חולאתן, נאָר דער עיקר העלפט עס צו בראָדאָוו-
 קעס. אַז מען שמירט אויס אַ בראָדאָווקע מיטן עק פּון אַ גע-
 פּגרטער קאַץ און מ'זאָגט דערביי דעם פּסוק: „דער שדעלע צום
 מתעלע, דער מתעלע צום קעצעלע, די בראָדאָווקע צום שדע-
 לע!“—ווערט מען תּיכּף געזונט!

—אזוי וואָלט געוועזן גוט—האַט טאָם אַ ביסל אַ דערשראָקענער
 אָנגעהויבן שטאַמלען—נאָר...
 —ס'געפעלט דיר נישט אַ געפּגרטע קאַץ?
 —אדרבה, אָהאַ, אַ געפּגרטע קאַץ! נאָר דער פּסוק...
 —וואָס האָסטו מורא פאַרן פּסוק?
 —דאָס איז דאָך פּישוף!
 —און אז פּישוף איז וואָס?
 —אַבער ס'איז טאַקע פּישוף, אמת?
 —אודאי איז דאָס פּישוף—אַנדערש וויל די בראַדאָויקע נישט
 אַרויסגיין, פאַרשטייט?
 —נו, און פון פּישוף קאָן מען נישט שטאַרבן?
 —וואָס עפּיס שטאַרבן? מען דאַרף נאָר קאָנען גוט זאָגן דעם
 פּסוק... מיט פאַרמאַכטע אויגן דאַרף מען דאָס זאָגן און דע-
 מאַלט וועט קיין זאַך נישט שאַדן!
 —העקעלבערי, אפּשר וואָלטו פאַר מיר אויך געקראָגן ערגעץ
 אַ געפּגרטע קאַץ, האַז
 —קויף אָפּ מיינע!
 —וואָס ווילסטו פאַר איר?
 —וואָס וועסטו געבן?
 —איך האָב אַ בלויע שפּאַקטיוו און אַ צאָן—ווילסטו?
 —אן אמתער צאָן?
 —אודאי אן אמתער! פון מיין אייגענעם מויל—דו זעסט דעם
 לאַך אין מיין אויבערשטן ראַנד ציינער?
 העקעלבערי האָט גוט באַטראַכט די שפּאַקטיוו מיטן צאָן, האָט
 עטלעכע מאָל אַריינגעקוקט טאַמען אין מויל אַריין און דאָס
 געשעפט איז געמאַכט געוואָרן. טאָם האָט זיך פון גרויס שמחה
 מיט זיין צייט גאָר אינגאַנצן פאַרגעסן, אז ער האָט זיך פאַר-
 רעדט מיטן חבר העקעלבערי אַ גאַנצע שעה צייט, און מיט דער
 קאַץ אונטערן אָרעם איז ער זיך רואיק אַוועק אין שול. אין
 פאַדערצימער האָט טאָם אויסגעטאַן דעם אויבער-בגד, האָט דאָרטן
 אין די זאַכן באַהאַלטן זיין טייערן אוצר, און אין קלאַס האָט
 ער זיך אַריינגעגבעט שטיל-שטיל, ווי אַשאַטן.

אלע, סיי די לערער און סיי אלע שילער, האָבן געוואוסט, אַז טאָם איז נישט פון די גרויסע מתמידים און אַז פאַרשפעטיקן אויף די לעקציעס איז ביי אים נישט פון די גרויסע זאַכן. אָבער, ערשטנס, האָט ער דאָס מאָל פאַרשפעטיקט אויף גאַנ-צע אַנדערטאַלפן שעה און, צווייטנס, האָט גראַד דער לערער באַמערקט ווי ער האָט זיך שטילערהייט אַריינגערוקט אין קלאַס, און דאָס האָט דעם לערער שטאַרק פאַרדראָסן.

—טאָם, אָהער קום!—האָט אים דער לערער אַ רוף געטאָן צו זיך:—זאָג מיר אַקאָרשט, וואו ביזטו דאָס געוועזן אַזוי שפעט, האָ?

טאָם האָט אודאי געקאָנט אויסטראַכטן עפּיס אַ ליגן, אַז ער איז געוועזן קראַנק אָדער אַן אַנדער סיבה, און דאָן וואָלט ער באַ-קומען גאָר-גאָר אַ קליינע שטראַף. אָבער ווי אויף צו להלעיס האָט ער זיך בעת-מעשה שטאַרק פאַרלאָרן, און נישט טראַכטן-דיק לאַנג, האָט ער געענטפערט קורץ און שאַרף:

—כִּהָאָב זיך אָפּגעשטעלט אַ ביסל ריידן מיט העקעלבערין.

—דער לערער האָט זיינע אייגענע אויערן נישט געגלויבט: ווי קאָן דאָס זיין, אַז אַ תלמיד זאָל זיך דערלויבן אַזוי צו ענטפערן! און ער האָט נאָכאַמאָל איבערגעפרעגט:

—ווי זאָנסטו? וואָס האָסטו געטאָן?

—כִּהָאָב זיך אָפּגעשטעלט אַ ביסל שמועסן מיט העקעלבערין.

אלע שילער פון קלאַס האָבן זיך פאַנאַנדערגעלאַכט אויפן קול, און דערווייל האָט דער לערער געהייסן דעם דינער אַריינטראַגן ריטער, און ער אַליין האָט טאָמען געגעבן פינפּאונצוואַנציק שמיץ. נאָכן שמיסן האָט זיך טאָם מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאָפּ געפרובט זעצן אויף איינעם פון די פּאָדערשטע ביינק. אָבער דער לערער האָט מיט פּייס אָנגעוויזן אים אַן אָרט אַזש פון הינטן, זאָגנדיק דערביי:

—ביי אַהין!—היינט וועסטו דערפאַר זיצן צווישן די מיידלעך!

טאָם האָט זיך בשום אופן נישט געריכט, און פאַר אַזאַ קלייני-
 קייט—פאַר אָפּשטעלן זיך אויף איין שעה צייט ריידן מיט הע-
 קעלבערין—זאָל ער אַזוי אומרחמנותדיק באַשטראַפּט ווערן! די
 שמיץ איז גאַרנישט—„ס'האַט מיר גאַרנישט וויי געטאַן“—האַט ער
 זיך דעמוזעלבן טאָג נאָך באַרימט פאַר באַקאַנטע יינגלעך, וועל-
 כע האָבן פון דער מעשה שטאַרק הנאה געהאַט און זיינען גע-
 וועזן בעלנים זיך צו רייצן אַ ביסל מיט טאַמען. פאַרדראָסן האָט
 אים מער פון אַליץ, וואָס מ'האַט אים אָנגעטאַן בזיונות פאַר
 אַלעמען אין די אויגן, מחמת אַלע חברים פון קלאַס האָבן אים
 דורכגעלאָזן צום הינטערשטן ריי, וואו ס'זיצן די מיידלעך, מיט
 אַזאַ געלעכטער, און ער האָט זיך אפשר אַ שעה צייט געשעמט
 אויפצוהויבן די אויגן.

אַבער טאָם איז געוועזן פון די יינגלעך, וואָס ווערן אין ערגעץ
 נישט פאַרפאַלן, און צווישן די מיידלעך-תלמידות האָט ער זיך
 אויך באַלד אָנגעהויבן צו שפירן גאָר נישקשה, כמעט און ער
 וואָלט שוין גאָר קיין בעטערן אָרט נישט געוואָלט.

דאָס מיידעלע, נעבן וועלכער טאָם האָט זיך אַנידערגעזעצט, האָט זיך לכתחילה באַלד אָפגערוקט פון אים און אפילו אָפגעקערט דעם קאָפּ—זי האָט גאָר אין זיין זייט נישט געוואָלט קוקן. אָבער טאָם איז ביי זיך נישט אַראָפגעפאלן. ער האָט זיך נאָר עטוואָס באַרוויקט און די לעקציעס האָבן אָנגעהויבן גיין אין קלאַס מיטן געוויינלעכן סדר, האָט ער באַלד אָנגעהויבן וואַרפן אויגן אויף זיין שכנטע, און פּדי זי זאָל כּאָמט אויף אים איינ-מאָל אַ קוק טאָן, האָט ער אָנגעהויבן מאַכן פּאַרשידענע תּנועות און העויות. אַ היבשע וויילע האָט זיך דאָס מיידעלע געמאַכט נישט זעענדיק, ביז זי האָט זיך מער נישט געקאַנט איינהאַלטן און האָט בגנבה אַ ביסל אָפגעקערט דעם קאָפּ אין דער זייט פון איר נייעם שַכּן. טאָם האָט זיך באַנוצט מיט דערדאָזיקער איינציקער רגע און האָט אַ קייקל געטאָן צו איר אַ רויטן קאַרש. דאָס מיידל האָט אָבער אפילו קוקן נישט געוואָלט אין זיין זייט און האָט מיט פּאַראַכטונג אָפגעשטויסן פון זיך די מתנה. נאָר טאָם איז ווייניק-וואָס נתפעל געוואָרן און האָט פּאַרוויכטיק ווידער צוגערוקט דעם קאַרש כּמעט אונטער דעם מיידלס נאָז. זי האָט זיך נאָך לאַנג געעקשנט און נישט געוואָלט ווערן מיט אים חבר, ביז טאָם האָט מיט אַ בלייער עפּיס אָנגעשריבן אויף אַ שטיקל פּאַפּיר, האָט דאָס צוגעדעקט מיט דער רעכטער האַנט און שטילערהייט אַריינגעטודעט איר אין אויער: „טרעפט, וואָס כּ'האַב אָנגעשריבן!"

דאָס מיידעלע איז באַלד געוואָרן אַן אַנדערע, און איר ניי-גירקייט האָט דערגרייכט אַזוי ווייט, אַז זי האָט זיך אומגע-קערט מיטן פנים צו טאָמען און געבעטן—אויך אין דער שטיל: „באַוויזט, כּ'וועל איבערלייענען, מער נישט ווי איבערלייענען."

טאָם האָט אָבער אויסגענומען אַ תּנאי, אַז אויב זי וויל זען, וואָס ער האָט אָנגעשריבן אויפן פּאַפּיר—דאַרף זי פריער אויפ-עטן דעם קאַרש, דערביי האָט ער זיך געשוואָרן אויף זיין חלק עולם-הבא, אַז דער קאַרש איז אַ ריינער, אַז ער האָט אים נאָך

אפילו איינמאָל אין מויל נישט געהאַלטן און אז אַזעלכע קאַרשן
דאַרפן עסן נאָר שיינע מיידעלעך.
—אז איך וויל גאַרנישט לייענען אייער שטיקל פאַפיר, —האָט דאָס
מיידל אַ באַליידיקטע ווידער אָפגעשטופט דעם קאַרש און נאָכאַ-
מאָל אויסגעדרייט זיך צו טאַמען מיטן פלייצע, —א דאגה דאָס
איז מיר, וואָס איר שרייבט דאָרטן...
טאָם האָט אָן ווערטער צוגענומען דעם קאַרש און האָט אויסגע-
פּרובט אָן אַנדער מיידל. ער האָט אַרויסגעצויגן פון קעשענע אַ
לעבעדיקע פּליג, האָט אין איר אַריינגעשטעקט אַ לאַנגן שטרוי-
עלע און האָט דאָס פאַמעלעך אַוועקגעלאָזן קריכן אויפן שול-
פּאַנק, דערביי האָט ער דאָס פּליגעלע פאַרשטעלט מיט איין
האַנט, כדי דאָס מיידעלע זאָל פאַקומען מער חשק אָנצוקוקן דעם
נאָקוס. און, ווירקלעך, איז טאַמס קליינע שכּנטע פאַלד געוואָרן
זייער נייגיריק, און אויפהויבנדיק זיך אויף די שפיצן פון אירע
קליינע פּיסעלעך, האָט זי אָנגעהויבן נאָכיאָגן דאָס חיהלע מיטן
לאַנגן שטרויעלע אין עק. אמת, זי האָט נאָך אַליץ געקוקט מיט
אַ זייט אויף איר געשמיסענעם חבר און זי האָט זיך נישט גע-
וואָלט אַריינלאָזן מיט אים אין ווייטע דרײַם. אָבער ווען טאַם
האַט געפרובט אינגאַנצן פאַרשטעלן פון איר די קונציקע פּליג,
האַט זי שוין מער נישט געקאָנט ביישטיין דעם נסיון און האָט
אַרויסגעשטאַמלט מיט אַ בקשה:
—מער נישט איין קוק טאָן.
—אָבער געדיינקט זשע: נאָר איין קוקו
—זאָל איך אַזוי לעבן ווי איין קוקו
—איר זאָלט דאָס אָבער נישט אָנרירן מיט די הענט!
—גאָרו ווי אַזוי וועל איך דאָס אָנרירן?
—גוט! —האַט טאַם ענדלעך מספּים געוועזן: אן אַנדערן וואָלט
איך דאָס נישט געטאָן, נאָר ווייל אייך... קוקט זיך איין, אָבער
אויף גיך!
דאָס מיידעלע האָט גאָר די אויגן נישט געקאָנט אָפּרייסן פון
דער פּליג מיטן שטרוי, און ווען טאַם האָט באַלד ווידער פאַר-
מאַכט מיט ביידע הענט דאָס קריכנדיקע חיהלע מיטן לאַנגן עק.

האָט זי אים נייגיריק צרייגעקוקט אין די אויגן און שעמעוודיק
געפרעגט:

—און וואו איז דאָס פּאַפּירעלע?

—וועלכע פּאַפּירעלע?—האָט זיך טאָם געמאַכט נישט פּאַרשטיי-
ענדיק.

—אַט, דאָס פּריערדיקע...

—כ'געדיינק נישט. כ'האַב שוין פּאַרגעסן.

—וואָס איר האָט דאָ נישט לאַנג אָנגעשריבן.

—אהאָ...האָט טאָם אַרויסגעצויגן פון קעשענע אַ גלאַט שטיקל

פּאַפּיר. אַט דאָס מיינט איר?

—דאָ איז דאָך גאַרנישט אָנגעשריבן!

—כ'געדיינק אויף אויסנווייניק—כ'קאָן אָנשרייבן נאָך אַמאָל!

—שרייבט, אַז איר ווילט!

—און איר ווילט?

—מיר איז אַלצאיינס!

—אַז איר ווילט נישט—דאַרף מען נישט!

דערווייל האָט דער לערער פון דערווייטנס דערזען, ווי טאָם
שפּילט זיך דאָרטן מיט די הענט און אַז ער הערט זיך גאָר
נישט צו צו די לעקציעס. דער לערער האָט אויף אים אָנגע-
שריען און טאָם האָט זיך אויסגעצויגן מיט אַראָפּגעלאָזטע הענט
ווי אַ סטרונע. דאָ איז אָבער די פּליג מיטן לאַנגן שטרוי אַוועק-
געקראַכן ווייט-ווייט איבערן באַנק; צווישן די תּלמידים און
תּלמידות איז פּלוצלונג געוואָרן אַזאַ שמחה, אַז דער גאַנצער
קלאַס האָט געזשומעט ווי אַ ביגשטאַק, און באַלד האָט זיך דער-
גאַנגען דער גאַנצער אמת, אַז דעם קונץ האָט געמאַכט נישט
קיין אַנדערער ווי טאָם. ער האָט ווידער בעקומען שמייך פון
לערער, די חברים האָבן זיך נאָכאַמאָל שטאַרק פּריילעך געמאַכט
איבער אים, און טאָם איז ווייטער געבליבן זיצן צווישן דיזעל-
בע קליינע מיידעלעך. אָבער נאָר די ערשטע וויילע איז טאָם
געוועזן געפּאָלן ביי זיך, דערביי האָט ער כּסדר געטראַכט, אַז
אין קלאַס האָט מען איינגטלעך גאַרנישט געדאַרפט לערנען;
אזויפיל יינגלעך מיט מיידלעך אונטער איין דאָך האָבן שוין

געקאנט געפינען וואָס צו טאָן אָן למודים אויך. אגב איז די וועלט אַזוי נישט גוט איינגעאָרדנט, אַז ס'איז ממש נישטאָ וואו אַהינצוטאָן זיך און מען קאָן קיין איינציקן שריט נישט מאַכן אָן אַ השגחה אָדער פון אַ מומע פּאַלי, וואָס מישט זיך אַרײַן אין אַלע זיינע געשעפטן, אָדער פון אַ לערער, וועלכער זאָגט אים גאָר אַ דעה ווען צו קומען אין קלאַס, ווי צו פירן זיך דאָרטן, וואָס מען מעג יאָ און וואָס מ'מעג נישט—אַלץ אויפן זינדיקן מענטשן!

נאָר אַזאָ טבע האָט שוין טאָם געהאַט: אין דער גרעסטער צרה האָט ער זיך אַלעמאַל פונדעסטוועגן געקאָנט געפינען אַ טרייטט, און זייענדיק פאַרזונקען אין זיינע טרויעריקע מחשבות, האָט ער פונדעסטוועגן נישט פאַרגעסן, אַז ער האָט היינט געמאַכט אַ גוטן בייט, אַז פאַר עטלעכע קנעפלעך מיט אַ שטיקל גלאַז, מיט נאָך אַזעלכע קלייניקייטן האָט ער באַקומען נישט מער און נישט ווייניקער ווי אַ געפּרטע קאַץ—אַן אַנטיקל, וואָס קיינער פון נאַנצן קלאַס פאַרמאָגט דאָס געוויס נישט, און אַז סוף-כל-סוף האָט ער זיך מיט וואָס צו באַווייזן, נישט קיין אַנדער יינגל! איין חסרון נאָר, וואָס זיין געפּרטע קאַץ האָט ער געלאָזן ליגן אין אַ קעשענע פון זיין אויבערשטן מאַנטעלע אין פּאָדערצימער און ער קאָן דאָס ביז דער ערשטער הפסקה נישט באַקומען. אודאי איז דאָס אַ פאַרדראָסיקע זאַך, אָבער די חברים וועלן אים גלויבן, און ער האָט אָנגעהויבן אַריינסודען זיינע שכנים-תלמידים און תלמידות, אַז ער האָט אַזאָ זאַך, וואָס קיינער אין דער גאַנצער שטאָט פאַרמאָגט דאָס נישט און אַז דער, וואָס וועט לעבן מיט אים גוט, וועט ער יענעם אפשר שפּעטער באַווייזן.

—וואָס האָסטו?—האָבן אים די תלמידים און תלמידות פון דער-זעלבער באַנק אָנגעהויבן אויספרעגן.

—וואָס איז דאָס אייער דאגה? האָט זיך טאָם געפרובט מאַכן העלדיש. אָבער אייניקע קינדער האָבן שוין אַזאָ העזיה נישט געקאָנט פאַרטראָגן און האָבן אים אויף דעם געענטפּערט:
—אַ געשמיענעם... האָסטו, מער גאָרנישט!

טאָם איז נישט געוואוינט געוועזן, מ'זאל מיט אים אזוי ריידן, וואָרום סך-הכל האָבן די תלמידים געהאלטן פאַר אַ פּבּוּד, אַז טאָם זאל זיין מיט זיי חבר. נישט פאַר זיינע למדות האָט טאָם געהאַט אַזאַ גוטן שם צווישן די חברים און אויך נישט פאַר זיין התמדה. פאַרקערט, טאָם האָט קיינמאַל ווי ס'באַדאַרף צו זיין נישט געענטפערט, בשעת מ'האַט אים אויסגערופן און אלע לערער פון קלאַס האָבן פּסדר נביאות געזאָגט, אַז ער וועט אויסוואַקסן אַ פּויער. דערפאַר אָבער האָט טאָם געהאַט אַנדערע מעלות—ער פלעגט זיך קאָנען איבערקוליען הינטערן לערערס פלייצע און יענער זאל נישט באַמערקן, ער פלעגט קאָנען איינמיטן די לעקציעס אָנהויבן בילן אין פאַדערצימער ווי אַ הונט, פּדי צו מאַכן אַ טומל און מ'זאל כאַטש אויף אַ וויילע איבער-רייסן די למודים, און דער עיקר האָט קיין יינגל נישט פאַר-מאָגט אַזעלכע אַנטיקן ווי טאָם.

האָט טאַקע טאַמען פאַרדראָסן וואָס אַ פאַר קליינע „שעקעס“ תלמידים האָבן געהאַט די העזה אים צו דערמאָנען די שמיץ. ער האָט אָבער בעת-מעשה געשוויגן, און די יינגלעך האָבן שוין אַליין פאַרשטאַנען, אַז אומזיסט וועט זיי שוין דאָס נישט אַרײַבער און אַז ביי דער ערשטער געלעגנהייט וועט זיך טאָם מיט זיי אודאי אָפּרעכענען.

און אזוי איז דאָס טאַקע געווען.

בעת דער הפסקה, ווען די תלמידים האָבן זיך מיט גרויס טומל געלאָזן לויפן איבער די קאָרידאָרן, האָט טאָם דערווייל אַרויס-גענומען פון זיין אויבער-בגד די מציאה, וואָס ער האָט היינט איינגעהאַנדלט ביים באַרימטן העקעלבערי. און דאָס האָט גע-מאַכט אַזאַ רושם, אַז איבער אלע צימערן פון קלאַס האָט מען נאָר געהערט: „טאָם האָט אַ געפּגרטע קאַץ!“

„אָבער אומזיסט טרינקט מען וואַסער“, האָט טאָם אַלעמען מתרה געוועזן, און ס'האָבן זיך אָנגעהויבן שיטן פון אלע זייטן קנעפּ-לעך מיט גלעזלעך, מיט פלעכלעך פון שלייקעס, מיט שפּראַנזשקעס פון אַלטע הויזן און אפילו מזומן-געלט, אַבי טאָם זאל נאָר לאָזן אַנקוקן און אַ טאַפּ טאָן מיט די הענט די אמתע געפּגרטע קאַץ.

בזהרף-עין האָט ער אָנגעלייזט אַ סך מער ווי ער אַליין האָט באַ-
 צאָלט העקעלבערין פאַר די סחורה, און דערצו האָט זיך נאָך
 טאָם טאַקע שוין דאָ אויפן אָרט אָפּגערעכנט מיט די עטלעכע
 חוצפהדיקע חברים: זיי האָט ער פאַר קיין געלט נישט באַוווּן
 די געפּגרטע קאַץ! אגב איז טאָם גאַרנישט געוועזן אַזוי להוט
 נאָך פרנסה. דאָרטן וואו מען דאַרף נעמען געצאָלט, האָט ער
 טאַקע גענומען, מחמת אים אַליין האָט אויך קיינער אומזיסט
 נישט געגעבן. דערפאַר אָבער האָט ער באַוווּן זיין אוצר דעם
 מיידעלע, נעבן וועלכער ער איז געזעסן, גאַר אומזיסט. באַשר
 דאָס מיידעלע האָט מורא געהאַט זיך אָנצורירן צו דער פּגירה,
 אָבער טאָם האָט איר נישט געזשאַלעוועט און ער האָט דעם
 מיידעלע פאַרגעלייגט אפילו איבערצוציילן די ציין ביי דער קאַץ.

דער מיידעלע האָבן טאַקע אַלע תלמידים און תלמידות שטאַרק
 מקנא געוועזן—אַזוי לאַנג שטייט זי נעבן טאָמען און זי קאָן
 קוקן אויף זיין אַנטיקל און קוקן און קוקן—אָן אַ סוף אינדער-
 אמתן אָבער האָט דאָס מיידעלע גאַרנישט געקוקט אַזויפיל אויף
 דער קאַץ. אַי, וואָס איז זי געשטאַנען אַזוי לאַנג נעבן טאָמען?
 ווייל ער האָט פון דאָסניי אַרויסגעשלעפט פון קעשענע דאָס
 פריערדיקע פּאַפּירל, כלומרשט נישט ווילנדיק, און דאָס מיידעלע
 איז געוואָרן נייגעריק:

—נו, באַוווּיזט.

—ס'לוינט נישט, דאָרטן איז גאַרנישטאָ.

—אָבער אַ קוק טאָן, מער נישט אַ קוק טאָן?

—אַ קוק טאָן?

—אַ.

—טאָ ווי רופט מען אייך?

—בעקי טעטשער. און אייך ווי רופן מען?

—טאָמאַס סאַיער, נאָר בעסער רופט מיך פּראָסט: טאָם?

—און איצטער וועט איר מיר באַוווּיזן דאָס צעטעלע?

—אויב איר ווילט שטאַרק... איר ווילט טאַקי שטאַרק?

—נישט אַזוי שטאַרק..

—דארף מען נישט!

—כיוויל שטארק!

—צט אויף און טאם האָט באלד פאָאָדער געוויקלט דאָס פאָ
פירל, וואו ס'איז געוועזן אָנגעשריבן: „כ'האָב אייך ליב!“
—פיו—האָט דאָס מיידעלע אַ פאַטש געטאָן טאָמען איבערן האַנט
און איז רויט געוואָרן.

טאָם האָט צופרידן געלאַכט און געבעטן:

—בעקי טעטשער, גיט מיר נאָך אַ פאַטש!

VI.

ומגעריכט פאר דער מומע פאָלי איז אין טאָמען פאָרגעקומען
א גרויסע ענדערונג. ער איז חלילה נישט געוואָרן קיין גרע-
סערער מתמיד אין לערנען און טאָם האָט נאָך אַלץ נישט פיינט
געהאַט ביי אַ גוטער געלעגנהייט אַרויסצוגבענען אַ שטיקל צו-
קער פון דער פושקע אָדער אַ לעקעכל פון אַלמער. אָבער דאָך
האַט באַמערקט סיי די מומע פאָלי אליין, סיי די קווינע מערי
און אפילו דער קליינער שטיף-ברודערל סיד, אַז מיט טאָמען
איז עפּיס נישט גלאַט, אַז שוין אַ ליינגערע צייט, ווי ער האָט
אויפגעהערט שטיפן, אויפגעהערט קוליען זיך און כסדר ער
פאַרשטופט זיך אַן אומעטיקער אין אַ ווינקל און זיצט גלייך, ווי
ער וואָלט נאָך עמיצן געטרוערט.
די מומע פאָלי האָט זייער געוואָלט דערגיין די אמתע סיבה פון
דעם יינגלס מרה-שחורה, וואָרום אַז מען ווייסט נישט די קראַנק-
הייט, קאָן מען דאָך נישט טרעפן, וועלכע רפואה ס'פאַסט זיך
דערצו. אָבער וויאָזוי האָט דאָס דער מומען געקאָנט קומען
אויפן געדאַנק, אַז טאָמס חולאת איז גאַר פאַרבונדן מיט אַ

תלמידה פונם זעלבן קלאס און וועלכע מען רופט בעקי טע-
טשער? די מומע האָט גאָר אפילו נישט געוואוסט, אַז אַזאָ שיי-
לערין לערנט זיך דאָרטן, און אויב אפילו יאָ, איז וואָס האָט
דאָס צו איר יינגל?

אַבער וואָס איז די נפקא-מינה, צי די מומע פאָלי ווייס יאָ דעם
אמת, צי זי ווייס נישט, אַבי טאָם האָט געזען, אַז ס'איז אַרי-
בער אַ טאָג און צוויי און דריי טעג-אַ וואָך אַ גאַנצע איז אַוועק,
און דאָס מיידעלע בעקי טעטשער קומט נישט אין קלאָס! נאָכ-
פרעגן זיך אויף דעם מיידעלע האָט זיך טאָם געשעמט, כּאַטש
אין דערזעלבער שול האָט זיך געלערנט אירער אַ ברודערל,
דזשעק טעטשער, און טאָם האָט אַזוי געביינקט נאָך בעקי, אַז
ער האָט פון גרויס צער פאַרלאָרן אפילו זיין גרויסן אַפעטיט
און איז אומגעגאַנגען גאַנצע טעג ווי אַ שאָטן.

וואו דאָס מיידעלע וואוינט האָט טאָם געוואוסט, און אַז ס'פלעגט
ווערן פינסטער, פלעגט ער שטילערהייט אַוועקגיין צו איר פאַ-
טערס הויז, פלעגט זיך דאָרטן שעהן-לאַנג אַרומדרייען מיט דער
מחשבה, אפשר וועט זי זיך כּאַטש אויף אַ ווילע באַווייזן דורכ־
טיר אָדער כּאַטש אין אַ פענסטער, און-מער ווי אַ קוק טאָן
דאָרף ער נישט: אַבי זי לעבט. זיין טרחה איז אַבער געוועזן
אומזיסט. אַ סך געכט האָט טאָם פאַרבראַכט אונטער די פענסטער
פון בעקי טעטשערס הויז, און דערוואוסט האָט ער זיך קיין זאָך
נישט, מחמת טאָמער האָט ער איינמאָל געפרובט ביים טיר עט-
לעכע מאָל אויסשרייען דעם מיידלס נאָמען, איז אַרויס די דינסט
און האָט אים גאָר אַוועקגעטריבן, דערביי האָט זי נאָך טאָמען
גוט עאַנגעזידלט און מתרה געוועזן, אַז אויב ער וועט נאָכאַמאָל
קומען, וועט זי אים אַפּגיטן מיט זודיק וואַסער.

אויף אַזאָ אופן האָט שוין טאָם פאַרלאָרן יעדע האַפּנונג צו זען
זיך מיט בעקי טעטשער, און נאָכדעם ווי ער האָט משער גע-
וועזן, אַז זי איז געוויס קראַנק, פלעגט זיך ביי טאָמען אַפט
באַווייזן טרערן אין די אויגן-סי'טרעפט דאָך, אַז מ'שטאַרבעט אויך
פון אַ קראַנקהייט! האָט זיך טאָם אויפגעהערט צו אינטערעסירן
סיי מיט זיינע פריילעכע חברים, מיט וועלכע ער האָט ביז גאָר

נישט לאנג געמאכט אַזעלכע גרויסע מסחרים, סיי מיט זיין רייכן אוצר שפילצייג, וועלכן אַלע יינגלעך האָבן אים שטענדיק מקנא געוועזן, און אפילו זיין גרויסן קיילעכדיקן רייף, וועלכן ער פלעגט קיינמאָל נישט אַרויסלאָזן פון די הענט און האָט אים נאָכאַנאָנד געקייקלט אפילו אין שטוב ביים עסן—האָט טאָם אויך אַזעקגעלייגט אָן אַ זייט.

די מומע פאָלי האָט לכתחילה געמיינט, אפשר האָט זי אים צו-שטריינג באַשטראַפט פאַר די מעשה מיט דער געפּגרטער קאַץ, וואָס ער האָט געבראַכט אַהיים און האָט דעמאָלט פאַרמיאוסט די גאַנצע שטוב. אָבער אַ נאָווינע דאָס איז געוועזן טאָמען צו כאַפּן אַ קלאַפּ, וואָס? דוכט זיך, אַז ער איז שוין דערצו געוועזן אַזוי געוויינט, אַז ער פלעגט זיך בעת-מעשה אפילו נישט אַ קרים טאָן, און פאַרוואָס וועט ער זיך דוקא אַזוי שטאַרק נעמען צום האַרצן די לעצטע קלעפּ?

איז ביי דער מומע פאָלי געבליבן, אַז נישט אַנדערש ווי טאָם האָט געכאַפט אַ שלעכטן ווינט און דערצו האָט אים נאָך עמיץ מיט אַ בייו אויג אָן עין-הרע געגעבן. איז פון דער עין-הרע האָט אים די מומע אָנגעהויבן היילן מיט אָפּשפרעכעניש פון אַ קדר, פון אַ מכשף אָדער פון סתם אַ הייליקן מענטשן. און פון דעם שלעכטן ווינט—האָבן אירן ווייבער געזאָגט—קאָן מען גע-געזון ווערן אָדער דורך קאַלטע וואַנעס, אָדער ווען מ'זאָל טרייב-קען די רפואה, וואָס רופט זיך אָן „באַלזאַם“—אַזאַ משקה, וואָס מ'קאָכט אויס פון דרייצען פאַרשידענע מינים גראָזן און קריי-טעכצן.

וואָס די מומע פאָלי דעם יינגל געמאָכט אַ געוויינלעכע קאַלטע וואַנע, וואָלט נאָך געוועזן אַ האַלבע צרה, וואָרום סך-הכל האָט טאָם דוקא האָלט געהאַט צו פליושקען זיך אין קאַלט וואַסער. אָבער די מומע האָט געהאַט אַן אַנדער מעטאָדע: זי פלעגט אַזעקספירן טאָמען אין קאַלטן שיער, פלעגט אים אויסטאָן נאָ-קעט און האָט אויפן יינגל געגאָסן מיט קאַלט וואַסער אַזוי לאַנג, ביז דאָס בלוט פלעגט אים פאַרגליווערט ווערן אין די אָדערן, און דאָן ערשט פלעגט זי אים איינוויקלען אין אַ נאַסן ליילעך.

אינדעקן מיט וואַרימע קאָלדדעס און פעלצן, און טאָם האָט געבען געמוזט אזוי ליגן ביז ס'האָט פון אים אַרויסגעשלאָגן אַ שווייס.

אגב האָט די מומע צוגעטראַכט פאַר טאַמען גאָר באַזונדערע געריכטן צום עסן. צו אַ געוויינלעכער אכיליה האָט טאָם אויך קיין אַפעטיט נישט געהאַט—רק ער פלעגט וועלן אָפלייגן דאָס עסן אויף שפעטער, בפרט נאָך ווען די מומע האָט אים גע-צוואונגען צו עסן דוקא שיטערע האַבערנע גרויפן, וואָס איז געקאָכט מיט זענעפט. נאָר ועל פולם האָט טאָם נישט געקאָנט אַריבערטראַגן די רפואות, וואָס די מומע האָט אָנגערופן באַלזאָם און וואָס זיינען געמאַכט געוואָרן פון די דרייצען מינים גראַזן. ער האָט זיך געראַנגלט מיט דער מומע וויפיל ער האָט נאָר געקאָנט, כדי וואָס ווייניקער אויסצוהוּפן פון דעמדאָזיקן באַלזאָם, אָבער נישט ווילנדיק האָט ער ביסלעכווייז פאַרט געמוזט טריי-קען, ביז ער איז געפאלן אויף אַ פלאַץ, וואָס האָט אים מציל געוועזן פון די קרייטעכצער.

טאָם האָט זיך מיטגעגעבן געוועזן און האָט מיטאַמאָל אָנגעהויבן לויפן די רפואות, דערביי האָט ער פאַרזיכערט די מומע פּאָלי, אַז זינט ער האָט זיך צוגעוויינט צום טעם פון דעם באַלזאָם—וויל ער שוין גאָר קיין בעסערן מאכל נישט. די מומע פּאָלי האָט פון שמחה אים עטלעכע מאָל אַ קוש געטאָן און האָט אויפגע-הערט אים צו היטן, בשעת ער דאַרף נעמען די רפואות: ווי-באלד טאַמען איז דער באַלזאָם אזוי געפעלן—וועט ער שוין אַליין טרינקען. האָט אים די מומע אָפגעגעבן דאָס גאַנצע פלעשל מיט אַ לעפל און זי פלעגט נאָר אַריינקומען אַמאָל אַ קוק טאָן אויף דער פּלאַש, צי ווערט דאָרט ווייניקער. און ווי-ניקער איז טאַקע אין פּלאַש געוואָרן, מחמת טאָם האָט אויסגע-זוכט אין דער פּאָדלאַגע אַ גרויסן שפּאַלט און ער פלעגט פונקט דריי מאָל אַ טאָג—אָנשטאַט זיך אין מויל—אַריינגיסן אַהין דריי לעפל באַלזאָם.

אינגמאָל איז צו אים אין צימער געקומען צו גאַסט זייער גרוי-סע קאַץ, וועלכע די מומע פּאָלי האָט גערופן „פיטל“ און

וועלכע איז געווען אַ גרויסע נאַשערין. אַז די קאַץ האָט דער-
זען, ווי טאָם גיסט עפעס אַ פעטע משקה פון פלעשיל אין אַ
לעפל, האָט זי אָנגעהויבן ברומען און דרייען מיטן עק און
אַזוי ווי בעטן, מ'זאָל איר געבן פאַרוואַכן. טאָם האָט פאַרשטאַ-
נען, אַז פאַר אַזאַ מאַכל וועט אים די קאַץ שפעטער קיין דאַנק
נישט זאָגן, און ער האָט טאַקע לכתחילה נישט געוואָלט געבן.
אַבער ווען די קאַץ האָט אַלץ נישט אויפגעהערט שטיין אויף
די הינטערשטע לאַפקעס און בורטשען, האָט טאָם גענומען און
אַריינגעאַסען איר אין האַלז אַ פולן לעפל באַלזאָם. די קאַץ
האַט זיך באַלד גענומען וואַרפן אויף אַלע זייטן ווי אַ שפּורע
אַדער ווי אַ פאַרסטע; זי האָט געשפרונגען אויפן טיש, אויף
די ביינק, האָט זיך געוואַרפן אויף די ווענט, אויף די פענס-
טער, דערביי האָט זי געברומט מיט אַזעלכע משונהדיקע קולות,
אַז אויף טאַמען איז ממש אַן אימה געפאַלן. אין דעם מאַמענט
איז אין צימער אַריין די מומע פּאָלי, די קאַץ האָט זיך נאָכ-
מער איבערגעוואַקן און זי האָט זיך מיט אַזאַ רציחה און
אימפעט אַ וואַרף געטאַן איבערן טיש צום פענסטער, אַז זי האָט
תיכף צובראַכן אַלע שוויבן, אַראָפּגעוואַרפן עטלעכע בלומענטעפּ
אויף דער ערד און אַרויסגעשפרונגען מיט אַ ברומעריי פון אַ
ווילדער חיה. דאָ האָט זיך שוין טאָם מער נישט געקאַנט איינ-
האַלטן און ער האָט זיך פאַנאַנדערגעלאַכט מיט אַזאַ חשק און
מיט אַזאַ הנאה, אַז ער האָט זיך פשוט געקייקלט אויף דער
ערד און האָט זיך נישט געקאַנט אָפהאַלטן.
די מומע פּאָלי איז געשטאַנען און געקוקט, און הגם ס'האַט איר
הנאה געטאַן, וואָס טאָם באַווייזט אַ פרייע מינע—זי האָט אים
שוין לאַנג נישט געזען לאַכנדיק—איז זי אַבער געוועזן מלא
וואונדער; וואָס איז דאָ אַזוינס פאַרגעקומען? ווען טאָם האָט זיך
אַ ביסל באַרואיקט, האָט זי אים געפרעגט:
—זאָג מיר, מיין קינד, וואָס האָט אַקאַרשט געשען מיט אונזער
קאַץ, האָ?
—פּוננאַנען זאָל איך דאָס וויסן?—האַט זיך טאָם געמאַכט תמל-
וואַטע.

—זינט איך לעב, האָב איך נאָך פון אַ קאַץ אַזעלכע שטיק נישט
געזען!—האָט די מומע געקוועטשט מיט די פלייצעס, ווייסטו טאָ-
קע גאַרנישט?

—אודאי ווייס איך נישט. נאָר מסתמא טוען אלע קעץ אזוי.
שעת זיי זענען שטאַרק צופרידן.

—אזוי מיינסטו טאַקע?

—אויף געוויס ווייס איך נישט, גאַר... אזוי ווייזט דאָס אויס.

דאָ האָט זיך די מומע פלוצלונג דערמאָנט, אַז זי דאַרף אַ קוק
טאָן צום פלעשל רפואות, און ווען זי האָט דאָס פלעשל גוט
באַטראַכט, איז זי געבליבן אמת צופרידן: ס'האָט געפעלט אַ סך
פון נעכטן אָן. אָבער איינפויגנדיק זיך אַ ביסל, האָט זי פאַ-
מערקט, אַז דער לעפּל ליגט גאַר אויף דער ערד אונטערן בעט
און ס'איז איר עפיט די מעשה נישט געפעלן געוואָרן.

—וואָס איז דאָס, מיין יינגעלע,—האָט אים די מומע שטריינג אַ
פרעג געטאָן און דערביי אים אָנגעהויבן דרייען פאַר אַן אייער.—
וואָס איז דאָס?

—גאַרנישט... אַראָפּגעטאַלן...

—זי האָטו אַקאַרשט נישט געגעבן דער קאַץ פון די רפואות.
האַ?

—טאַקע געגעבן אַ ביסעלע פאַרוויכן,—האָט זיך טאָם מודה געוועזן.

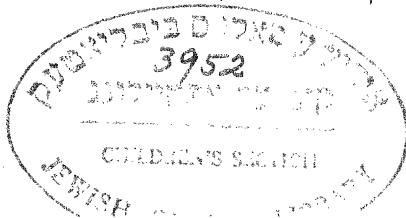
—ווי אזוי פאַלט דאָס דיר איין אזא זאַך, האַ?

—ס'האָב אויף דער קאַץ רהמנות געהאַט, וואָרום זי האָט זאָך
נעבעך נישט קיין מומע.

—וואָס רעדסטו פאַר אַ נאַרישקייט? וואָס דאַרף אַ קאַץ אַ מומע.
וואָס?

—אַז די קאַץ וואָלט געהאַט אַ מומע, וואָלט זי שוין לאַנג איר
פאַרברענט די געדערים מיט אַזעלכע רפואות... וואָס איז אַ קאַץ
ערגער פאַר אַ מענטשן?

די מומע פאַלי האָט פאַרשטאַנען, אַז די רפואות זיינען טאַקע

משמעות א קנאפער מאכל, און זי האָט, גלעטנדיק טאַמען איי
בערן קאַפּ, פאַרענטפערט זיך:
— כּי האָב דאָך געמיינט אלץ פון דיין טובה וועגן. דורכאויס נאָר
דיין טובה האָב איך געמיינט.

VII.

אויף מאַרגן גאַנץ פרי איז טאָם אַוועק מיט זיין פּינטל העפטן און ביכלעך אין שול אַריין. אודאי האָט ער געקאָנט נישט גיין אין שול אויך, וואָרום די מומע האָט אים געהאַלטן פאַר אַן ערנסטן חולה און ס'איז איר גאָר אפילו נישט איינגעפאַלן, אז טאָם זאָל פּלוצלונג ווערן אַזוי פּלייסיק צום לערנען. אָבער טאָם האָט אין שטוב נישט געקאָנט איינזיצן, מחמת זייענדיק אין שטוב, האָט ער דאָך אפילו די קלענסטע האָפּנונג נישט געהאַט צו דערוויסן זיך עפּים וועגן בעקי טעטשער, און אין שול קאָן מען דאָך אַליץ זיין. ערשטנס, וועט דאָך איר ברודערל דזשעק טעטשער אודאי קומען, און אפשר וועט זיך אים איינגעבן עפּים צו דערגיין וועגן בעקין. אגב—אַ קשיא אויף אַ מעשה—דאָס מיידעלע אַליין קאָן דאָך אויך אַמאָל קומען!
איז טאַקע טאָם געקומען אין קלאַס דער ערשטער, און בייפּ ווי ער האָט נאָר אַוועקגעלייגט זיין פּינטל העפטן און ביכלעך, איז ער אַרויס אויפן הויף, געשטעלט זיך ביים אָפּענעם טויער און געוואַרט. ס'האָבן זיך באַוויזן איינציקווייז און פאַרווייז

יינגלעך מיט מיידלעך—אלץ תלמידים פון שול. אָבער זיי אלע האָבן טאָמען נישט אינטערעסירט, וואָרום וואָס פאַר אַ שייכות האָבן זיי אלע צו דעם איינציקן און טייערן מיידעלע, וועלכעס ער גאָרט אַזוי צו זען? נאָר אָט איז מיט לאַנגזאַמע טריט אַריין דורכן טויער דזשעק טעטשער, און דאָ האָט זיך שוין טאָם אָנגעהויבן באַוועגן, פאַרפירט מיטן יינגל אַ קורצן שמועס און אלץ געוואָלט פון זיינע תשובות כאַטש עפּיס דערוויסן זיך וועגן גורל פון בעקין. נאָר דזשעק איז בטבע געוועזן אַ ביסל אַ תּמעוּוּטער און אַזוי ווי אים איז גאָר נישט איינגעפאַלן, אַז עמיצער קאָן ביינען אָדער אפילו טראַכטן וועגן זיין שוועסטער, האָט ער פּסדר געענטפערט אַזוי, אַז טאָם האָט פון אים קיין שום זאַך נישט דעראַנגען, און ער האָט זיך אומגעקערט צום טויער מיט דעמעלגן פאַרקלעמטן האַרץ ווי פּריער.

אייגנטלעך האָט שוין טאָם נישט געהאַט מער וואָס צו וואַרטן ביים טויער, וואָרום אלע תלמידים און תלמידות זיינען שוין געוועזן געקומען. טאָם האָט אָבער פון דערווייטנס דערזען, אַז אַ מיידעלע אין בעקיס וואַקס דערנענטערט זיך אַלץ מער צום בנין פון דער שול, און וואָס וועט אים אַרן, אַז ער וועט וואַרטן נאָך אַ וויילע? אמת, אַ סך חברים האָבן אים געשלעפט פאַר די אַרבל—ער זאָל גיין מיט זיי שטיפן אַ ביטל ווייטער אויפן הויף. אָבער אַלצאיינס איז טאָמען נישט געלעגן דער קאַפּ דערביי—אים האָט זיך אפילו געדוכט בעת מעשה, אַז ער וועט שוין קיינמאָל-קיינמאָל אין זיין לעבן מער נישט שטיפן. דערווייל האָט זיך דאָס לעצטע מיידעלע פאַמעלעך דערנענטערט צום שול און טאָם האָט דייטלעך דערקענט, אַז—דאָס איז זי!

גערעדט האָט טאָם אפילו איין וואָרט נישט. ער האָט זיך נאָר מיט אַן אומגעוויינלעכער פלינקייט תּיפּף אַ וואָרף געטאַן טיף אין הויף צווישן דער גרויסער קאַמפּאַניע חברים, האָט זיי אלע-מען צעשלידערט מיט ביידע הענט אויף אַלע זייטן און אויפן ליידיקן שטח האָט ער זיך אָנגעהויבן קוליען, וואַרפן און באַ-ווייזן פל המינים קונצן, וועלכע ער האָט נאָך געקענט, דערביי

האָט ער געלאָכט און געשריען מיט אַזאַ הנאה, אַז אַלע ייִג-
 לעך און מיידלעך זיינען געוועזן ממש גליקלעך פֿון דער סצע-
 נע. און געטאָן האָט דאָס טאָם נאָר מיט איין פֿונג-באַוויזן
 בעקין ס'אַראַ גרויסער בריה ער איז, און זאָל זי וויסן, אַז איר
 האָט האָלט דער גרעסטער העלד פֿון דער גאַנצער שול! אַז
 בעקי איז אַרויף אויפֿן הויף, האָט ער זיך אָנגעהויבן קוליען
 און מאַכן זיינע קונצן כמעט אונטער אירע פיס, מיינענדיק, אַז
 דער רושם, וואָס ער מאַכט אויף איר, איז גאָר אין לשער.
 אָבער צו זיין גרויסן וואונדער האָט בעקי אפילו אין זיין זייט
 נישט געקוקט, און בשעת טאָם האָט אָנגעהויבן באַוויזן זיינע
 גבורות האָרט נעבן איר—האָט זי זיך גאָר אָפגעקערט פֿון אים
 און דערביי אַ זאָג געטאָן מיט גרויס גאווה:
 —פֿאַראַן ייִנגלעך, וואָס מיינען טאַקע, אַז גאָט ווייס ווי געראַטן
 זיי זיינען...

טאָם האָט זיך אויפֿגעהויבן פֿון דער ערד אַן אָנגעצונדענער, און
 אַ פֿאַרשעמטער, פֿאַראומערטער, מיט אַן אַראָפֿגעלאָזטן קאַפּ איז
 ער אַריין אין קלאַס.

די צוויי שעה ביז דער הפסקה האָבן זיך פֿאַר טאַמען געצויגן
 ווי אַן אייביקייט. נישט ער האָט געהערט וואָס דער לערער
 פרעגט, נישט ער האָט פֿאַרשטאַנען וואָס די תלמידים ענטפֿערן,
 דערביי זיינען אים אין קאַפּ אַריינגעקראַכן אַזעלכע ווילדע
 מחשבות, אַז ער האָט אַליין נישט געוואוסט אויף וואָסער וועלט
 ער איז. איין זאָך אָבער איז טאַמען קלאַר געוועזן: אַז די
 וועלט איז אומגערעכט קעגן אים! אינדערהיים האָט ער קיין
 מנוחה נישט פֿון דער מומע פֿאַלי. וואָס ער טוט, געפעלט איר
 נישט, ווי ער פירט זיך, טויג אַלץ נישט, און דער סוף איז—
 רק מ'עלאָנגט אים, רק מ'באַליידיקט אים גאָר אומזיסט און אומ-
 נישט. שולדיק אַ סך איז אויך זיין קלענער ברודערל, סיד, וואָס
 מסרט כסדר אויף אים, און אפילו בשעת סיד אַליין פֿאַרזינדיקט
 זיך, איז ווער באַקומט די קלעפֿן—אַלץ טאַם! נישט בעסער איז
 אויך אין שול. פֿאַר יעדער קלייניקייט, וואָס ס'זיינט גאַרנישט צו
 ריידן וועגן דעם—שטעלט מען אים אין ווינקל, זאָט מען אים

מוסר, פארשעמט מען אים פאר אלע חברים אין די אויגן, און אפילו פון שמיץ איז ער אויך נישט באוואַרנט. אַ קיצור, די גאַנצע וועלט האָט זיך אָנגעזעצט אויף אים, און וויפיל ער מאַטערט זיך נישט צו זיין גוט און פרום—געפינט מען כסדר אויף אים עולות און מען פאַרביטערט אים דאָס לעבן. וואָס דאַרף מען מער—אפילו בעקי טעטשער, וועלכער ער האָט באַ-וויון די פליג מיטן לאַנגן שטרוי אין עק און האָט געגעבן איר צו האַלטן די געפגרטע קאַץ—זי האָט אויך צו אים טענות, און ווי פֿיין זי האָט דאָס אים באַדאַנקט פאַר זיין פריינטשאַפט צו איר!

ענדלעך זייגען אָבער די פאַר שווערע שעהן מיט גרויס מאַטער-ניש אַריבער, און בשעת ס'האָט זיך דערהערט דער קלונג פונם גלעקל, וואָס האָט אָנגעזאָגט, אַז מען מעג שוין אויף אַ וויילע אַרויסגיין פונם קלאַס—האָט שוין טאָם דעמאָלט געהאַט אַ פאַר-טיקן באַשלוס: די שול וועט ער שוין מער קיינמאָל נישט אָנ-זען און אַהיים וועט ער זיך שוין מער קיינמאָל נישט אומקערן!

טאָם האָט געמאַכט אַזאָ חשבון: וויבאַלד אַלע באַליידיקן אים, וויבאַלד קיינער נעמט זיך נישט אָן פאַר אים און וויבאַלד אַלע ווילן פון אים פטור ווערן—מעג ער טאָן וואָס ער וויל און די עבירה וועט פאַלן... אויף אים אַליין געוויס נישט, וואָרום וואָס איז ער נעבעך שולדיק, אַז פון אומעטום יאָגט מען אים און פון אומעטום טרייבט מען אים! די עבירה וועט פאַלן אויף דער מומע פאַלי, אויף זיין פרודערל סיד, אויפן לערער פון זיין קלאַס, אויף בעקי טעטשער, וואָס האָט אים אַזוי שרעקלעך באַ-ליידיקט און אויף אַלע איבריגע מענטשן, וואָס האָבן זיך גע-פרייט אויף זיינע מפלות. וואָס וועט ער טאָן? טאָם האָט שוין אויסגעטראַכט פאַר זיך אַ מלאכה: ער וועט ווערן אַ גולן!

גערעדט און געטאָן, און אַ פאַרטראַכטער האָט זיך טאָם געלאָזן גיין דורך אַ שמאָלן וועג, וואָס ציט זיך דורך די פעלדער גלייך צום נאָנטן וואַלד. גייענדיק אַזוי איינער אַליין און נישט זעענ-דיק אַרום זיך קיינעם פון זיינע חברים, וועלכע בלייבן אַלע

ביי זייערע טאטעס און מאמעס, וואָס געבן זיי עסן און טריינ-
 קען און אפילו קליינגעלט אויף צו קויפן גוטע זאַכן, איז אים
 באַפאַלן אַ שטאַרקער אומעט, און ער האָט דערביי דערשפּירט
 צוזאָ רחמנות צו זיך אַליין, אַז ער האָט זיך פאַנאָדערגעוויינט
 אויפן קול, „איין גאָט אין הימל ווייס, אַז איך וויל נישט ווערן
 קיין גולן—האָט טאָם אַליין זיך פאַרענטפּערט: אָבער וואָס קאָן
 מען מאַכן, בשעת ס'איז קיין אַנדער ברירה נישטאָ?"
 נאָר אין דעם מאַמענט, ווען טאָם האָט זיך דערשפּירט אַזוי
 איינזאַם און אַזוי אומגליקלעך, האָט ער פּלוצלונג דערזען געבן
 זיך איינעם פון זיינע בעסטע פריינט, וועלכען מ'האָט גערופן
 דזשאָ האַרפּער און וועלכער האָט דאָ איצט אַרומגעבלאָנדזשעט
 ווייט הינטערן שטעטל מיט אַן אומעטיק האַרץ און מיט אַ שווער
 געמיט. טאָם האָט באַלד אויסגעווישט מיטן אַרבל פון דער רעכ-
 טער האַנט זיינע פאַרוויינטע אויגן און האָט אויסדערציילט דעם
 גוטן חבר זיין גאַנץ האַרץ, אַז אינדערהיים ביי אים באַגייט
 מען זיך מיט אים זייער שלעכט—פאַר דער קלענסטער נאָך
 ווערט ער באַשטראַפט, כּסדר די מומע פאַלי מוסרט אים,
 שטעלט אים אין ווינקל און גיט אים קלעפּ אפילו ווען שולדיק
 איז גאָר דער יינגערער ברודערל סיד; אַז נישט בעסער גייט
 אים אין שול, וואו דוקא פון אים פאָדערט דער לערער מער
 התמודה ווי פון אַלע קינדער און וואו ער האָט אַלע טאָג אויס-
 צושטיין בזיונות אָן אַ שיעור. אַחוץ דעם זיינען די חברים אויך
 אַלע שלעכטע און נישט קיין דאַנקבאַרע, און אַזוי ווי אים איז
 מיאוס געוואָרן דאָס לעבן, האָט ער באַשלאָסן אויף אַלעמאָל
 אַוועקצוגיין פון דערהיים. טאָם האָט נאָך צוגעגעבן, אַז ער איז
 גליקלעך, וואָס ער קאָן זיך צום לעצטן מאָל געזעגענען מיט
 זיין בעסטן חבר דזשאָ און ער האָפט, אַז דזשאָ האַרפּער וועט
 פילייכט זיין דער איינציקער אויף דער גאַנצער וועלט, וואָס
 וועט אים כּאָטש ווען ס'איז דערמאָנען.
 ביי די לעצטע ווערטער פון טאָמען האָט אים דזשאָ האַרפּער
 אַרומגענומען ווי אַ ברודער, און מיט טרערן אויף די אויגן האָט
 אים דזשאָ אַזוי געזאָגט:

—ווי איך זע, איז אונז ביידן באַשערט צו זיין פאַרבונדן ביזן לעצטן טאָג פון אונזער לעבן. דו דאַרפסט וויסן, טאָם, אז איך בין דאָס אויך אָט אַקאַרשט אַנטלאָפן פון דערהיים פדי מער קיינמאָל נישט אומצוקערן זיך, וואָרום איך האָב אויך נישט קיין בעסערן מזל פון דיר. טאָג-טעגלעך זוכט מיין מאַמע פסדר טענות צו מיר, און מחמת איר איז נישט גוט אויפן האַרצן, מיין מאַמען—איז רק זי שלאָגט מיך. אָט היינט איז אויך גע-ווען אַזאַ מעשה: זי האָט גענומען אַ בייטש און האָט מיך גע-שמיסן און געשמיסן, אז ס'האָב שוין מער גאָרנישט געקאָנט אויסהאַלטן, און פרעג פאַרוואָס—ווייס איך נישט! די מאַמע האָט זיך איינגערעדט, אז איך האָב אויסגעטרונקען דעם גאַנצן טע-פעלע מילך, וואָס איז געשטאַנען אויפן פענסטער. אָבער זאָל איך אַזוי לעבן, ווי איך ווייס נישט פון וואָס צו זאָגן. ס'האָב גאָר אפילו די מילך אין מיינע אויגן נישט געזען!

—גייען מיר ביידע!—האָט טאָם מיט שמחה אויסגעשריען.

—ביידע!—האָט אים דזשאָ האַרפער האַרציק געענטפערט, און נעמענדיק זיך פאַר די הענט, האָבן זיך די פאַר חברים געלאָזן גיין פאַזע וואַלד, מיטן וועג, וואָס פירט צום נאָענטן טייך. לכּתחילה האָבן זיי אַ היבשע וויילע געשוויגן. אָבער דערנאָך האָבן זיי איינער דעם צווייטן געשוואָרן צו בלייבן טריי ביזן לעצטן טראָפן בלוט. וואו איינער, דאָרטן דאַרף זיין דער אַנ-דערער, און אין אחדות וועלן זיי אם ירצה השם נישט פאַר-פאלן ווערן. דזשאָ האַרפער האָט אויפגעגעבן אַ פלאַן, זיי זאָלן לעבן אין וואַלד, ווי ס'האָבן געלעבט אין גאָר אַמאָליקע צייטן די גרויסע צדיקים, די אמתע לַמַד-וּאוֹנִיקֵס, וואָס האָבן זיך באַנוגנט מיט עסן גראָז, מיט טרינקען קאַלט וואַסער פון אַ פרישן קוואַל און געשלאָפן אין היילן צוגעדעקט מיט בלעטער.

טאָם האָט אים אָבער געגעבן צו פאַרשטיין, אז ס'איז אַ סך פריילעכער צו לעבן ווי גזלנים, איידער ווי צדיקים, אז גאָט אַליין וועט זיי דערפאַר נישט באַשטראַפן, מחמת שולדיק אין דעם זיינען גאָר די מומע פאַלי, זיין ברודערל סיד, דער לע-

דער פון קלאַס, דאָס מיידעלע בעקי טעטשער און דושאַס מאַ-
מע, וועלכע האָבן זיי סאַרביטערט דאָס לעבן און נישט געלאָזן
פירן זיך ווי אָרנטלעכע מענטשן. דושאַ האָט זיך געלאָזן אי-
בערריידן און ס'איז זיי זיי געבליבן, אָו זיי וועלן ווערן ים-
גולגים.

VIII.

קיין אמתער ים איז אפילו אין דער נאָענט נישט געוועזן.
 דערפאר אָבער זיינען די צוויי חברים נאָך אַ וואַנדערן פון
 העלער צוויי שעה דערגאַנגען ביז צום טייך מיסיסיפּי, און ווי-
 באַלד אַז קיין ים איז נישטאָ, איז רעכט געוואָרן, אַז מ'זאָל
 פירן די גולנישע אַרבעט כאַטש אויפן טייך. אָפגעשטעלט זיך
 האָבן זיי צווישן קוסטעס נעבן טייך, און די פונה זייערע איז
 געוועזן: אַפּוואַרטן צווישן די געדיכטע ביימער ביז נאַכט, און
 אַז ס'וועט ווערן פינסטער; וועלן זיי ווי ס'איז דערקלייבן זיך
 צום זאַמד-אינזל אויפן מיטן טייך און דאָרטן מאַכן זייער שטענ-
 דיקן באַהאַלטענעם גולנים-נעסט, פּונוואַנען זיי וועלן באַפאַלן
 דורכגייער און דורכפאַרער און דערפון וועלן זיי ציען זייער
 חיובה. די פּאָזיציע האָט מען אָבער געמוזט גוט באַטראַכטן פאַר
 דער ליכטיקייט און ס'איז ביי זיי געבליבן, אַז כדי קיינער זאָל
 ווי נישט באַמערקן און נישט דערקענען, וועט דזשאַ בלייבן
 פּאָהאַלטן און טאָם וועט זיך שטילערהייט אַרויסרוקן פון וואַלד
 און וועט באַקוקן די ערטער, דורך וועלכע זיי וועלן זיך ביי-

נאכט דארפן דערקלייבן צו דער אינזל, דערביי איז טאָמען
איינגעפאלן, און צוליב פאָרזיכטיקייט זאָל ער בעסער אָנטאָן
דזשאָס היטל און דזשאָס צעריסענעם פידזשאָק.

טאָם האָט זיך פאָרזיכטיק, גלייך ווי ער וואָלט שוין ביז היינט
באָגאָנגען צענדליקער גנבות און גזילות, אַרויסגערוקט פון צווישן
די קוסטעס, און אָן איינגעהויקערטער אונטער דזשאָס גרויסן
היטל האָט ער זיך פאַמעלעך אַזוי ווי געגליטשט פאַזע טייך,
אויסקונדיק מעשה גרויסער מבין די גאַנצע געגנט. ביים ברעג
טייך איז טאָמען אויסגעקומען צו באָגענגען זיך מיט אַ סך
מענטשן, דאָס רוב אַרבעטער ביי די האַלץ-פליטן. אָבער קיינער
האָט זיך אויף אים נישט אַרומגעקוקט, קיינער האָט ביי אים
גאַרנישט געפרעגט, און טאָם איז געוועזן צופרידן, וואָס קיינער
דערקענט אין אים נישט קיין גזלן.

ס'איז אים אָבער באַשערט געוועזן באַלד צו האָבן אַ גרויסע
שרעק, כאַטש אויסגעלאָזן האָט זיך אַלץ לטובה. בשעת טאָם
האָט זיך אַזוי געשאַרט פאַזע ברעג טייך און האָט זיך אַלץ
טיפער געטוילעט אין דער פרעמדער מאַרינאַרקע, האָט ער
פלוצלונג דערהערט אָן אויסגעשריי:

— טאָם!?

קיין חידוש נישט, און טאָמען איז איינגעפאלן דאָס האַרץ. עפיס
אַ קלייניקייט דאָס איז: עמיצער האָט דאָך דערקענט דעם גזלן
אמת, ער האָט נאָך דערווייל קיינעם נישט באָגנבעט און נישט
באָגולט. אָבער אַבי זיין פראַמעטיע איז גזילה, און ווער ווייסט
וואָס פאַר אַן אומגליק דאָ קאָן פאַר אים אַרויסקומען. אגב האָט
טאָם בעת מעשה מורא געהאַט, טאָמער וועט דורכדעם בטול
ווערן זיין גאַנצער פלאַן און אָנשטאָט צו פירן אַ פרייען לעבן
אָן משגיחים, אָן לערערס און אָן ביזע און שלעכטע מענטשן,
וועט מען אים כאַפן און אַוועקפירן צוריק אַהיים צו דער מומע
פאַלי. האָט זיך טאָם לכתחילה געפרובט מאַכן נישט הערנדיק
און האָט זיך אָן איינגעהויקערטער געלאָזן לויפן אויף צוריק,
כדי אין דער עת צרה זאָל ער כאַטש קאָנען זיין צוזאַמען מיט
זיין איינציקן חבר און שותף דזשאָ. אָבער פון הינטן האָט ער

באלד דערהערט נאך דייטלעכערע קולות: טאם! טאם, אנטלויף
נישט—דאָס בין איך!—און אין אַ רגע אַרום איז שוין נעפן אים
געשטאנען מיט אַ לאַנגער פיש-ווענדקע אין האַנט דער אַלעמען
באַקאנטער העקעלבערי, ביי וועלכן טאָם האָט מיט אַ קורצער
צייט צוריק אָפגעקויפט די געפגרטע קאַץ.

—ווי קומסטו אַהער?—האַט אים העקעלבערי אָנגעקוקט מיט פער-
וואונדערונג:—דו דאַרפסט דאָך גאָר גיין אין שול לערנען!
—און ווי קומסטו אַהער?—האַט אים טאָם געענטפערט מיט אַ
תשובה,—דו מעגסט?

—וואָס גלייכסטו זיך צו מיר? איך האָב דאָך קיין היים נישט
און מיר איז אַלצאיינס וואו צו וואַלגערן זיך.

—און מיר איז שוין אויך אַלצאיינס—האַט טאָם מיט יסורים
אַבער אויך מיט אַ ביסל גאווה געזאָגט:—איך האָב שוין אויך
מער קיין היים נישט, און צו דער מומע פאָלי וועל איך זיך
שוין קיינמאָל מער נישט אומקערן.

—איז וואָס רעכנסטו צו טאָן דאָ ביים טייך, האָ? אויב דו
וויסט, וועל איך דיר באלד מאַכן אַ ווענדע און מיר וועלן
ביידע צוזאַמען כאַפן פיש.

—מיר וועלן מסתמא כאַפן פיש אויך,—האַט טאָם מסכים געוועזן,
דערביי האָט ער העקעלבערין דערציילט די גאַנצע געשיכטע, ווי
די גאַנצע וועלט פאַרביטערט אים דאָס לעפן. ווי אַלע ווילן פון
אים פטור ווערן, ווי ער האָט קיין אַנדער ברירה נישט געהאַט,
סיידן אַנטלויפן פון דערהיים און...

—אַבער וואָס פאַרט רעכנסטו צו טאָן אין וואַלד?

—איך האָב באַשלאָסן צו ווערן אַ גולן!

—וועט דאָך זיין גלייכער, אַז מיר זאָלן ווערן שותפים!

—גיב דיין האַנט!

—נאָ דיר מיין האַנט!

—אַז וואָס גיסטו דיין האַנט?

—אַז מיר ביידע ווערן איין חברה!

דאָ האָט אים טאָם אויסגעזאָגט דעם סוד, אַז פון איצער אָן
וועלן זיי שוין זיין זאלבעדריט, מחמת אַחוץ אים און העקעל-

בערין, ליגט נאך דאָ נישט ווייט אין די געדיכטע קוסטעס באַ-
האלטן דזשאָ האַרפּער, מיט וועלכֿן ער האָט שוין געשוואָרן
אייביקע פריינטשאַפט. העקעלבערי איז געוועזן מלא שמחה—צוזאָ
שיינע קאָמפּאַניע, און טאָם האָט אים אַוועקגעפירט אין די קוס-
טעס אַריין צום דריטן חבר.

הגם דעם גאַנצן פּלאַן וועגן שאַפן אַ גזלנים-באַנדע האָט לכתחילה
אויפגעגעבן טאָם, האָט אָבער די גרעסטע דעה געהאַט העקעל-
בערי, מחמת ער איז שוין פון לאַנג געוועזן אַן אָפטער אורח
ביים טייך און ער האָט געוואוסט אַלע וועגן און אַלע באַהעל-
טענישן, וואָס קאָנען זייער שטאַרק צונוזן קומען ביי זייער פאַר-
ברעכערישער אַרבעט. נאָר פריער פון אַלץ האָט העקעלבערי
געפּאָדערט, אַז וואָס געוועזן, איז געוועזן—איצט דאַרף מען גאָר
איבעראַניס געבן איינער דעם אַנדערן און אַלע דריי צווישן זיך
אַ שבועה, אַז, ערשטנס, איז דאָס אַן אָפּמאַך אויף אייביק—זינט
זיי וועלן לעבן! צווייטנס, טאָר קיינער גאַרנישט טאָן אָן דער
ידעה פון די איבריגע חברים און, דריטנס, דאַרף יעדערער
האַלטן די צונג הינטער די ציינער: אַן איבריכן וואָרט זאָל
קיינער נישט אַרויסריידן! דערצו האָט נאָך טאָם געפּאָדערט פון
די חברים, אַז אין פאַל טאָמער דערוויסט מען זיך אין דער
היים, וואו זיי זיינען און מען קומט אַהער זיי אָפּנעמען, זאָל
מען זיך בשום אופן נישט אונטערגעבן: בלוט מעג זיך גיסן און
אַהיים זאָל זיך קיינער נישט אומקערן! די אַלע תנאים זיינען
אָנגענומען געוואָרן מיט גרויס באַגייסטערונג, און נאָכדעם ווי
טאָם איז פון זיי אויסגעקליבן געוואָרן פאַרן אַטאַמאַן פון דער
גזלנים-באַנדע, האָבן זיי זיך אַנידערגעזעצט אויפן גראָז כדי
אויסצואַרבעטן אַ קלאָרן פּלאַן פון דער נאָנטער אַרבעט.

טאָם און דזשאָ האַרפּער האָבן נאָר געוואוסט, אַז זיי דאַרפן
זיין גזלנים, אַז זיי דאַרפן לעבן פון מאַכן אָנפאַלן און אַז
דערפון דאַרפן זיי ציען זייער חיונה. זיי האָבן אָבער נישט גע-
וואוסט ווי אַזוי הויבט מען אָן די מלאכה פון רויבעריי, און
דאָ איז שוין געקומען צו הילף העקעלבערי, אמת, ער האָט קיין
עצה נישט געקאָנט געבן ווי אַזוי מען זאָל שוין, טאַקע די מי-

גוט קאָנען עמיצן באַראַבעווען און טאַקע דאָ אויפן אָרט מאַכן אַ סעודה, וןמחמת די גולנים-באַנדע איז געוועזן שטאַרק הונגע-ריק. דערפאַר אָבער האָט העקעלבערי געמאַכט אַ פּלאַן אויף שפּעטער, בשעת ס'וועט ווערן פינסטער—דעמאָלט וועט שוין זיין פון פּל טוב און מ'וועט עסן און מ'וועט טרינקען און ס'וועט זיין פריילעך.

דער פּלאַן איז געוועזן אַזאַ: אַזוי ווי ביים טייך אַרבעטן בייטאַג אָרטיקע פּויערים אַרום די פּליטן און זיי האָבן ביי זיך היבשע זאַפּאָסן פון עסנוואַרג און אַנדערע זאַכן—זאָל מען דערהיטן ווען די פּויערים שלאָפן און מאַכן אַ באַפּאל אויף זיי. אגב איז אויך אָנגענומען געוואָרען העקעלבעריס עצה, אַז דאָ אין די קוסטעס לוינט נישט צו פאַרבלייבן לאַנג, ווייל ס'איז נאָענט פון וועג, דאָ גייען פאַרביי אַ סך מענטשן און מ'קאָן סוף-כל-סוף דורכפּאַלן. אָבער וואו באַהאַלט מען זיך, אַז מען זאָל זיין זיכער פון אַ פרעמד נישט געבעטן אויגז דאָ האָט העקעלבערי אַרויסגעוויזן זיין באַקאַנטשאַפט מיט דער געגנט און האָט געפאַדערט אין נאָ-מען פון דער „שטריינגער געהיימניש“ פון דער גולנים-באַנדע, אַז די רעזידענץ פון די גולנים זאָל אַריבערגעטראַגן ווערן אויף דער נאָענטער זאַמד-אינזל, וואָס ליגט אויפן רעכטן מיטן טייך מיסיסיפּי. ווי אַזוי אָבער קאָן מען דערגרייכן און דערשווימען צום אינזל?

—דאָס, —האָט געזאָגט העקעלבערי, —וועלן מיר זען שפּעטער, נאָך אונזער ערשטן באַפּאַל אויף די האַלץ-פּליטן. ס'איז נאָך אָבער צו נאָכט געבליבן היבשע עטלעכע שעה, און דערווייל האָט זיך די חברה געמיטלעך דורכגעשמועסט וועגן זייער היים, וואו מ'איז אודאי שטאַרק אומרואיק וואָס מיט איינ-מאָל זיינען פאַרפּאַלן געוואָרן גאַנצע דריי קינדער און מ'ווייס גאָר אפילו נישט וואו זיי צו זוכן. סיי טאָם און סיי דזשאַ זיינען געוועזן זייער צופרידן, וואָס כאַטש איינמאַל אין לעבן וועט זיי עמיצער זשאַלעווען, וועט עמיצער וועגן זיי דאָהן און אפשר—אַ קשיא אויף אַ מעשה—וועט מען נאָך טאַקע לאָזן וועגן זייער שווערן גורל פאַלן אויך אַ טרער. מער נישט העקעלבערי

האַט אָט די טרייסט נישט געהאַט, ווייל ער האָט קיינמאָל כמעט
קיין היים גאַרנישט געהאַט און קיינעם האָט ער נישט געלאָזן.
ווער ס'זאָל אַ סך טרויערן.

ביסלעכווייז האָט זיך די זון אַרְאַפּגעלאָזן נידריקער און נידרי-
קער. צווישן די געדיכטע קוסטעס האָבן אָנגעהויבן פאַלן שווע-
רע און קאלטע שאַטנס, און חברה-רויבער האָבן אָנגעהויבן
שפירן, אַז אַט-אַט קומט אָן די ערנסטע מינוט, ווען זיי וועלן
מוזן איבעררייסן מיט זייער גאַנצן אַרט לעבן ביז היינטיקן טאָג
און צוליב די קאפּריון פון זייער ביטערן מזל וועלן זיי זיין
געצוואונגען אָנצוהויבן פירן אַ לעבן פול מיט טכנות-נפשות. אין
האַרצן האָט ביי אַלעמען עפעס גענאָגט און געצופּט; אַחוץ דעם
האָבן שוין אַלע דריי טאַקע לאַנג נישט געגעסן, און די אָונט-
קעלט האָט זיי שטאַרק דורכגענומען. ס'איז געוועזן אומעטיק און
טרויעריק-מחשבות האָבן זיך אָנגעהויבן פאַרגנבענען אין די
הערצער פון די נייע גולנים. אָבער דאָ האָט העקעלבערי אויס-
געשריען:

—מאַרש צו דער אַרבעט!

IX.

וויט דעם פלאן פון העקעלבערי האָבן זיך אַלע דריי גזלניש געדאַרפט קאָן גיין אין באַזונדערע זייטן, און די כּונה זייע-
רע איז געוועזן—באַקומען עפעס וואָס צום עסן. אַודאי וואָלט
גוט געוועזן פאַרן ערשטן אַרויסטריט עמיצן צו באַראַבעווען—
אַ דורכגייער אָדער אַ דורכפאַרער. אָבער דאָס וועט מען נאָך
באַווייזן שפּעטער—זיי זיינען דאָך געוואָרן גזלנים נישט אויף
איינ טאַג! דערווייל דאַרף מען נאָר שטילן דעם הונגער, און
כאַפּן עפעס, וואָס מען קאָן עסן, קאָן מען נאָר ביי די שלאָפּע-
דיקע פּויערים אויף די פּליטן. אַגב האָט זיך יעדערער פון זיי
צוגעגרייט מיט אַ ווענדע צום כאַפּן פּיש, פּדי טאַמער וועט זיך
נישט איינגעבן קיין זאַך צו גזלענען—וועלן זיי אויסבאַקן פּיש
און מ'וועט עסן וועטשערע.
האַט חברה אַראָפּגערוקט זי היטלען טיף איבער די אויגן, און
נאָכדעם ווי זיי האָבן אָפּגערעדט צווישן זיך אין וועלכֿן אָרט
זיי וועלן זיך אין עטלעכע שעה אַרום טרעפּן—איז מען אַוועק
צו דער אַרבעט.

דער ערשטער, וואָס האָט זיך אומגעקערט אויפן באַשטימטן אָרט מיט אַ היבשן פעקל אָנגעראַבעוועטע אכילה-זאָכן, איז געוועזן טאָם. אָבער צו זיין גרויסער שרעק האָט ער זיך לאַנג נישט געקאָנט דערוואַרטן אויף זיינע חברים, און ערשט נאָכדעם ווי טאָם האָט אויסגעפרובט אַלע מיטלען צונויפצוריידין זיך מיט די איבריגע צוויי גזלנים דורך אַ באַשטימטן פיף, האָט זיך פריער אָפגערופן העקעלבערי, דערנאָך דזשאָ, און אַרום האַלבע נאַכט ווינען זיי שוין ווידער אַלע דריי געזעסן אין די געדיכטע קוסטעס.

די סעודה האָבן זיי אָבער דערווייל אָפגעלייגט, מחמת אַלע דריי האָבן מודה געוועזן, אַז זייער איצטיקע באַהעלטעניש ליגט צו נאָענט צום וועג און אַז מען מוז זיך אָפרוקן וואָס ווייטער פון דעם אָרט, וואו זיי האָבן אָקאַרשט באַגנבעט די שלאָפּעדיקע פויערים. ס'איז געקומען דער מאַמענט אויסצופירן דעם פלאַן וועגן באַזעצן זיך דוקא אויפן זאַמד-איגול, און דערצו האָט מען געמוזט פּאָלגן די עצה פון העקעלבערי—גנבנען איינעם פון די פליטן, וואָס שטייען ביים ברעג און אַריבערשווימען אויפן צווייטן זייט. גערעדט און געטאָן. חברה האָט אָפגעבונודן דעם ערשטן פליט, העקעלבערי און דזשאָ האָבן זיך געשטעלט ביי די ברעגן נעבן די וועסלעס, טאָם האָט זיך געשטעלט אויפן מיטן ווי אַ קאַפיטאַן, און דער פליט האָט זיך געלאָזן לאַנגזאַם שווימען איבערן טיפן טייך, אין וועלכן ס'האָבן אָפגעשיינט די בלישטשענדיקע שטערן פון בלויען הימל.

ס'איז געוועזן שטיל און אימהדיק, אויף אַ שטח פון גאַנצע מילדן האָט מען אַ לעבעדיקן נפש נישט געזען, און חברה-גזלנים, כאָטש זיי זיינען אַלע געוועזן פאַרנומען מיט זייער אָנגע-שטריינגטער אַרבעט, האָבן פונדעסטוועגן געציטערט מיט אַלע אברים און האָבן אין האַרצן שטילערהייט גאָט געבעטן, ער זאָל זיי וואָס גיכער בריינגען בשלום אויף אַן אָרט.

באלד האָט זיך דער פליט אויפן טייך אויסגעגלייכט מיט דעם אָרט וואו ס'געפינט זיך די שטאָט, פון וואָנען זיי זיינען אַלע דריי היינט אַנטלאָפן. וואו נישט וואו האָט זיך נאָך געזען אַ

בדאָסק פון אַ פּייער אין אַ פענסטער, און נישט ווילנדיק האָט זיך ביי יעדערן פון זיי בעת-מעשה אַרויסגעריסן אַ טיפער זיפּן. טראַכטנדיק דערביי, אַז דאָס איז שוין מסתמא דער לעצטער מאָל, ווען זיי קאָנען נאָך אָנקוקן דעם אָרט, וואו זיי זיינען גע- באָרן געוואָרן, וואו זיי האָבן זיך געהאָדעוועט און אַזויפיל שווערע טעג דורכגעלעבט. דערצו האָט נאָך זיי געטראָפּן אַ סיבה אויפן וועג: דער פליט האָט זיך אָנגעשטויסן אויף אַ שטיין און איז געבליבן שטיין אינמיטן וואַסער. וויפיל כוח זיי האָבן געהאַט, האָבן אַלע דריי געאַרבעט אַזוי לאַנג מיט די וועסלעס, ביז זיי האָבן אַ ריר געטאָן דעם פליט פון אָרט, און ערשט אַרום האַלבער נאַכט זיינען זיי אָנגעקומען צו דעם לאַנג-געבאַרטן אינזל.

ס'איז איבריך צו זאָגן, אַז די דריי חברה-לייט זיינען געוועזן מיד און דערשראָקן און אַז זיי זיינען שוין גאָר אין דער וויי-לע נישט פעאיק געוועזן צו קיין גרויסע שמוחות. אָבער דער נצחון, וואָס זיי האָבן אָפּגעהאַלטן אין דעם ערשטן טאָג סיי אי-בער מענטשן און סיי איבער דער נאַטור, האָט זיי שטאַרק אויפגעמונטערט, און זיי האָבן זיך באַלד גענומען צום פּראַווען די סעודה. ס'האַט זיך אויסגעלאָזן, אַז בסך-הכל האָבן זיי גע-בראַכט צו שלעפּן מיט זיך אַ היבשן שפּייז-פעקל. טאָם האָט געבראַכט אַ גאַנצן זייט שעפּסנפלייש, אַ האַלבן לעפּל שוואַרץ ברויט און נאָך דערצו אַ קלייניגקן קעסעלע צום קאָכן. דוזשאַ האָט אָנגעוואָרפּן אין אַ זאַק שטיקער געטריקנטע פיש, עטלעכע ווייסע בולקעס, נאָך היינט געבאַקענע, און דערצו נאָך אַ גרויסן פעקל פּראַסטן טאַבאַק צום רויכערן. אויך העקעלבערי איז נישט געקומען מיט ליידיקע הענט-אויף איין וועטשערע האָט שוין געקאָנט קלעקן אפילו פאַר אַזעלכע הונגעריקע ווי זיי. באַלד האָט שוין געקנאַקט אויפן זאַמד-אינזל אַ פּריילעך פּייערל. ס'האַט זיך געקאָכט אין קופּערנעם קעסעלע דער שעפּסענער זייטל פלייש, און אַרומגעצנדיק זיך נאָענט פון פּלאַם, וואָס האָט זיי אַגב געבליעט און געוואַרעמט, האָט די רויבער-באַנדע מיט אַפעטיט גענומען שלינגען אַלץ, וואָס ס'איז פאַרטיק געוואָרן און

אלץ, וואָס מען האָט נאָר געקאָנט צעקייען מיט די ציינער.

א גאַנצע האַלבע שעה נאָכאַנאַנד האָט מען פון די גולנים אפילו אַ פאַרע נישט געהערט: זיי האָבן כסדר געאַרבעט מיט די באַקן און אלץ נישט געקאָנט אָנוועטיקן זיך. ערשט דאָן, ווען פון זייער גאַנצן זאַפּאַס איז שוין גאַרנישט געבליבן—מ'האָט אלץ איינגעשלונגען, און אלע דריי האָבן זיך מיט לאַנגע פּאַפּיראַסן אין די מיינער אויסגעצויגן אויפן גראַז נעבן פייער, האָט טאָם אַ צופרידענער אַרויסגעפרומט:

—וואָס זאָגט איר, הברים, ס'איז גוט, האָ?

—אַ גן-עדן, אַן אמתער גן-עדן!—האָט דזשאָ האַרפער אַ טאַגן געטאָן פון שמחה.—מיר האָבן שוין לאַנג געדאַרפט אַנטלויפן אַהער!

—און דו ביזט צופרידן?—האָט זיך טאָם נאָכגעפרעגט ביי הע-קעלבערין.—אַז דו שווייגסט עפעס!

—וועגן מיר איז נישטאָ וואָס צו פרעגן!—האָט זיך העקעלבערין פאַרענטפערט.—סך-הכל האָב איך נאָך אינדערהיים קיינמאָל זאָט נישט אָפגעגעסן און דאָ... איך וועג איצטער אפשר צען פוד—אַזוי האָב איך זיך אָנגעגעסן! אגב בין איך דאָך זיכער, אַז אַהער וועט שוין קיינער נישט קומען זאָגען מיר אַ דעה—אַ באַלעבאָס פאַר זיך און אַראָפּ פון מאַרק!

—אַט דאָס איז טאַקע דער עיקר, האָט טאָם אונטערגעכאַפט, פטור געוואָרן פון די מומעס מיט די לערערס מיט די גוטע פריינט—ווער דאַרף זיי? איצטער וועל איך אויפשטיין, ווען כ'וועל וועלן און וועל נישט האָבן אויף זיך קיין שול און קיין לעקציעס און וועל נישט הערן מער קיין מוסר און איך וועל נישט דאַרפן זיין קיין „פיינער יינגל“—רק כ'האָב געדאַרפט זיין אַ פיינער יינגל, איר פאַרשטייט?

—ווען די יינגלעך אין שטאָט וואָלטן דאָס געוואוסט, וואו מיר זיינען און וואָס מיר טוען,—האָט זיך דזשאָ ווידער אַ הויב גע-טאָן מיטן פאַפּיראַס אין מויל,—זיי וואָלטן אונז מסתמא מקנא געוועזן, אמת?

—זיי וואָלטן אפשר געשטאַרבן פון קנאה—האַבן זיך די איברי-
קע צוויי גזלנים אַרויסגעכאַפט מיט איין מאָל, אַ קלייניקייט, דאָס
איז פירן אַ לעבן פון ים-רויבער!
—און וואָס טוען אייגנטלעך ים-רויבער?—האַט דזשאַ נייגערק
געפרעגט.

—וואָס טוען גזלנים, פּרעגסטו?—האַט דזשאַ איבערגעפרעגט. זיי
שוין רואיק—זיי לעבן שוין איינמאָל אַ גוטן טאָג! ערשטנס, נעמט
מען אין פלען פּרעמדע שיפן, מ'פאַרברענט זיי, מ'פאַראַבעוועט
די פאַסאַזשירן, דאָס גאַלד און זיבער פאַרגראַבט מען אין דער
ערד און צום סוף וואַרפט מען אַריין אַלע לעבעדיקע נפשות
אין וואַסער אַריין, פּדי עס זאָל אויף דער גאַנצער וועלט קיין
עדות נישט בלייבן.

—און ווי איז מיט די פרויען?—האַט דזשאַ געוואָלט וויסן. צי
פרויען דערהרגעט מען אויך?

—דאָס נישט—האַט טאָם פאַרויכערט. קיין פרויען הרגעט מען
נישט. פרויען זיינען דאָך אַלעמאָל גרויסע פאַרשויענע און מען
נעמט זיי בעסער אין פלען לעבעדיקערהייד.

העקעלבערי האָט אפילו געזאָגט, אַז ס'זיינען פאַראַן ווייבער
מיאוסע אויך און זיי קאָנען אַנטאָן גענוג צרות. נאָר פונדעסט-
וועגן איז געבליבן, אַז אַנשטענדיקע גזלנים דאַרפן קיין פרויען
נישט דערהרגענען—אַ דאגה, זאָלן זיי אַרומגיין אויפן אינזל.

ביסלעכווייז איז דער שמועס געוואָרן אַלץ שטילער און שטי-
לער, וואָרום די גזלנים זיינען שוין געוועזן אַזוי פאַרמאַטערט,
אַז די אויגן האָבן זיך זיי אַליין גענומען פאַרמאַכן, און קיי-
נער האָט שוין מער מיטן צונג נישט געקאָנט אַ קער טאָן. אמת,
דאַרטן איז נישט געוועזן קיינעמס אַ טאַטע צי אַ מאַמע אָדער
אפילו אַ מומע, וואָס זאָל הייסן ליינענען קריאת-שמע, און די
גזלנים האָבן זיך געקאָנט מאַכן גאַרנישט וויסנדיק און לייגן זיך
שלאַפן אָן אַ תפילה. אָבער פונדעסטוועגן האָט יעדער פון זיי
אינדערשטי, ס'זאָלן די איבריִקע חברים נישט זען, געשפּטשעט
מיט די ליפן די געוויינלעכע תפילה, און אַריבערדעקנדיק זיך

מיט די מאַרינאַרקעס, איז מען געפאלן שלאָפן ווי די סנאַפעס.

איין מחשבה נאָר האָט זיי אלעמען דרייען אַ ביסל געשטערט דעם שלאָף: צי האָבן זיי גוט געזאָגן און צי וועט זיי, הלילה, גאָט נישט שטראַפֿן, וואָס זיי האָבן באַגנבעט פּרעמדע שלאָפע-דיקע מענטשן? אלע זריי גולנים האָבן זיך געפרובט טרייסטן מיט דעם, וואָס, ערשטנס, האָבן זיי דאָך געטאָן אזאָ עבירה נישט פון וואוילטאָג-מען האָט דאָך זיי פּרעשריבן פון דער היים און ווען זיי גנבענען היינט נישט דאָס שעפּסענע פלייש מיט דעם ברויט און די בולקעס, וואָרטן זיי דאָך אודאי געשטאַרבן פון הונגער. „בשעת ס'איז פאַראַן אַ סכנה צו שטאַרבן פון הונגער“—האָבן זיי אלע אינדערשטיל געפּסקנט—„מעג מען געוויס גנבענען“; צווייטנס, איז דאָך דאָס קיין ניס נישט, וואָרום אפילו אינדערהיים איז מען דאָס געוועזן אזוי אַרענטלעך, וואָס? ווער ס'האָט נאָר געקאָנט, האָט אינדערהיים אויך געגנבעט פון דער מאַמען, צי פון דער מומען אַ לעקעכל, אַן עפל, אַ שטיקל צו-קער, און מ'האָט דאָס גאָר אפילו נישט געהאַלטן פאַר קיין עבירה! אָבער פון דער אַנדער זייט איז דאָס קיין משל נישט: אינדערהיים אַז מען גנבעט, איז דאָס נאָר אויף געלעכטער, און אַז מען באַפאַלט אָבער אינמיטן נאַכט שלאָפעדיקע מענטשן—דאָס איז שוין גאָר-גאָר אַן אַנדער זאַך. דער שלאָף איז זיי אָבער באַלד באַפאלן מיט אזאָ קראַפט, אַז די מחשבות זיינען פון זיי פאַרשוואַנדן ווייט-ווייט, און פון זאַמד-אינזל האָט זיך דערהערט דער שטאַרקער כראַפּען פון די דריי ים-רויבער.

✂
 ויף מאָרגן גאַנץ פרי האָט זיך דער ערשטער אויפגעכאַטט
 טאַם. אויפן הימל האָבן זיך גאָך נישט דורכגעריסן דורך
 די וואַלקנס די זונען-שטראַלן, אויף דער ערד איז גאָך געלעגן
 אַ דיקער פייכטער טוי און פון די אַרומיקע קוסטעס און צווייגן
 האָט געבלאָזן מיט אַ קאַלטער לופט, וואָס האָט געמאַכט ציטערן
 די ביינער. טאַם האָט דערזען, אַז ס'טליעט גאָך פונדערווייטנס
 דער פייער, וואָס זיי האָבן געכטן פאַרן שלאָף פאַנאנדערגע-
 לייגט. ער האָט זיך צוגערוקט מיט זיין געלעגער גענטער צו די
 גליענדיקע האַלאַוועשקעס און איז געבליבן ליגן מיט פאַרריסענע
 אויגן אינדערהויך.

ביסלעכווייז האָט זיך דער הימל אויסגעלייטערט פון די וואַלקנס,
 ס'האָבן זיך אין מזרח-ווינקל פונם האַריזאָנט באַוויון סימנים פון
 דער אויפגייענדיקער זון; צווישן די ביימער און צווייגן האָבן
 זיך אָנגעהויבן איבעררופן פייגלעך מיט אַ טשוויטשעריי און גע-
 זאַנג, און טאַמען האָט זיך בעת מעשה אויסגעדוכט, אַז קיין
 בעסערן בייט האָט ער גאָר אפילו נישט געקאָנט מאַכן; וואָס

וויג אים דאָס איינצע צימער ביי דער מומע פּאַלי, וואו ער
שלאָפט צוואַמען מיט זיין ברודער'ס סיד, אָו דאָ איז גראָם און
פריי און ליכטיק, און אָו ער קאָן ליגן וויפיל ער וויל, אָו ער
דאַרף זיך נישט איילן גיין אין שול אַריין און קיינער וועט צו
אים קיין טענות נישט האָבן.

ווען טאָם האָט זיך באַלד אַ ביסל איבערגעקערט אויפן לינקן
זייט און האָט דערזען: אָט לויפס אַרום פון איין צווייג אויפן
צווייטן אַ וועווערקע מיט אַ לאַנגן עק—אַן אמתע וועווערקע, אַ
לעך—איז ער אַריין אין אַזאַ התפעלות, אָו ער האָט שוין גאָר
מער נישט געקאָנט איינליגן. נאָך שטאַרקער איז געוואָרן זיין
פאַגייסטערונג, בשעת ער האָט באַלד דערזען טאַקע האַרט נעבן
זיך דאָס פליגעלע, וואָס רופט זיך אָן משה רבינוס קיעלע, אָט
קריכט דאָס קיעלע אויף איין גרעזעלע, אָט איז עס פאַרפאַלן
געוואָרן און אָט איז עס שוין ווידער אַרויסגעקראָכן און קלע-
טערט אויפן בייכל לאַנגזאַם, אָבער מיט אימפעט טאַקע אויף
טאָמס האַנט! דאָ האָט זיך טאָם מער נישט געקאָנט איינזאַלן—
צו גרויס איז געוועזן זיין שמחה, און ער האָט אַ געשריי גע-
טאָן מיט אַ קול פון אַ גרויסן שטיפער:

—העקעלבערי! דזשאָ! שטייט אויף, פעפערס!

די ביידע חברים האָבן באַלד אויסגעריפן די אויגן, האָבן זיך
נייגעריק אַרומגעקוקט אויף אלע זייטן און מיט צופרידענע
פנימער זיך אַנידערגעזעצט אויפן גראָז.

—ס'איז שוין מאַרגן?—האָט מעשה יינגל געפרעגט דזשאָ, נישט
וויסנדיק נאָך וואו ער איז אין דער וועלט.

—ס'איז נישט מאַרגן—ס'איז שוין היינט!—האָט מיט אַ קלינגענ-
דיקער שטים אויסגעשריען טאָם, דערביי האָט ער אַ טאַנץ גע-
טאָן אויף ביידע פיס, איז צוגעלאָפן צו די חברים, און האָט
זיי מיט אַ גליקלעכן פנים באַוויזן, ווי ס'קריכט ביי אים אויפן
מיטלסטען פינגער פון דער רעכטער האַנט משה רבינוס קיעלע.
טאָם האָט זיי נאָך דערציילט, אָו ער האָט אָקאַרשט אַליין גע-
זען מיט זיינע אייגענע אויגן אַן אמתע, לעבעדיקע וועווערקע,

און—באשר ער האט נישט געוואלט, אָבער ער האָט איר גע-
קאָנט אַנטאָפּן פאַרן עק—אַזוי נאָענט איז זי געווען פון אים!

באַלד זיינען שוין אַלע דריי גורמים געווען אויף די פיס און...
—מען האָט דאָך אונז באַגנבעט!—האָט פּלוצלונג אויסגעשריען
מיט אַ דערשראָקענעם קול העקעלבערי.

—וואו? וואָס? ווען?—האָבן ביידע איבריגע חברים צעטומעלט אי-
בערגעפרעגט. —מיר זיינען דאָך געשלאָפּן אין די בגדים!
—איר זעט נישט אונזער אומגליק?—האָט העקעלבערי געוויזן
מיטן פינגער צום טייך.

—ניין...—האָבן די איבריגע געקוועטשט מיט די פלייצעס און
דערביי געשפּירט אַן אימה און אַ שרעק. —ניין...

—אונזער פליט איז דאָך נישטאָ!—האָט העקעלבערי מיט פאַר-
דרוס אויסגעשריען. —מיר זיינען דאָך איצטער געבליבן אָפּגע-
שיידט פון דער גאַנצער וועלט!

אַלע דריי זיינען געבליבן שטיין אָן לשון און קיינער האָט נישט
געפונען אפילו איין וואָרט צום טרייסטן זיך. אמת, אַלע דריי
קאָנען גוט שווימען און אַז מען וועט דאַרפן, וועט מען זיך
פשוט אויסטאָן און מען וועט זיך לאָזן אין וואַסער אַריין. אָבער
אין דער ערשטער וויילע האָט זיך זיי אַלעמען דרייען אויסגע-
דוכט, אַז זיי זיינען די אומגליקלעכסטע אויף דער גאַנצער
וועלט. מ'האָט איבערגעריסן אַלע בריקן און מ'האָט זיי געלאָזן
צווישן הימל און וואַסער, צווישן חיות און פייגלעך. אגב איז
די רויבער-באַנדע געווען צוטראַגן דער עיקר צוליב דעם, וואָס
אַנדערע גורמים האָבן זיי אויסגעשפּירט, און וויבאַלד אַזוי, זיינען
זיי דאָך מיט קיין זאך נישט זיכער—אפילו מיטן לעבן אויך ניט!

אין אַ וויילע אַרום איז אָבער די שרעק און די אימה ביסלעכ-
ווייז פון זיי פאַרשוואונדן. ערשטנס, האָבן זיי טאַקע געפּסקנט,
אַז וויבאַלד זיי קאָנען אַלע שווימען, איז קיין סכנה נישט; מען
דאַרף נאָר פונדערווייטנס אויסקוקן וואו ס'שטייט אַ פליט און—
זיי וועלן אים שוין פאַקומען, נישקשה! צווייטנס, האָט זיך טאָס

דערמאָנט, צו נעכטן פאַרן שלאָף האָבן זיי פאַרגעסן צוצובינדן דעם פלייט צום ברעג, און אויב אזוי, קאָן שטאַרק געמאַלט זיין, צו קיינער האָט אים גאַרנישט געגונגעט, אָז קיינער האָט זיי גאַרנישט אויסגעשפירט, נאָר דער פלייט איז פראַסט אַליין אַוועק-געשוואומען מיטן וואַסער.

אַז חברה האָט זיך אַ ביסל באַרואיקט, האָט יעדערער גענומען אַ ווענדקע, אויסגעגראָבן ווערימלעך ביים ברעג טייך און נישט ווייט איינער פון אַנדערן האָט מען זיך שטיל אַנידערגעזעצט אויף שטיינער, אויף איבערגעפּוילטע קלעצער, און ס'האָט זיך אָנגעהויבן דער פישפאַנג. ביי איינעם האָט זיך געפיקט מער, ביים צווייטען ווייניקער, אָבער אין אַ פאַר שעה אַרום האָט טאָם אַ קאָמאַנדעווע געטאָן:

—די רויבער-באַנדע גייט איצטער עסן! שוין זאָל מען גיין עסן!

אַז דער אַטאַמאַן זאָגט—איז פאַרפאַלן, און כּאַטש העקעלבערי האָט געוואַרט, אַז אַט-אַט וועט זיין ווענדקע פאַרטשעפען אַ גרויסן העכט-האָבן אַלע תּיכּף געוואַרפן די אַרבעט, זיינען אַוועק אויפן פריערדיקן אָרט, האָבן געמאַכט אַ גרויסן-אַ גרויסן פייער, אויס-געבראַטן און אויסגעבאַקט פיש—קליינע און גרויסע און מיטע-לע; מ'האָט פריילעך צוגעביסן, פאַרטרונקען מיט פּריש קאַלט וואַסער און—

—וואָס וועלן מיר איצטער טאָן?—האָט געפּרעגט דזשאָ.

—איצטער...—האָט געשטאַמלט טאָם, אַליין נישט וויסנדיק וואָס פאַרצולייגן...

אָבער העקעלבערי האָט אים איבערגעריסן:

—איצטער גייען מיר זיך באַדן!

—באָדן זיך! באַדן זיך!—האָבן אונטערגעהאַלטן די חברים. נאָר דערביי האָבן אַלע דריי געשפירט, אַז דער חשק צו באַדן זיך איז גאַרנישט אזוי גרויס ביי זיי—ס'איז רעכט יאָ און ס'איז רעכט נישט אויך.

לאַנג-לאַנג האָבן זיך די דריי חברים געוואַשן און געשוויינקט זיך, געשוואומען און געיאָגט זיך אין טייך; זיי זיינען עטלעכע

מאָל אַרויסגעגאַנגען אויפן ברעג, ווידער אַ ביסל אָנגעוואַרעמט זיך אויף דער זון, פון דאָסניי אַריינגעשפרונגען אין וואַסער, נאָכאַמאָל אַ שוואַם געטאָן אויפן וואַסער און אונטערן וואַסער—אַלערליי קונצן האָט מען איינער פאַרן אַנדערן באַוויון, ביז מ'איז ענדלעך בלויז, מיט קלאַפּנדיקע ציינער, אַרויסגעלאָפּן פון וואַסער, אינדערגיך אָנגעטאָן די הייזלעך מיט די מאַרינאַרקעס און, יאָגנדיק איינער דעם אַנדערן, זיינען זיי שוין באַלד ווידער געוועזן אינדערהיים—נעפּן פייער, וואָס האָט נאָך אַלץ געברענט און וועלכער איז זיי טאַקע איצטער שטאַרק צונויף געקומען, מחמת ס'האָט זיי אַלעמען געטרייסלט די ביינער, ווי נאָך אַ פיבער.

האָבן זיי זיך אַלע דריי אויסגעצויגן מיט די פּנימער אַראָפּ אַרום פייער, האָבן פאַרוויכערט פון די נעכטיקע געזולטע פאַפּי-ראָסן און האָבן געשוויגן. יעדערער פון זיי האָט עפעס געוואָלט זאָגן, געוואָלט ריידן אָדער דערציילן, אָבער ס'האָט זיך ביי קיינעם עפעס די צונג נישט געדרייט, און וואָס ליינגער מ'האָט געשוויגן, אַלץ שווערער איז זיי געוועזן צו מאַכן אַ סוף צו דער שטיקייט. אגב איז דער טאַפּאַק, וואָס זיי האָבן גערוי-כערט אָן אַ שיעור, געוועזן זייער אַ פּראָסטער און אַ ביטערער, און נאָך דעם לאַנגן באַדן זיך איז זיי פון דעם רויכערן גע-וואָרן נישט גוט ביזן הלשות. זיי זיינען געלעגן און דער קאָפּ ביי יעדערן האָט זיך געדרייט, אין די אויערן האָט געזשומעט און געקלונגען און פאַרביי די אויגן האָבן כסדר געטאַנצט עפעס מאַדנע משוגהדיקע מענטשעלעך...

נאָר אפילו וועגן דעם האָט אויך קיינער נישט גערעדט—מ'האָט זיך געשעמט איינער פאַרן אַנדערן. אַ גולן זאָל נישט קענען רויכערן איז דאָך עפעס נישט שיין! נאָר ווי שלעכט זיי איז נישט געוועזן, האָבן זיי דאָך אין דער שטיקייט דערהערט עפעס אַן אומגעוויינלעכן טומל מיט קולות, וואָס האָבן זיך דער-טראָגן צו זיי פון גאַנץ ווייט. דער עיקר האָבן זיי דייטלעך דערהערט אין דעם טומל, אַן אומגעוויינלעך שטאַרקן קלינגען פון גלעקער און וואָס ווייטער, זיינען די גלאַקן-קלאַנגען גע-

וואָרן אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער—, בום-בום-בום!
—וואָס קאָן דאָס זיין?—האָט דער ערשטער מיט אַ דערשראָקע-
נעם קול אַ פּרעג געטאָן דזשאַ האַרפּער.
—כ'ווייס אויך נישט—האָט אינדערשטיל מיט אימה געענטפּערט
טאָם.

—דאָס מוז זיין מסתּמא אַ דונער—האָט זיך אַריינגעמישט הע-
קעלבערי.—דער אויבערשטער איז אויף אונז אין פעס...
—שווייגו—האָט טאָם אַ געשריי געטאָן.—פּלוידער נישט!
זיי האָבן אָפּגעוואַרט נאָך אַ וויילע—ס'הערן זיך ווידער קולות,
און איבערהויפּט הורט זיך כסדר איבער דאָס ברומען פון קלוי-
טער-גלאָקן: בום-בום-בום...

דאָ האָט זיך טאָם געשטאַרקט, האָט זיך האַסטיק אַ שטעל גע-
טאָן, האָט געכאַפט זיין שטעקן, וואָס האָט פאַרביטן אַ קינזאַל
פון אַ ים-רויבער, און האָט אַ קאַמאַנדעווע געטאָן:
—קומט, ברידער! קומט אַ קוק טאָן וואָס ס'טוט זיך אויף דער
וויסער וועלט! מאַרש!

ס'האָבן זיך פלינג אַ הויב געטאָן אויך די איבריגע צוויי הברים,
און, באַוואָפנטע מיט די לאַנגע שטעקנס, זיינען זיי אַוועק צום
ברעג טייך, פּונדאָנען ס'זעט זיך אַרויס די פאַרפּלוכטע שטאַט,
וועלכע זיי האָבן אַוועקגעוואַרפן אויף אַלעמאַל, אויף אייביק,
זיי האָבן אָבער אין איילעניש נישט פאַרגעסן, אַז זיי דאַרפן
זיין פאַרויכטיק—קיינער זאָל זיי חלילה נישט דערזען, און דער-
פאַר זיינען זיי חלילה נישט אַרויס אויפן פרייען פעלד, נאָר
זיינען געבליבן שטיין צווישן קליינע ביימלעך און פון דאָרטן
אַרויסגעקוקט צו דער שטאַט צו.

און ווירקלעך האָבן זיי פּונדערווייטנס דערזען אַ מאַדנעם אומ-
געוויינלעכען בילד: אויפן פּראָם, וואָס פירט אַריבער פאַסאַזשירן
און פּוסטייער איבערן טייך, זיינען געשטאַנען אַזויפיל מענטשן,
וואָס נאָר אין אַ יריד-טאָג טרעפט דאָס, איז דאָס אויך סיידן
פאַרנאַכט, ווען די אַנגעפאַרענע פּויערים קערן זיך שוין אום
מיט זייערע פּערד, בהמות און חזירים צוריק אַהיים. היינט איז
אָבער, ערסטנס, קיין יריד נישטאָ אין שטעטל און, צווייטנס, איז

גאָך ערשט האַלבער טאָג—טאָ פּונױאָנען קומען אויפן פּראָם אַזױ—
פיל מענטשן? אגב זיינען דאָרט גאָר קיין פּורן נישטאָ—אַלץ
פּוסייער, און דער עיקר—ױ קומען אַזױפיל שיפלעך אויפן
טייך? אפשר צוואַנציק שיפלעך שױמען מיט אַן אומגעױיניגלע-
כער געשווינטקייט, דערביי הערן זיך פון די שיפלעך אַזעלכע
משונהדיקע קולות, און ועל פּולם—ױאָס קלינגען אַזױ די גלאָקן?

—איך װײס װאָס דאָס איז!—האָט טאָם פאַרױכטיק אַ געשרײ-
געטאָן.—ס'האָט זיך מסתמא עמיצער דערטרונקען אין טײך

—ס'קאָן זײן!—האָבן די איבריִקע חברים געעפנט די מײלער, און
ס'האָט זײ בעת מעשה אַלעמען פאַרדראָסן, װאָס זײ קאָנען
איצטער נישט זײן אין דער חברה, װעלכע האָט זיך געלאָזן
אויף ספּנות נפשות כּדי צו ראַטעווען אַ מענטשן. אגב געדיינקען
זײ נאָך פון פאַראַיאָרן, אַז בעת ס'האָט זיך דערטרונקען אַ
סאָדאָט, װאָס האָט זיך שפּורערהײט געבאָדן און מ'איז געלאָפּן
ראַטעווען אויף שיפלעך—איז געווען אַזױ פּריילעך, אַ גרויל—
דעמאָלט האָט מען אויך געקלונגען!

אין האַרצן האָט זײ אַלעמען דרייען פאַרדראָסן, פאַרוואָס זײ
זײנען נישט אַנטלאָפּן פון דערהײם מיט צװײ טעג שפּעטער—
זײ װאָלטן דאָ גאָרנישט פאַרזאַמט, און הײנט איז װי אויף צו
לֵהכּעיס אַזױ פּריילעך אין שטעטל! אַודאי װײנט מען און
מ'קלאָגט דאָרטן, אָבער ס'האָט נישט אײנט צו דאָס אַנדערע,
אַבי ס'איז לֵעבעדיק, און אין אַזאַ טאָג דאַרף מען אין שול
אויך נישט גײן—מ'לערנט נישט דעמאָלט! איבערהויפּט אָבער
האָבן זײ געוואָלט װיסן, װער איז דאָס דער דערטרונקענער,
װאָס מ'זוכט אַזױ שטאַרק—װער קאָן דאָס זײן! אָבער ס'איז
דאָך קיין פּעולֵה נישט פון טראַכטן, בשעת מ'איז דערביי נישט
געווען און מ'װײס אפילו נישט װי אַזױ צו פרובו טרעפן!

נאָר דאָ האָט פּלוצלונג טאָם אַרײנגעשטופּט אַ פינגער אין מויל
און אַרויסגערעדט מיט אַ פאַרטראַכטן פּנים:

—איר ווייסט, קינדער?

—נו?

—מיר דוכט זיך...

—וואָס דאַכט זיך דיר, וואָס?

—מיר דאַכט זיך, אַז איך ווייס ווער ס'האַט זיך דערטרונקען?

—ווער?

—דאָס האָבן מיר זיך דאָך אַלע דריי דערטרונקען—דאָס זוכט מען דאָך טאַקע אונז!

חברה האָט דערשפּירט, אַז דאָס לייגט זיך אויפן שכל און בעת מעשה זיינען זיי ביי זיך אין די אייגענע אויגן גאָר חשובער געוואָרן. אַ קלייניקייט דאָס איז: אַ שטאַט מיט מענטשן ריידן איצטער פּסדר נאָר וועגן זיי, מזויינט און מ'באַדויערט זיי, מ'פּאַרט אויף שיפלעך זיי זוכן און מ'קלינגט אין אַלע גלאַקן—צוליב דעם אַליין נאָר האָט שוין געלוינט צו ווערן גולנים!

אַט אַזוי זיינען די דריי גולנים אָפּגעשטאַנען און פּסדר געקוקט מיט דער גרעסטער נייגיריקייט אויף דער מהומה אויפן טייך ביז סאַמע פאַרנאַכט, ווען דער פּראָם האָט שוין אויפגעהערט אַרומצופאַרן איבערן וואַסער. די שיפלעך אויפן טייך זיינען ביסלעכווייז פאַרשוואונדן געוואָרן, די גלאַקן האָבן שוין מער נישט געקלונגען און קיין מענטשלעכן פנים האָט מען ערין אין ערנעץ מער נישט געזען.

חברה האָט נאָך געהאַט אָנגעכאַפּטע פיש פון אינדערפרי, און תיכּף ווי זיי האָבן זיך אומגעקערט צו זייער רויבער-נעסט—האַט פאַלד ווידער אָנגעהויבן פּלאַקערן אַ פריילעכער פייער, ס'האַבן זיך געפּרעגלט פּרישע לעבעדיקע פיש, און די חברים האָבן פּסדר געשמועסט צווישן זיך וועגן זייער היים, וואו מען באַ-וויינט זיי איצטער און וואו מ'האַלט זיי שוין איצטער פאַר מתים. לכתחילה האָט די מעשה זיי שטאַרק הנאה געטאָן—זיי האָבן דאָך עפעס אויפגעהויבן אַ שטאַט מיט מענטשן אָבער זשעה זיי האָבן שוין אָפּגעגעסן די וועטשערע און זיינען גע-

בליבן ליגן שוויגנדיקע ארום פאנאנדערגעלייגטן פייער, האָבן זיך צו זיי ביסעלעווייז אָנגעהויבן פאָרגנבענען טרויעריקע מחשבות. איינעם האָט זיך בעת מעשה געוואָלט אַ קוק טאָן אויף זיין פאָרוויינטע מאַמע, וואָס זיצט איצטער מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאַפּ און שעפּטשעט אַ תפילה פאַר דער נשמה פון איר דער-טרונקענעם קינד; אַ צווייטן האָט זיך טאַקע פשוט געוואָלט צו-ריק אַהיים און אַ דריטער האָט גאָר חשק געהאַט דורכצושפּאַ-צירן זיך איצטער איבער די גאַסן פון זיין שטאָט און דערנאָך ווידער אומקערן זיך אַהער אויפן אינזל.

פאַרשטייט זיך, אַז אָפּן האָט קיינער פון זיי נישט געהאַט דעם מוט אַרויסצוזאָגן די מחשבות. ס'האַט זיך גאָר אַלע ווילע—דאָ פון דעם, דאָ פון יענעם—געהערט אַ טיפּער זיפּן, און ס'איז ווידער שטיל געוואָרן. איינער גאָר פון זיי, דושאַ האַרפּער, האָט זיך צום סוף געפרובט אַ ביסל פאַנאנדערריידן, אַז דאָ איז זייער אומעטיק, אַז ס'איז אַ גרויסער רחמנות אויף די עלטערן און קרובים, אַז מען האָט אפשר געפרובט אַ טראַכט טאָן... דאָ האָט דושאַ אָנגעהויבן שטאַמלען, אַז ער מיינט גאָרנישט, אַז איינמאָל האָבן זיי אַלע דריי געגעבן אַ שבועה, אייביק צו בלייבן נע-וונדיקעס, איז דאָך נישטאָ וואָס צו ריידן. גאָר פון-דעסטוועגן וואָלט אפשר נישט געשאַדט, נאָכאַמאָל איבערצוקלערן די זאַך און—ס'קאָן זיין, אַז מ'וועט קאָנען זיך ממיר-נדר זיין, און ווען ס'איז...

און הגם די איבריגע צוויי חברים האָבן בעת מעשה אויך גע-טראַכט כמעט דיוועלבע זאַך, האָט זיך פונדעסטוועגן טאָם, אַלס אַטאַמאָן פון דער רויבער-באַנדע, באַלד אויפגעהויבן פון אַרט, און האָט אַזוי לאַנג געמוסרט דושאַ האַרפּערן פאַר זיין נישט טרייקייט צו דער שבועה, אַז ביי יענעם האָבן זיך פון בזיונות געשטעלט טרערן אין די אויגן. העקעלבערי האָט זיך אויך גע-שטעלט אויפן צד פון אַטאַמאָן, און אויף אַזאַ אופן איז דער בונט פון חבר דושאַ האַרפּער דערשטיקט געוואָרן באַדד ביים אָנהויב און די רויבער-באַנדע איז געראַטעוועט געוואָרן פון אַ מיררה.

ס'האָט קיין טך נישט געדויערט און העקעלבערי מיט זיין
האַרפערן זיינען שוין געשלאַפן מיט די בעזער אַרויף, און זייער
כראָפּען האָט זיך געהערט ווייט־ווייט אַרום. איין טאָם נאָר האָט
גאָר אַפילו נישט געטראַכט וועגן איינשלאָפן. פאַרקערט, ער
האָט פּסדר פּאַרוזיכטיק אַלץ אויפגעהויבן דעם קאָפּ, פּדי צו איי
בערצייגן זיך, אַז די חברים הערן שוין מער גאָר נישט און
זעען נישט. און ווען טאָם איז שוין אינגאַנצן זיכער געווען—
האָט ער באַשלאָסן אויסצופירן זיין פּלאַן, וועלכן ער האָט גע-
האַלטן בסוד פון די חברים. ער האָט זיך פאַמעלעך אויף אַלע
פיר אַוועקגעשטאַרט אויף אַ היבשן מהלך פונם פייער, וואו ס'זייט
נען געשלאַפן די חברים־גולנים, און פון דאָרטן האָט ער זיך
שוין געלאָזט לויפן מיטן גאַנצן אימפעט צום ברעג טייך.

נ אָך וואָס איז ס'פֿאַר אַזוי שפּעט אין אָונט געלאָפֿן צום טײַך
און פֿאַרוואָס אײַגנטלעך האָט ער זיך באַהאַלטן פֿון זײַנע
חברים? לאָזט זיך אויס, אַז בעת זײ זײַנען אַקאַרשט מיט אַ
שעה צוריק אַלע דריי געלעגן אַרום פֿייער און האָבן שווייגע-
דיקע געטראַכט און געבײנקט—איז טאַמען אײַנגעפֿאַלן, אַז הײַנט
נאָך, טאַקע באַלד מוז ער זײַן אײַנדערהײם! אָבער נישט
חלילה, פֿדי צו פֿאַרבלייבן דאָרטן—חס ושלום! ערשטנס, איז ער
אַנטלאָפֿן פֿון דערהײם נישט אויף געלעכטער. מען האָט אים
דאָרטן גענוג געפֿיניקט, גענוג געמאַטערט, גענוג בזיונות אָנ-
געטאַן און ס'איז נישטאָ וואָס צו זשאַלעווען אַזאַ הײם. צווייטנס,
איז ער נישט פֿון די גזלנים, וואָס ברעכֿן זײַער וואָרט. אײַנ-
מאַל האָבן זײ אַלע דריי אײַנער דעם אַנדערן געשוואָרן אײַ-
ביקע טרײַקײט—איז פֿאַרפֿאַלן, און ער וועט אָן זײַער ידעיה,
חלילה, זײַן וואָרט נישט מבטל מאַכן. דריטנס, און דאָס איז
דער עיקר: אַז דאָ אויפֿן אײַנזל, אין זײַער רויבער-געסט, איז
אײם גוט ווי די וועלט און קײן בעסערן לעבן האָט ער זיך

גאָדנישט געקאָנט אַפילו פאַרשטעלן און ווינטשן. נאָר וואָס זשע דען-אים ווילט זיך אַקוק טאָן, וואָס טוט זיך ביי אים אינדערהיים! ער וועט דאָרטן לאַנג נישט פאַרבלייבן-ער וועט זיך אַפילו פאַר קיינעם נישט באַווייזן: מער נישט אַקוק טאָן און וועט ווידער אומקערן זיך אַהער צו די חברים-גולדנים אויפן אינזל.

ס'איז אָבער לייכט צו זאָגן: אַריבערכאַפן זיך אַהיים! אַז דעם פליט זייערן האָט מען נאָן געגנבעט יענע נאַכט בשעת זיי זיינען אַנטשלאָפן געוואָרן-טאָ ווי אַזוי דערקלייבט מען זיך צום צווייטן ברעג? פאַר טאַמען איז דאָס אָבער קיין תירוץ נישט געווען-ער מוז היינט, טאַקע באַלד נאָך מוז ער כאַטש אויף אַוויילע זיין אינדערהיים און קיין זאך וועט אים שוין נישט אָפהאַלטן. האָט זיך טאָם ביים ברעג טייך אויסגעטאָן, צענויפֿ-געלייגט די הייזלעך מיט דער מאַרינאַרקע מיט דעם העמד אין אַ קליינעם פעקעלע, פאַרבונדן דאָס אַלץ מיט אַ שטריקל אַרום קאָפּ און האָט זיך געלאָזט שווימען. ערטערווייז, וואו ס'איז געווען נישט שטאַרק טיף האָט זיך טאָם אָפגערוט און איז גע-גאַנגען פשוט מיט די פיס ביזן האַלז אין וואַסער. אָבער מער איז אים פונדעסטוועגן אויסגעקומען צו שווימען און ער האָט אַזוי לאַנג געאַרבעט מיט די פיס, ביז ער האָט זיך דערקלייבן צום פראָם, וואָס איז דאָסמאָל לאַנגזאַם געפאַרן איבערן מיטן טייך און האָט זיך אָפּט אַפילו אינגאַנצן אָפגעשטעלט אויף אַ וויילע, מחמת דער „פאַראַמשטשיק“ איז פסדר אַריינגעפאלן אין אַ דרעמל און האָט דעם פראָם געלאָזט אויף הפקר.

טאָם האָט זיך פאַרקלייבן אין אַ ווינקל, האָט פאַמעלעך אַרויפֿ-געצויגן אויף זיך די העמד מיט די מייטקעס. און פון זיינט-וועגן האָט ער שוין געמעגט זיין אויפן צווייטן ברעג טייך. נאָר מאַך עפעס מיטן פאַראַמשטשיק, בשעת ער זיצט גאָר אויף אַ בענקעלע ביי דער גרויסער וועסלע און שלאָפט: טאָם האָט אים אַפילו געקאָנט אויפֿוועקן-דאָס איז קיין קונץ נישט. אָבער דערווייל וועט דאָך אים דער פאַראַמשטשיק דערזען און אפשר טאַקע דערקאָנען אויך-איז דאָך דאָס ווידער קיין שכל נישט.

האָט זיך טאָם מישב געווען: ער וועט פֿרובן אליין אונטער-
טרייבן דעם פֿראָם. האָט ער טאָקע אַזוי געטאָן און איז בשלום
צוגעפֿארן ביזן סאַמע ברעג, וואו ער איז אַראָפֿגעשפּרונגען און
איז באלד פֿאַרשוואונדן געוואָרן אין די שמאַלע געסלעך פֿון
שטאָט.

ס'איז שוין געווען שפעט אין אָונט, קיין מענטשן האָט מען
שוין כמעט אין ערגעץ נישט געזען, און דאָך האָט טאָם כסדר
געציטערט: טאָמער דערקאָנט אים עמיצער און דאָן איז אַסוף
צו זיין גאַנצן פֿלאַן. האָט ער זיך איינגעקאָרטשעט אין דרייען,
האָט אויפֿגעהויבן דעם קראַכן פֿון זיין מאַרינאַרקע, האָט אַראָפֿ-
געשטופֿט די היטל איבער די אויערן און האָט זיך געגליטשט
פֿאַרביי די ווענט און פֿאַרקאַנעס, ווי אַ שאַטן. ענדלעך האָט
ער זיך פֿאַרקירעוועט טאָקע אין דעם געסל, וואו זיין מומע
פֿאַלי וואוינט, און ער האָט פֿלוצלונג דערשפּירט אַזאַ רחמנות
צו דער מומען, אַז ס'האַבן זיך אים גאָר טרערן אין די אויגן
געשטעלט. אמת טאָקע, זי האָט אים אָפט געגעבן אַ קלאַפֿ, זי
האָט אים כסדר געמוסרט און אַלע וויילע מביש געוועזן, אָבער
זי האָט דאָך אים פֿונדעסטוועגן געגעבן צו זאַט עסן, האָט אים
געפּירט אַלע מאָל אין גאַנצע מלבושים, האָט אים געשיקט אין
שול אַריין לערנען, און טאָמער איז ער אַמאָל קראַנק געוואָרן—
איז ווער האָט געהאַט צער און עגמת־נפשׁ?—אַלץ די מומע!

נאָר די צייט איז קורץ—האָט זיך טאָם דערמאַנט—קיין סך
טראַכטן טאָר מען נישט, און עך האָט זיך לאַנגזאַם אָנגעהויבן
דערנענטערן צום שטוב. אַז ער איז אַרויף אויפֿן הויף פֿון דער
מומע פֿאַליס הויז, האָט ער זיך באלד אַראָפֿגעלאָזט פֿויון אויף
אַלע פּיר—קיינער זאָל אים, חלילה, דורך אַפּענסטער נישט באַ-
מערקן, און בשעת ער איז אַזוי אַרומגעקראַכן אַ היבשע וויילע,
האָט ער זיך אויפֿגעהויבן און אליין געוואָרפֿן אַן אויג אין די
פֿאַרהאַנגענע שויבן. לייכטיק איז אָבער נאָר געווען אין שלאָף-
צימער פֿון דער מומע פֿאַלי, און דורך אַ שפּאַלט האָט ער
דערזען ווי ס'זיצן איינע נעבן די אַנדערע כמעט ווי צוגעטור-

די מומע פאָלי, דער ברודערל סיד, די קוזינע מערי און נאָך איינע אַפרעמדע פרוי, אין וועלכער טאָם האָט דערקאָנט די מוֹ-
זער פון זיין חבר פון דער רויבער-באַנדע, דזשאָ האַרפער. טאָם האָט געפרובט צולייגן אָן אויער צום פענסטער-אפּשר וועט ער עפעס דערהערן פון זייער שמועס. אָבער אַחוץ וואָס די ווייבער האָבן גערעדט זייער שטיל, איז נאָך אין דרויסן גע-
ווען אַ שטאַרקער ווינט, און ס'האָט זיך דעריבער אַפילו איין וואָרט נישט געהערט.

טאָם האָט זיך עטלעכע מאָל מיט אַ קלאַפּעדיק האַרץ אַרומגע-
דרייט אַרום בנין פון זייער הויז, ביז ער האָט ענדלעך באַ-
שלאָסן: „מען מוז פּרובן אומבאַמערקטערהייט, ווי ס'איז אַרייַנ-
קריכן אין שטוב!“ ער איז דאָן פאַרויכטיק צוגעגאַנגען צום טיר, האָט מיט ציטערדיקע הענט אַ שטופּ געטאָן דעם פאַררו-
קער און באַלד טאַקע האָט ער זיך געלאָזט פּריון אויף אַלע פיר, ביז ער איז אַרונטערגעקראָכן אונטערן שלאָף-באַנק, וואָס איז געשטאַנען אין דערבייאַקן צימער און האָט זיך געפונען אין שלכנות מיטן שלאָפּצימער פון דער מומע פאָלי.

אזוי וואָלט גאָר אַפילו קיינער נישט חושד געווען, אַז עמיצער האָט געעפנט די טיר. נאָר צוליב דעם שטאַרקן ווינט פון דרויסן האָט אָנגעהויבן לעשן דאָס פייער פון שטוב-לאַמפּ, און די מומע פאָלי האָט אַ זאָג געטאָן צו סידן:
—גי, מיין זין, טו אַ קוק, צי איז די טיר גוט פאַרמאַכט.

טאָם האָט זיך שוין דאָרטן אונטערן שלאָפּבאַנק אַ ביסל דער-
שלאָסן, אָבער באַלד האָט ער דערהערט, ווי סיד האָט באַרוי-
אייט די מומע, אַז ס'איז אַלץ אין אַרדנונג—די טיר איז פאַרי-
מאַכט.

—איז וויס פאַרט האָט דאָ פּלוצים אַזאָ בלאָז געטאָן? האָט מער אומזאיק אַפּרעג געטאָן.

—מען ווייל דען איצער, וואָס ס'טוט זיך אויף דער וועלט?—
האָט מומע פאָלי גערעדט ווי צו זיך אליין.—אַז ס'טרעפּן איצ-
טער רק אַזעלכע משונהדיקע זאַכן, אַז... גאָט זאָל שוין אונז

אויף ווייטער היטן. וואָס קאָן שוין זיין אַ גרעסערע שטראַף
האַט די מומע טיף אַ זיפן געטאַן, ווי בשעת ס'ווערט מיט אַם
פאַרפאַלן אַ קינד? ...

נאָך אַ קורצן שוויגן מיט אַ כליפּעריי, האָט טאָם ווידער דער
הערט דער מומעס קול:

--ער איז דאָך שוין נישטאָ-- מ'זעט דאָך, אַז ער איז שוין נישטאָ
מער צווישן די לעבעדיקע, אָבער כ'האַב אלע מאָל געטענהט,
אַז טאָם, מיין טייערער טאָמעלע, איז אייגנטלעך גאָר קיין
שלעכט קינד נישט געווען... ער איז נאָר געווען אַ גרויסער
שטיפּער, אַ גוואַלטיקער באַדינונג, אָבער איז וואָס? אַ קינד איז
אַ זינגער פּערדל-- ס'האַט האַלט צו שפּרינגען...

ביי אַט די ווערטער האָט זיך מומע פּאָלי צעוויינט אויפן קול,
און דאָ האָט זיך פּאַנאָדערגערעדט די מאַמע פון דזשאָ האַרץ
פּער:

אַ גרויסע וואונד אין האַרצן, אַי אַ וואונד! אַז איך דערמאָן
זיך וועגן זינעלע-- ווי לאַנג נאָך האָב איך פאַרמאָגט אַזאַ טייערן
אוצר, און... וואו ליגן דאָס איצטער זיינע טייערע ביינדעלען?
און וואָס, מיינט איר, איז געווען מיין דזשאָ? אויך אַן אָרנטלעך
קינד, אַ טייערע נשמה, נאָר מער נישט-- כּסדר דאָס האָט גע-
שטיפּט און כּסדר דאָס האָט אָנגעטאַן הזיקות אין שטוב. אָבער
איז וואָס-- אַז מיר זיינען געווען קינדער, האָבן מיר מסתמא
אויך געשטיפּט, און פאַרוואָס קומט דאָס אים, מיין טייערן פייגל
אַזוי גיך צו פאַלן אין דער ערד.

האַרפּערס מוטער האָט זיך פּאַנאָדערגעוויינט נאָך העכער פון
דער מומע פּאָלי, און עטלעכע מינוט נאָכאַנאַנד האָט זיך גע-
טראָגן איבערן שטוב אַזאַ ביטער געוויין, אַז טאָם אונטערן
שלאַפּבאַנק האָט זיך אַליין אויך צעכליפּעט און ביי אים איז
אויף אַ וויילע געקומען אַ מחשבה: אפשר זאָל ער אַרויסקריכן
פון זיין באַהעלטעניש, אַריינשפּרינגען אין צימער, אַרויפפאַרן
דער מומע פּאָלי אויפן האַלז און... טאָם האָט זיך אָבער דער-
מאַנט, אַז ער איז דער אַטאַמאָן פון דער רויבער-באַנדע, אַז
אַלע דריי גולנים זיינען געבונדן צווישן זיך מיט אַ שבועה, אַז

זייער באַשלוס קיינמאָל-קיינמאָל נישט אומצוקערן זיך אַהיים מוז זיין הייליק, און מיט פּוּחַ הָאָט זיך איינגעהאַלטן נישט אויס- צושרייען: „מומע, איך לעב!“

אַז די ווייבער האָבן זיך צו זאָט אָנגעוויינט, האָט די מומע פּאָלי אָנגעהויבן אַרומגיין הין און צוריק איבערן צימער, ריידנ- דיך ווי צו זיך אַליין:

—גאָט האָט געגעבן און גאָט האָט צוגענומען—געלויבט זאָל זיין זיין נאָמען אין אַלע וועלטן.

—און איך זאָג, —האָט זיך פּלוצלונג אַריינגעמישט דער קליינער סיד, —אַז טאָמען איז אפשר איצט דאָרטן אויף יענער וועלט בעסער ווי אים איז געווען דאָ...

—שווייג! —האָט אויף אים די מומע אָנגעשריען. —דו זאָלסט וועגן טאָמען קיין שלעכטס נישט ריידן, דו הערסט? איצטער טאָר אים קיינער נישט משפטן—מער נישט דער אויבערשטער אַליין!

ביי די ווערטער האָט אויסגעבראָכן מיט אַ ביטערן געוויין די קווינע מער, וועלכע מ'האָט קוים-קוים באַרואיקט, און ערשט דאָן האָבן די ווייבער ווידער פון דאָסניי אָנגעהויבן דערציילן ווי מ'האָט די פאַרפאַלן-געוואָרענע קינדער היינט אַ גאַנצן טאָג געזוכט אין טייך, ווי אַ סך מענטשן האָבן זיך געלאָזט שווימען אין טייך און האָבן זיך אין אַ סך ערטער דערגרונטעוועט ביז דער ערד, און ס'איז אַלץ אומזיסט—אַפילו זייערע טויטע גופים— לעך האָט מען אין ערגעץ נישט אָנגעטאַפט. פון דעם שמועס האָט זיך טאָם אויך דערוואוסט, אַז אויב ביז איבערמאָרגן פאַר- גאַכט וועט זיך קיין שפור פון זייערע קערפערס נישט געפינען, וועט מען טאָקע מאָרגן אָפּריכטן נאָך זיי אין די קלויסטערס אַ תפילה פאַר זייערע יונגע כשרע נשמות.

—גאַנץ שטאַט וועט קומען צו דער תפילה! —האָט געזאָגט מיט אַ ביסל גאוונה דושאַס מאַמע. —אַ קלייניקייט, אַזאַ אומגליק!

ביי אָט די ווערטער האָט זי זיך מיט אַ נייעם געוויין צעזעגנט מיט די שטוביקע און איינוויקלענדיק זיך אין איר גרויסער

טון, איז זי ארויס פון שטוב.
 טאמען האָט זיך אפילו זייער נישט געוואָלט לאָזן די מומע אין
 אַזאַ צושטאַנד, אָבער ער האָט באַשלאָסן צו באַנוצן זיך מיט
 דער גוטער געלעגנהייט, וואָס די טיר איז אַוויילע געבליבן
 אָפן, און האָט זיך געשוויגט ווי אַ מויז אַ וואָרף געטאָן באַלד
 מיט די הענט און מיט די פיס פון איין צימער אין צווייטן,
 ביז ער האָט זיך בשלום דורכגעשליידערט דורך אַלע טירן און
 אפילו אַריבערגעשפרונגען דעם פאַרקאַן, וואָס הינטערן גאַרטן.

און אַט איז שוין טאָם ווידער ביים ברעג טיך און ווידער
 איז פאַר אים געשטאַנען די פראַגע: ווי אַזוי דערקלייבט מען
 זיך בשלום צום איבול, וואו ס'שלאָפן איצטער און וועלן זיך
 באַלד אויפלאָפן זיינע חברים? אויפן ערגסטן פאַל האָט ער גע-
 האָט אַן עצה: שווימען קאָן ער דאָך גוט—וועט ער זיך מטריח
 זיין אויסטאָן די הייזלעך, נעמען דעם בינטל בגדים אויפן קאָפּ
 און אַרבעטן מיט די הענט און מיט די פיס אַזוי לאַנג, ביז ער
 וועט ווי ס'איז דערשווימען. טאָם האָט זיך אָבער געשפּירט
 שטאַרק פאַרמאָטערט נאָך פון זיין נסיעה אַהין, דערצו האָט ער
 פאַר די עטלעכע שעה צייט איבערגעלעבט אַ היבש ביסל שרעק,
 וואָס האָט אויך אָפגעשוואַכט זיין מוט און זיינע כוחות, און
 אים האָט זיך אין דעם מאָמענט זייער נישט געוואָלט פון דאָס
 ניי אָפּטונקען זיך אין קאַלטן ביינאַכטיקן וואַסער. האָט זיך טאָם
 מיט קליינע האָפּנונגען געלאָזט פאַזשע ברעג זוכן—אפשר וועט
 אים גאָט העלפן און ער וועט געפינען אַשטיקל פליט, און דאָן
 וועט ער זיין גלייכן?

און אַזוי איז טאָקע געווען. אָפּגייענדיק אַן ערך אַ וויאַרטס
 פאַזשע ברעג, האָט ער באַמערקט, ווי ס'שטייען צוגעבונדן איין-
 נער נעבן אנדערן צוויי קליינע פליטן, און קיין באַרעבאַט זעט
 מען אין ערגעץ נישט. טאָם האָט באַלד פאַרשטאַנען, אַז די
 פּויעריים אַרבעטער פון די פליטן זיינען מסתמא אַוועק אין שטאָט
 אַריין טרינקען בראָנפן, און נישט טראַכטנדיק קיין סך, האָט
 ער איינעם פון זיי אָפגעבונדן און האָט זיך אַוועקגעלאָזט אין

וויג אריין. לכתחילה האָט אים אויסגעוויזן, אַז צייט אַ שעט און
ער איז שוין אויפן אינזל, אינ'ם גולנים-נעסט. אָבער אויסגע-
לאָזן האָט זיך, אַז אים איז אַליין שווער געווען צו פירן און
קירעווען דעם פליט-ס'האָט אים פשוט קיין כוחות נישט גע-
קלעקט, און צום אינזל האָט ער דערגרייכט נאָך גרויס מאַטער-
ניש ערשט פאַרטאָג, ווען די חברים האָבן זיך שוין אויפגעכאַפט
פון שלאָף און האָבן צווישן זיך גערעדט, אַז טאָם האָט זיי
אָפגענאַרט און איז פון זיי אַנטלאָפן.

טאָם האָט זיך מיט אַ כיון באַהאַלטן אויף אַ וויילע צווישן די
געדיכטע קוסטעס און האָט אונטערגעהאַרט זייער שמועס.
—'להאָב זיך דאָס אויף טאַמען נישט געריכט-האָט מיט פאַר-
דרוס כסדר איבערגעחזרט העקעלבערי. — ער האָט אָפגעטאָן זייער
אַ מיאוסע מעשה:

— אויב ער איז טאַקע אַנטלאָפן, איז אודאי נישט פּיין פון אים—
האָט דושאָ האַרפער מסכים געוועזן. — אָבער איך גלויב דאָס אויף
אים נישט, טאָם וועט אַזא זאָך נישט טאָן!
— ער איז דאָך אָבער פאַרט נישטאָן-האָט זיך געכעסט העקעל-
בערי. — מען זעט דאָך, אַז ער איז נישטאָן!
— ער קאָן נאָך קומען. — האָט אים אַלץ דושאָ געפרובט פאַרענט-
פערן. — טאָם וועט אונז אַזוי נישט אָפּטאָן, ס'קאָן נישט זיין!

ביי אַט די ווערטער האָט זיך דערהערט פון הינטער די קוסטעס
אַן אויסגעשריי:

— און ער איז טאַקע געקומען! — און טאָם איז אַ פריילעכער צו-
געלאָפן צו די חברים.

די שמחה פון דער רויפער-באַנדע איז געווען אין לשער, די
ערשטע זאָך האָט מען זיך געזעצט אַרום פאַנאַדעררגעלייגטן
פּייער עסן פּרישטיק, און חברה האָט טאַקע פון נחת געגעסן
מיט גאָר אַ באַוונדער הנאה און אָפעטיט. נאָר אמת פּרייליך
און יום-טובדיק איז געוואָרן, ווען טאָם האָט זיי דערציילט די
גאַנצע געשיכטע, וואָס ער האָט דורכגעמאַכט פאַר אַט דער

נאכט, די התפעלות האָט דערגרייכט אַזוי ווייט, אַז אלע חברים
האָבן זיך צעקושט, פון דאָסניי געשוואָרן איינער דעם אַנדערן
אייביקע טרייקייט, און פסקענענדיק, אַז טאָם דאַרף זיך איצטער
לייגן שלאָפן, זיינען די איבריגע צוויי גולנים אַוועק צום טייך
באַפן פיש.

XII

ער וועטער איז יענעם טאָג געוועזן אַ שיינער, ס'האָט העל
 און וואַרים געשיינט די זון; אַ לייכטער ווינטל האָט גע-
 בלאָזן פֿון טייך און אויפֿן אינזל האָט פֿון די צעבליטע ביימער
 געשמעקט אזוי מחיהדיק, אַז בעת טאָם האָט זיך אַרום האַלבן
 טאָג אויפֿגעכאַפט פֿון שלאָף, האָט ער פֿאַר זיך אַ טראַכט געטאָן:
 „די בעסטע מלאַכה אויף דער וועלט איז זיין אַ וואַלד-גולדן.“
 אגב, האָבן זיך די חברים באַלד אומגעקערט מיט אַ רייכן פיש-
 פאַנג-קוים וואָס זיי האָבן דאָס געטראָגן. דערצו האָט העקעל-
 בערי אין די קוסטעס דערטאַפט עפעס אַ זעלטענעם נוסבוים, און
 ער האָט מיט זיך געבראַכט אַזעלכע ניס, וואָס אין שטאָט האָבן
 זיי קיינמאָל אין די אויגן נישט אָנגעזען.
 האָבן זיי טאַקע יענעם טאָג געהאַט אַ מיטאַג, ממש אַ קייזער-
 לעכן. מ'האַט געקייט און געלאַכט, און טאָם האָט ווידער דער-
 ציילט וועגן זיין ביינאַכטיקער נסיעה און ס'איז געוועזן פֿריי-
 לעך. נאָך מיטאַג זיינען די גולנים נאָך לאַנג געבליבן ליגן
 טויפֿן גראָז און האָבן פֿסדר גערויכערט פֿאַפּיראַסן פֿון דעם

פראָסטן טאָפּאָק מיט גראָפּן פּאַפּיר און האָפּן אַלע געשוויגן.
טאָם האָט אָבער נישט געקאָנט דערלאָזן, אַז אַזאָ שיינער און
פריילעכער טאָג זאָל אַריבער גלאַט אַזוי אין גאַרנישט טאָן, און
ער האָט פּאַרגעלייגט גיין באַדן זיך. די איבריִקע חברים האָבן
אפילו קיין גרויס חשק דערצו נישט געהאַט—זיי האָבן זיך שוין
היינט, בעת זיי האָבן געלאָפט די פּיש, אפשר דריי מאָל גע-
באָדן. אָבער אַז דער אַטאַמאַן פון דער רויבער-באַנדע הייסט,
פאַסט עפעס נישט אָפּצוזאָגן, און חברה האָט זיך אַוועקגעלאָזן
צום טייך.

גייענדיק צום וואַסער, איז אָבער טאַמען איינגעפאַלן, אַז ס'איז
שוין צייט צו מאַכן אַ רעפעטיציע פון אַ שלאַכט, וואָס אַ רוי-
בער-באַנדע דאַרף אַמאָל פירן קעגן שונא, און דאָס איז דוקא
געפעלן געוואָרן אַלעמען, ווי ס'קומט פאַר אַזאָ מלחמה, האָט
קיינער פון זיי אפילו גענוי נישט געוואוסט, נאָר טאָם האָט
פאַרוזיכערט די חברים, אַז, ערשטנס, האָט ער געלייענט אַ בע-
שרייבונג וועגן אַזעלכע מלחמות און, צווייטנס, איז ער שוין
נישט צום ערשטן מאָל אַ וואַלד-גולן—נאָך פאַראַיאָרן זומער האָט
ער זיך בסוד פון אַלעמען אַרויסגעגנבעט אויף צוויי טעג, האָט
זיך פאַרלייניקט צו אַ גרויסער רויבער-באַנדע, און אים איז אויס-
געקומען צו פירן אַ בלוטיקע שלאַכט קעגן ווילדע אינדיאַנער.

טאָם האָט איינגטלעך קיין ליגן נישט געוואָלט זאָגן, וואָרום די
מעשה, אַז ער איז שוין אַמאָל געוועזן אַ גולן, איז דאָך נישט
געשוויגן און נישט געפלוּיגן. נאָר וואָס זשע דען—ער האָט
בעת מעשה אַליין אויך געמיינט, אַז ס'איז אמת, און די חברים
האָבן זיך געלאָזן איינריידן.

די ערשטע זאך האָט טאָם אַ קאָמאַנדעווע געטאָן, אַז העקעלבע-
רי מיט דזשאָן זאָלן דאָס זיין פּלומרשט די ווילדע אינדיאַנער,
און ער אַליין וועט דאָס בלייבן דער וואַלד-גולן, וואָס האַלט
מיט זיי מלחמה, פון האַרטע קאָרע, וואָס מ'האַט אַראָפּגעריסן
פון די ביימער, האָט מען געמאַכט אַזעלכע היטלען, ווי ס'טראָגן
די ווילדע אינדיאַנער און דאָס האָבן אָנגעטאָן העקעלבערי און

רושען און נאכדעם ווי אלע האָבן זיך באַוואָפנט מיט לאַנגע שטעקנס און אַנדערע מלחמה-מכשירים—האָט זיך אָנגעהויבן די שלאַכט.

לויטן פלאַן פון אלעמען דרייען, האָט דער וואַלד-גולן טאָם גע-דאַרפט שבעל מנצה זיין די ווילדע אינדיאַנער, און דאָס וואַלט הייסן, אַז קעגן אַ רויבער-באַנדע קאָן קיינער נישט ביישטיין. אָפער בשעתן געשרעג זיינען די ווילדע אינדיאַנער—העקעלבערי און דושאָ—אַזוי אַריין אין חשק, אַז זיי האָבן זיך גאָר אינגאַנצן פאַרגעסן, אַז דאָס איז נאָר אַ רעפעטיציע, און די מלחמה האָט זיך פאַרצויגן אָן אַ סוף. ס'האָט אפילו געהאַלטן דערביי, אַז די ווילדע אינדיאַנער זאָלן צעשמעטערן דעם וואַלד-גולן, און דעמאָלט וואַלט געוועזן גאָר מיאוס פאַר דער גאַנצער רוי-בער-באַנדע. צום גליק, האָט טאָם באַצייטנס אַ געשריי געטאָן:

—האַלט! גענוג! און די שלאַכט האָט זיך געענדיקט אָן אַ זיג אויף קיין שום צד. און כאָטש קיין גרויסן רושם האָט זיך דידאָזי-קע רעפעטיציע אויף קיינעם פון זיי נישט געמאַכט און פאַרמא-טערט זיינען זיי אלע געוועזן, אַז ס'האָט פון זיי דער שווייט גענאָסן און גערונען פון אלע זייטן—איז נאָך חברה פונדעסט-וועגן אַוועק באָדן זיך. אין טיך האָבן זיי שוין אָבער קיין סך קונצן נישט געמאַכט, מחמת ס'האָט זיי אלעמען געטרייסלט אַ צאָן אָן אַ צאָן און מ'איז גערן געוועזן וואָס גילער אַרויפצו-כאַפן אויף זיך דאָס העמד מיט די הייזלעך.

צוריקקיינענדיק צו זייער גולנים-נעסט, האָבן אלע געשוויגן, און אַז מ'איז געקומען אַהיים, האָט טאָם פאַנאַנדערגעבלאָזן דעם אויסגעלאָשענעם פייער און אלע האָבן זיך מיט נייע פאַפיראַסן אין די מיינער אַנידערגעלייגט וואָס נענטער צום פלאַם און האָבן ווידער געשוויגן. פונם שווערן קאַמף, וואָס זיי האָבן אָקאַרשט מיט אַזויפיל אימפעט געפירט, פון דער קאַלטער באַד נאָך דער הייסער מלחמה און פונם ביטערן טאַפאַק, מיט וועלכן זיי האָבן זיך אָנגערויכערט פאַרן גאַנצן טאָג, זיינען זיי אלע שריי געבליבן ליגן ווי געליימטע, דערביי האָט זיך צו יעדערן

פון זיי פארגנבעט א שטיקל חרטה און א ביינקעניש נאך דער
אמתער היים, וואו ס'איז פאראן א מאמע אָדער אן אַנוער נאָ-
ענטער מענטש...

א חוץ דעם האָט זיך דער הימל פּלוצלונג פאַרצויגן מיט גרויע
געדיכטע וואָלקנס, ס'האָט אַ פּלאַץ געטאָן אַ קאַלטער ווינט, עס
זיינען אַראָפּגעפאַלן גרויסע רעגנס-טראָפּן, ס'האָבן זיך אָנגעהויבן
שאַקלען און וויגן די שפיצן ביימער, און אויפן האַרצן איז
געוואָרן גאַרנישט היימלעך. מער פון אַלעמען איז אָבער געפאַלן
ביי זיך דזשאָ האַרפּער—ער האָט זיך ממש קיין אַרט נישט גע-
פונען, און זיין ביינקעניש אַהיים האָט דערגרייכט אַזוי ווייט,
אַז ער האָט זיך קוים-קוים איינגעהאַלטן פון צו וויינען.

טאָם, כאָטש ער אַליין איז אויך געוועזן גענוג פאַראומערט און
פאַרצווייפלט, איז אָבער פונדעסטוועגן אין אַזאַ מרה-שהורה נישט
אַריינגעפאַלן, ווייל ער האָט געוואוסט, אַז ס'ווענדט זיך אַלץ
דער עיקר אָן אים: אַז ער וועט מסכים זיין אומצוקערן זיך
אַהיים—וועלן אים אַלע פּאָלגן. טאָם האָט אָבער געוואָלט, אַז
היינט זאָל דאָס נאָך נישט געשען, וואָרום ער ווייס דאָך אַ
סוד, וועלכן נישט העקעלבערי און נישט דזשאָ ווייסן. ליגנדיק
נעכטן אין אָוונט ביי דער מומע פּאָלי אונטערן שלאַפּפּאַנק, האָט
ער דאָך געהערט, אַז מאָרגן וועט מען אין אַלע קלויסטערס
אַפּריכטן אַ תּפילה פאַר זייערע נשמות, און ס'וואָלט זיך דערי-
בער זייער געפאַסט, אַז דוקא אין דער שעה, ווען אַלע וועלן
שטיין אין די קלויסטערס און וועלן מהפּלל זיין וועגן אים און
וועגן העקעלבערי מיט דזשאָ האַרפּער—וועלן זיי אַקוראַט דע-
מאָלט אַריינגלויפּען אין קלויסטער און—אי, וועט דאָס זיין אַ
שיינער איינפאַל!

אויסזאָגן אָבער זיינע חברים דעם סוד, האָט ער נאָך נישט גע-
וואָלט, און פּדי צו מאַכן זיי אַ ביסל פּריילעכער, האָט ער
געפרובט זיי אינריידן, אַז דאָ, אויף אַט דעם אינול, ווייס ער,
אַז ס'האָבן זיך שוין אַמאָל אויפּגעהאַלטן גולנים, און אַזוי ווי
יענע גולנים האָבן געוויס דאָ ערגעץ איבערגעלאָזן אַן אוצר—
זאָלן זיי איצטער, טאַקע שוין, דז מינוט גיין זוכן דעם אוצר,

וואָס באַשטייט פֿון גאַלד, זילבער און אמתע בריליאַנטן.
דער איינפאַל האָט אָבער ביי די חברים נישט אויסגענומען, און
זיי זיינען געבליבן לייגן שווייגנדיקע אין דערזעלביקער פּאָזע,
טאַקע אַקוראַט, ווי גאַלד מיט זילבער און בריליאַנטן וואָלטן זיי
אָן דעם אוצר אויך געהאַט גענוג. ענדלעך האָט זיך דזשאָ שוין
מער נישט געקאַנט איינהאַלטן און האָט אַרויסגעשטאַמלט מיט
אַ טיפֿן זיפֿן:

—דאָ איז אַזאָ אומעט, אַ גרויל...

—גאַרנישט אומעטיק!—האָט אים טאָם איבערגעריסן.—אַ קאַפּ נישט
אומעטיק!

—און מיר ווילט זיך צוריק אַהיים,—האָט זיך דזשאָ מודה גע-
וועזן.—אַהיים...

—אַ שפּאַס, ס'אַראַ גליקן דו האָסט דאָרטן אינדערהיים!—האָט טאָם
אים אָפּגעענטפּערט מיט אַ געלעכטער.—און וואָס איז ווערט,
וואָס מיר קאָנען דאָ כּאַפּן פּיש?

—כּיִדאַרף נישט קיין פּיש, כּיוויל אַהיים, און גאָר!

—און באַדן זיך קאָנסטו אַזויפּיל אינדערהיים? דאָ קאָנען מיר

דאָך כּאָטש אַ גאַנצן טאָג פּלוסקען זיך אין וואַסער!

—אַז מיר ווילט זיך גאָר איצטער נישט באַדן!—האָט דזשאָ ווי-

דער אַ זיפֿן געטאָן.—אַ גרויסע זאַך באַדן זיך! מיר ווילט זיך

אַהיים און גאָר...

—פּונקט ווי אַ קליינער יינגעלע!—האָט טאָם פֿון אים אָנגעהויבן

לַאַכן.—דעם קינד האָט זיך פּאַרוואָלט צו דער מאַמעלעך, פּע,

מיאוס!

ביי די ווערטער האָט זיך דזשאָ גאָר פּאַנאָנדערגעוויינט, און

טאָם האָט מיט גאווה אַ זאָג געטאָן צו העקעלבערי:

—זאָל ער גיין געזונטערהייט, דער פיזשיק! ער וויל מסתּמא

זויגן, האָט זיך איהם פּאַרוואָלט צו דער מאַמעלעך! און מיר

ביידע וועלן דאָ בלייבן, דיר געמעלט דאָך צו לעבן ווי אַ גולן

אויפֿן אינול, אמת, העקעלבערי!

יאָ...—האָט העקעלבערי געענטפּערט אָן חשק.

—אודאיו!—האָט טאָם איבערגעהורט.—איך מיט העקעלבערי וועלן
 דאָ אַליין אויך קאָנען בלייבן, זאָל ער גיין, דזשאָ!
 דער פאַרוויינטער דזשאָ האָט מער אפילו איין וואָרט נישט גע-
 ענטפערט, און ער האָט זיך פאַמעלעך אָנגעהויבן אָנטאָן, כדי
 אַוועקצוגיין. דאָ איז שוין טאָם געוואָרן טאַקע אויף אַן אמת
 אומרוואיק, וואָרום אַז דזשאָ וועט זיך היינט אומקערן אין שטאָט,
 וועט דאָך שוין מאַרגן אין די קלויסטערס קיין זאך נישט זיין,
 און פון זיין גאַנצן פלאַן וועט זיך דאָך גאַרנישט אויסלאָזן.
 נאָכמער צוטראָגן איז טאָם געוואָרן, בשעת ער האָט באַלד באַ-
 מערקט, אַז אויך העקעלבערי איז עפעס... ער האָט אפילו גע-
 שוויגן, אָבער ס'איז קענטיק געוועזן אויף זיין פנים, אַז ער
 האַלט מער מיט דזשאָן און אַז אַט-אַט און ער וועט מסתמא
 אויך אויפהויבן זיך. און אַזוי טאַקע איז געוועזן. העקעלבערי
 האָט זיך פלוצלונג איבערגעדרייט אויפן גראָז און אַ זאָג געטאָן:

—דאָ איז טאַקע אַן אומעט...

—גאַרנישט אומעטיק!—האָט זיך טאָם ווידער געעקשנט.
 —ס'וויילט זיך שוין אַהיים... קום, טאָם, אויך—לאַמיר אַלע גיין!

—גיי, אַז דו ווילסט! איך וועל בשום-אופן נישט גיין—אפילו
 איינער אַליין, וועל איך דאָ אויך בלייבן!
 —און איך וועל גיין אַהיים.
 —ווער לאַזט דיך נישט? אדרבא, גיי—אַז מיר אַרט דאָס נישט!

העקעלבערי האָט אויך אָנגעהויבן צוזאַמענקלייבן זיינע חפצים.
 דערביי האָט ער נאָך אַלץ געפרובט ווירקן אויף טאַמען, אַז ער
 זאָל דאָ אַליין נישט בלייבן.
 —איך זאָג דיר, טאָם—קום צוזאַמען! אויב דו ווילסט, וועלן מיר
 דאָרטן, ביים ברעג טייך, וואַרטן אויף דיר.
 —איר וועט צו לאַנג דאַרפן וואַרטן!—האָט טאָם מיט גאווה אַ
 זאָג געטאָן.—נישט געטראָפן דעם אָרט.
 דזשאָ און העקעלבערי זיינען מים אַראָפגעלאָזענע קעפּ אַוועק

צום ברעג טייך, און טאָם איז געבליבן שטיין, געקוקט ווי זיי דערווייטערן זיך אלץ מער פון דעם גולנים-נעסט און האָט אלץ געהאָפּט: אפשר וועלן זיי זיך נאָך אָפּשטעלן און וועלן חרטה האָבן. אָבער יענע זיינען אלץ געגאָנגען און געגאָנגען און האָבן זיך אפילו איינמאַל אויף צוריק נישט אומגעקוקט. דאָ האָט שוין טאָם מער נישט אויסגעהאַטן און האָט זיך געלאָזן לויפן צו די חברים, שרייענדיק:

— שטייט אַ וויילע! שטעלט זיך אָפּ, איך דאַרף אייך עפעס זאָגן!

ביידע זיינען געבליבן שטיין, מיינענדיק, אַז טאָם האָט שוין אויך צוגענומען זיין פעקל פון גולנים-נעסט און גייט מיט זיי אַהיים. אָבער טאָם האָט זיי געבעטן זיך צו זעצן אַ וויילע אויף דער ערד—ער האָט זיי צו דערציילן אַ סוד. לכתחילה האָבן זיי דערצו אפילו קיין חשק נישט געהאַט און העקעלבערי האָט איהם פּראָסט גענומען פאַר אַן ארבעט און געזאָגט:

— אַט מאַך זיך נישט פאַר קיין העלד און קום צוזאַמען אַהיים! נאָר טאָם האָט ווי ס'איז געפּוועלט, זיי זאָלן זיך צוזעצן אַ וויילע, און בשעת ער האָט זיי דערציילט דעם גאַנצן סוד, אַז מאָרגן פאַרנאַכט וועט מען אין אַלע קלויסטערס דאווענען און קליינגען און גאָט בעטן פאַר זייערע נשמות—האָבן זיי באַלד מסכים געוועזן, אַז ס'איז טאַקע אַ שכל אָפּצוואַרטן ביז מאָרגן און אַז זיי וועלן בעסער אַלע דריי קומען אין קלויסטער אַריין צו דער אייגענער „הזכרת-נשמה“—אי, וועט דאָס זיין אַ פיין שטיקל אַרבעט!

פון התפעלות האָבן זיך אַלע דריי געגעבן די הענט, האָבן זיך אַלע איינער קעגן אַנדערן איבערגעבעטן און מלא שמחה האָבן זיי זיך ווידער אומגעקערט צו זייער גולנים-נעסט, וואו ס'האָט נאָך אלץ געברענט דער פאַנאָדערגעלייגטער פייער. יענע נאַכט האָבן די גולנים פאַרבראַכט פרייעכער, ווי די גאַנצע צייט. זיי האָבן געגעסן און געטרונקען און געזונגען און האָבן אפילו פאַרגעסן, אַז מען דאַרף שלאָפן, און אויף מאָרגן גאַנץ פרי, האָבן זיי זיך אָנגעהויבן קלייבן אין וועג אַריין.

פון אינזל צום ברעג האָבן זיי אַריבערגעשוואומען, האַלטנדיק די העמדער מיט די מייטקעס אויפן קאָפּ, אָבער אין שטאָט זיינען זיי פאַרשטעלטערהייט אַריין ערשט דאָן, ווען ס'האָבן אָנגעהויבן צו קלינגען די קלויסטער-גלאַקן און ווען זיי זיינען געוועזן זי-כער, אַז ס'האָט זיך שוין אָנגעהויבן די תפילה. אין דער גרוי-סער אייגשאַפט האָט זיי לכתחילה אין קלויסטער קיינער נישט באַמערקט און ס'האָבן זיך געהערט די ביטערע געוויינען פון די מוטערס, פון די מומעס און די איבריגע קרובים, וואָס האָבן באַקלאַגט זייערע קליינע עופּעלעך, וועלכע האָבן געפונען זייערע קברים אין די טיפענישן פון טייך. נאָר פּלוצלונג האָט עמיצער אויסגעשריען מיט אַ משונהדיקן קול:

—אַט איז דאָך... אַט זיינען דאָך די מתים!!!

אין קלויסטער איז געוואָרן אַ מהומה, אַ רעש; מענטשן זיינען געפאלן אין חלשות, מ'האָט זיך געקושט און געהאַלט און גע-וויינט און געלאַכט, ביז מ'איז זיך ביסלעכווייז פאַנאַנדערגעגאַנגען גען אַהיים—יעדע מוטער און יעדע קרובה מיט איר געפונענעם קינד. אויך טאָם איז טאַנצנדיק אַוועק אַהיים אין דער פּאַגליי-טונג פון דער מומע פּאַלי, וואָס האָט כסדר געקוועטשט מיט די פלייצעס און געקושט איר טייערן טאַמען.

XIII.

ער ערשטער אָונט איז פֿאַר טאָמען אַרבער אין אַזאַ פֿריי-
 לעכקייט, וואָס ער האָט זינט ער לעבט נישט געזען. די
 מומע פֿאַלי איז געוועזן אַזוי גליקלעך, וואָס טאָם האָט זיך
 אומגעקערט אַ לעבעדיקער, אַז זי האָט פֿון גרויס שמחה אָנגע-
 צוגן אַלע לאָמפֿן אין שטוב, האָט אויסגעקאַכט אַלע בעסטע
 מאכלים, וועלכע טאָם האָט ליב געהאַט, און פֿסדר די משפּחה
 האָט אים געהאַלטן אין קושן. אפילו דער קליינער סיד, וואָס
 האָט נאָך אַלץ געטראָגן אַ כּעס אויף טאָמען, איז אויך עטלעכע
 מאָל צוגעלאָפֿן צו אים און האָט אים באַשאַטן מיט קושן. טאָם
 איז געזעסן אויבנאָן, ווי אַ חתן, האָט מיט אַפּעטיט געגעסן און
 געטרונקען און האָט בעת-מעשה פֿאַר זיך געטראַכט, אַז מיט
 זיין אַנטלויפֿן האָט ער זיך קיין רעה נישט געטאָן און אַז מען
 דאַרף טאַקע אַמאָל אַנלערנען אַזאַ מומע: זאָל זי ווייטער וויסן,
 ווי טייער מען דאַרף האַלטן קינדער!
 אַ ביסל אומעטיקער איז אים געוואָרן, בשעת די מומע האָט מיט
 טרערן פֿון פֿרייד אים אָנגעהייבן דערציילן, וואָס זי האָט אין

די לאנגע נעכט איבערגעטראַכט און איבערגעקלערט וועגן איר פאַרפאַלן-געוואָרענעם קינד—זי איז פון צער עלטער געוואָרן אפשר אויף צוואַנציק יאָר! די מומע פּאָלי האָט זיך אָבער מיט דעם אַליין נישט באַנוגנט און האָט אָנגעהויבן מוסרן טאָמען פאַר זיין שלעכט האַרץ.

—ווען דו לויפט אַריין צו מיר כאָטש מיט אַ האַלבע שעה פריער, ווי מיר זיינען אַלע אַוועק אין קלויסטער, וואָלסטו דאָך מיר אַ נייע נשמה אַריינגעזעצט!

די קווינע מערי האָט אויך מסכים געוועזן מיט דער מומע, נאָר זי האָט דערביי פאַרענטפערט טאָמען, אַז מסתמא איז דאָס אים בעת מעשה נישט איינגעפאַלן.

—וואָלסטו אַריין מיך דערפרייען, ווען דו דערמאָנסט זיך, האַ טאָם?—האָט די מומע פּאָלי מיט לייבשאַפט איבערגעפרעגט.—וואָלסט געוויס אַריין, אמת, מיין קינד?

—כ'ווייס אַליין אויך נישט...—האָט טאָם געשטאַמלט.—כ'ווייס נישט...

—פאַרוואָס ווייסטו דאָס נישט? צי דען האָסטו גאָר קיין רחמנות נישט אויף דיין אַרימער מומע?

—כ'וואָלט דאָך דעמאָלט אַליין קאליע געמאַכט דעם גאַנצן עסקן—האָט געענטפערט טאָם

—וואָסער עסק?

—ס'וואָלט דאָך שוין דעמאָלט די גאַנצע הזכרה נישט גע-וועזן!

די מומע פּאָלי איז געבליבן נישט צופרידן פון טאָמס ענטפער, און זי האָט מיט אַ זיפּץ געזאָגט:

—געדיינק, טאָם, דו וועסט זיך ווען ס'איז אודאי אַרומזען, אַז דו האָסט געדאַרפט דיין מומע פּאָלי כאָטש אַ ביסל האָלט האָבן, אָבער ס'וועט שוין דעמאָלט זיין שפעט.

—טאָמען האָט איצטער זייער פאַרדראָסן, וואָס די מומע איז זיך אַזוי שטאַרק מצער, און ער האָט פריילעך און מיטן גאַנצן האַרצן אַרויסגערעדט:

—עסט זיך נישט אָפּ דאָס האַרץ, מומע, כ'האָב אייך האָלט,

און בשעת כ'בין געוועזן אויפן איבול, האָב אין אייך אפילו
געזען אין חלום...

—טאַקע, מיין קינד, טאַקע געזען מיך אין חלום?—האָט זיך די
מומע דערפרייט. וואָס פאַרט האָט זיך דיר געחלומט וועגן דער
מומע?

—דאָס איז געוועזן אויערנעכטן ביי דער נאַכט, נישט ביינאַכט,
נאָר טאַקע גאָר אין אָנהויב אָונט, בשעת מיר אַלע דריי וואַלד-
גולנים האָבן זיך געלייגט שלאָפן—האָט זיך מיר געחלומט..

—וואָס? וואָס?

—האָט זיך מיר געחלומט, אַז דאָ, ביי אייך אין שלאָפצימער,
איז געזעסן די מומע און מערי און סיד...

—אַ נאָווינע איז דאָס?—האָט די מומע אַ קוועטש געטאָן מיט די
פלייצעס.—דאָס רוב זיצן מיר דאָרטן אַלע דריי.

—דערנאָך האָט זיך מיר געחלומט, אַז מיט אייך צוזאַמען זיצט
דאָרט אויך די מאַמע פון דזשאָ האַרפער...

—אי, זי איז דאָך טאַקע אויערנעכטן אין אָונט דאָ געוועזן!—
האָט די מומע געזאָגט.—נו, און וואָס ווייטער?

—נאָך אַ סך זאַכן האָט זיך מיר געחלומט וועגן דיר.—האָט טאָם
אָן חשק געענטפערט.—כ'האָב שוין גאָר כמעט פאַרגעסן.

—דערמאָן זיך, מיין קינד, דערמאָן זיך און לאַמיר הערן!

—ווייטער האָט זיך מיר אין שלאָף אויסגעדאַכט, אַז בעת איר
זייט אַלע געזעסן און גערעדט, האָט דער ווינט פלוצלונג אַ

בלאָז געטאָן דאָס פייער אין שטוב און...

—נו, נו, און וואָס איז ווייטער געוועזן?—האָט די מומע פאַרי
אָנגעהויבן קוקן אַ פאַרחידושטע אויף מערין.—דערצייל, דערצייל.

מיין קינד!

—אַז איך געדיינק שוין נישט.

—אָט דערמאָן זיך, מיין זון!

טאָם האָט כדורשט אָנגעהויבן רייבן דעם שטערן און ריידן
איינציקע ווערטער:

—אַקוראַט געדיינק איך נישט, נאָר דאַכט זיך, אַז איר האָט

דאן געשיקט סידן, ער זאל א קוק טאן, צי ס'איז גוט פארמאכט די טיר...

— מערין! — האָט די מומע פּאָלי אויסגעשריען. — מערין, דו גע-
דיינקסט, כ'האָב דאָך טאַקע געשיקט סידן אַ קוק טאָן די טיר!
גאָט אין הימל, ס'איז דאָך גאַרנישט צו גלויבן, אַז אַ חלום זאָל
זיין אזוי ריכטיק! וואָס איז געוועזן ווייטער, מיין קינד?
— אַז איך געדיינק שוין נישט, — האָט זיך טאָם פּלומרשט גע-
בעטן. — שוין פאַרגעסן.

— דערצייל, דערצייל, מיין טייערע, דערמאָן זיך.
טאָם האָט זיך מיטאַמאָל אַ שטאַרקן פאַטש געטאָן אין שטערן
און געזאָגט:

— איצטער האָב איך זיך שוין אַלין דערמאָנט — איך געדיינק שוין
דעם גאַנצן חלום, מומע! איר האָט דעמאָלט געזאָגט, אַז אינ-
דעראמתן בין איך גאַרנישט קיין שלעכטער יינגל, אַז איך בין
נאָר אַ גרויסער שטיפער, פונקט ווי אַ יונגער פערדל.
— כ'האָב דאָס טאַקע געזאָגט, אודאי האָב איך דאָס געזאָגט, נו,
און ווייטער?

— דערנאָך האָט איר זיך פאַנדערגעוויינט.
— אמת, אמת, אמת! — האָט די מומע פּאָלי פון התפעלות אָנגע-
הויבן ברעכן מיט די הענט. — נו, און דערנאָך?
— דערנאָך האָט זיך פאַנדערגעוויינט דזשאָס מאַמע.
— גוואָלד! — האָט די מומע פּאָלי אָנגעהויבן לויפן איבערן שטוב.
דאָס איז דאָך ביים קינד געוועזן עפעס אַ געטלעכער חלום! אַבי
ס'זיינען פאַראַן מענטשן, וואָס לאַכן פון חלומות! אַז איך וועל
דאָס מאַרגן דערציילן דער פרוי האַרפער, וועט זי דאָך פון די
פלים אַרויס! נו, און וואָס ווייטער?
— דערנאָך האָט, דאָכט זיך מיר, סיד עפעס געזאָגט וועגן מיר...

— כ'האָב קיין זאך נישט געזאָגט! — האָט זיך סיד אַ שטעל גע-
טאָן. — קיין זאך נישט!
— ניין, סיד, — האָט זיך אַריינגעמישט די קווינע מערין. — טאָם איז
גערעכט — דו האָסט טאַקע יאָ עפעס געזאָגט.

—איך האָב זיך שוין דערמאָנט, —האָט טאָם געזאָגט. —סיד האָט זיך אַריינגעמישט, אָז מיר איז דאָרטן, אויף יענער וועלט, אפשר בעסער איידער דאָ, אויף דער וועלט.

—איך וועל דאָס נישט אויסהאַלטן! —האָט די מומע פּאָלי אויסגעשריען. —ער איז דאָך אַ הייליק קינד, טאָם! מער נישט ווי אַ הייליקן קאָן זיך אַזוי חלומען—ס'איז דאָך וואָרט אין וואָרט! און דערנאָך, טאָם?

—דערנאָך? אַ לאַנגער הלום געווען, כּיגעדיינק שוין נישט. נאָר דאָכט זיך, אָז צום סוף האָט זיך די מומע צעקושט מיט דער פרוי האַרפּער, אַלע האָבן געוויינט, די מומע האָט אָפּגעלייענט קריאת-שמע, און בשעת זי איז אַנטשלאָפּן געוואָרן, האָט זי מיר אַזוי געוואָלט איר אַ קוש טאָן אין שטערן...

—אַזוי? טאָקע געוואָלט אַ קוש טאָן דער מומע? אָז איך האָב אַלעמאָל געוואוסט, אָז דו ביזט אַ גוט קינד, —האָט די מומע פּאָלי געזאָגט. —און איצטער זע איך שוין דאָס באַשיינפּערלעך. אַ טייער קינד, אַ הייליק קינד, אויף לאַנגע יאָר זאָלסטו זיין!

—מומע! —האָט זיך פּלוצלונג אָפּגערופּן סיד, —דאָס איז דאָך גע-ווען נאָר אין הלום!

—וואָס איז געווען נאָר אין הלום?

—אַט דער קוש, וואָס טאָם האָט אייך געוואָלט געבן!

—שווייג, דו נאָר איינער! —האָט זיך מומע פּאָלי באַליידיקט. —אָז דו ווייסט קיין זאך נישט, טאָ שווייג! אַזאַ הלום איז נישט קיין קלייניקייט!

דערווייל איז שוין געוואָרן שפעט, און צופרידענע און גליק-לעכע האָבן זיך אַלע געלייגט שלאָפּן. מער נישט דער קליינער סיד האָט עפעס אַלע ווילע געוועקט טאַמען און האָט רק גע-פרעגט ביי אים:

—נו, און היינט חלומט זיך דיר עפעס? —טאָם איז אָבער גע-שלאָפּן ווי נאָך אַ חתונה, און ווען די מומע פּאָלי וועקט אים נישט אויף גיין אין שול אַריין—וואָלט ער אפשר אַזוי אָפּגע-שלאָפּן ביז נאַכט.

—מען דארף גיין אין שול לערנען, מיין קינד, —האָט אים די מומע
פאַלי געוועקט. —שוין אַזוי אויך כמעט אַ וואָך צייט נישט גע-
לערנט, פאַרשטייט, מיין קינד?

—כ׳פאַרשטיי, מומע, —האָט זיך טאָם עטלעכע מאָל אויסגעצויגן
אויפן בעט. —אודאי פאַרשטיי איך!

אַ פרישטיק האָט יענעם פרימאַרגן טאָם באַקומען אַזאַ, וואָס ער
האָט אַזער קיינמאָל אין די אויגן נישט געזען. אגב האָט ער
כסדר גערוקט די הענט אין צוקער-פושקע און האָט געוואָרפן
אין מויל גאַנצע שטיקער גאָר אָן שום מורא, מחמת ער האָט
געזען און געשפירט, אַז היינט וועט אים די מומע גאָר-
נישט זאָגן און וועט אים אַלץ מוחל זיין. סיד האָט אפילו גע-
פרובט מוסרן דער מומען, אָבער זי האָט זיך געשטאַרקט און
געמאַכט נישט זעענדיק, ביז זי האָט ביידע קינדער אָנגעטאַן,
געגעבן מיט זיך גוטע זאַכן און אַוועקגעשיקט זיי אין שול.

—און איך, —האָט זי געזאָגט, —וועל איצטער גיין צו פרוי האַר-
פער. איך מוז איר דערציילן טאַמט הלום!

סיד האָט אָפגעקערט דעם קאָפּ אין דער זייט פון דער מומע
פאַלי און האָט בעת-מעשה אַ טראַכט געטאָן ביי זיך:

—„ס׳איז עפעס מיט זיין הלום נישט גלאַט! איך גלויב טאַמען
אַ האָר נישט! ווי קאָן מען דאָס אַזאַ לאַנגן הלום געדיינקען
אויף אויסווייניקן! ס׳הויבט זיך גאָרנישט אָן—ער האט דאָס אַלץ
אויסגעטראַכט, דער ליגנער!“

גאָר ס׳איז גארנישט, וואָס דער קליינער סיד האָט געקוקט אויף
טאַמען אן דרך-ארץ, אַבי אין שול האָט ער געהאַט כבוד אן
אַ שיעור! טאָם האָט פאַרשטאַנען, אַז מיט זיין אַנטלויפן פון
דערהיים און מיטן גאַנצן טומל, וואס דערפון איז אַרויסגעקו-
מען, האָט ער זיך פאַרשאַפט דעם נאָמען העלד אויף דור-
דורות, און בשעת ער איז אַרויף אויפן הויף פון שול, האט
ער זיך געהאַלטן אַזוי גרויס, אַזוי גאוהדיק, אַז קיינער פון די
חברים האָט אפילו די הענה נישט געהאַט נאָנט צו אים צוצו-
גיין, וועגן די קלענערע תלמידים איז דאָך נישטאָ וואס צו

ריידן—זיי זיינען נאכגעלאָפן נאָך טאָמען אויף יעדן טריט און זיי האָבן הנאה געהאַט כּאָטש פון דעם, וואָס טאָם האָט זיך פון צייט צו צייט אויף זיי אומגעקוקט. נאָר אפילו די גרויסע און מער דערוואַקסענע תלמידים און תלמידות, האָבן זיך אויך צו זאָט נישט געקאָנט אָנקוקן אויף דעם ים-גולן, וועגן וועלכן די גאַנצע שטאָט האָלט נאָך אַלץ אין איין ריידן און וועלכער האָט טאַקע באמת באַוווּן אַזויפיל גבורות.

געהברט האָט זיך טאָם אין דער ערשטער וויילע נאָר מיט דושאָ האַרפער, וועלכער האָט זיך אויך געלערנט אין דערוועלביקער שול, און בשעת אָט די ביידע ים-גולנים האָבן נאָך פאַר די דעקציעס אָנגעהויבן שפּאַצירן איינער נעבן אַנדערן איבער די פּוסטע קלאַסן—איז די קנאה פון די חברים געוועזן אַזוי גרויס, אַז קיינער האָט זיך ממש קיין אָרט נישט געפונען און יעדער איינציקער האָט פּסדר געזוכט אַ געלעגנהייט, וויאָזוי צו ווערן חבר מיט טאָמען. נאָך גרעסער איז געוואָרן דער רעספּעקט צו אָט די ביידע העלדן, בשעת זיי האָבן באַלד פאַררויכערט זייערע פאַפּיראַסן, וואָס זיי האָבן מיט זיך געבראַכט פון דעם זאַמד-אינזל, און נישט איינער פון די תלמידים האָט בעת-מעשה הרטה געהאַט, פאַרוואָס איז ער דאָס צוואַמען מיט טאָמען נישט אַנטלאָפן פון דערהיים.

אַ ביסל שפּעטער האָט שוין טאָם אפילו יאָ געפרובט ריידן עט-לעכע ווערטער מיט אַ פּאָר פון זיינע נענטערע חברים. ס'איז אָבער קענטיק געוועזן, אַז ער טוט אַ טובה און אַז יעדע רגע קאָן ער פּלוצלונג איבעררייסן דעם שמועס, וועגן דעם מיידעלע בעקי טעטשער, צוליב וועלכער ער איז איינגטלעך געוואָרן אַ ים-גולן און וועלכע ער האָט פאַרן אַנטלויפן אַזוי האָלט געהאַט. האָט טאָם באַשלאָסן, אַז איצטער וועט זי זיך שוין ביי אינג בעטן, פון פאַראַכטאָגן ביז היינט—האָט טאָם בעת מעשה ביי זיך אַ טראַכט געטאָן—איז גאָר-גאָר אַ גרויסע נפּקא מינה: בעקי טעטשער איז געבליבן דיזעלביקע און איך, טאָם, בין באַרימט געוואָרן אין דער גאַנצער שטאָט.

דערווייל איז טאַקע, אַ פּריילעכע, מיט צעבליטע באַקן אַרומגע-

לאָפן אויפן הויף פון דער שול בעקי טעטשער, וועלכע האָט זיך אַ לאַבנדיקע געיאָגט נאָך אַ צווייטער חברטע און האָט זיך אין דערזעלבער צייט געסטאַרעט צו לויפן אַלץ פאַרביי טאַמען, כדי ער זאָל זי באַמערקן און אָנהויבן מיט איר ריידן. טאָם האָט זיך אָבער געמאַכט, אַזוי ווי ער זעט איר גאַרנישט און האָט מיט אַ פיון פאַרפירט אַ שמועס מיט אַ צווייטער שילעריין. בעקי טעטשער איז ענדלעך מיד געוואָרן אַרומצוטאַנצן אַרום טאַמען. זי האָט זיך געשפירט אַזוי באַליידיקט, אַז טרערן האָבן זיך איר געשטעלט אין די אויגן, און זי איז אַ טרויעריקע אַוועקגעלאָפן אין קלאַס. טאָם האָט געוואוסט, אַז בעקי טראַכט איצטער נאָר וועגן אים, און אים האָט הנאה געטאָן, וואָס ער האָט זיך איצטער געקאָנט אָן איר נוקם זיין: ווייניק נאָך האָט זי אים דעמאָלט מצער געוועזן? טאָם האָט אָבער באַשלאָסן, אַז בעת דער ערשטער הפסקה וועט ער זיך מיט איר איבער-בעטן: ער וועט מיט איר אויסריידן עטלעכע ווערטער און דאָס וועט שוין זיין פאַר איר אַ גרויסער פּבוד.

טאָם האָט אָבער אַ טעות געהאַט אין חשבון: בשעת ס'האָט זיך אָנגעהויבן די הפסקה און טאָם איז אַרויס אויפן הויף, איז שוין בעקי טעטשער געזעסן אויף אַ באַנק נעבן שילער אַלפרעד און האָבן ביידע געבלעטערט אַ גרויסן בוך און געקוקט דאָרטן פאַרשידענע בילדער. טאָם איז עטלעכע מאָל פאַרבייגעגאַנגען נעבן באַנק, אָבער בעקי האָט זיך געמאַכט, אַז זי איז זייער פאַרטיפט און זי זעט אים גאַרנישט. טאָם האָט געפרובט עטלע-כע מאָל אַ הוסט טאָן, נאָר דאָס האָט ווייניק געהאַלפן—בעקי האָט כּסדר מיטן גרעסטן אינטערעס געקוקט אין גרויסן בוך און האָט פריילעך גערעדט מיט דעם שילער אַלפרעד. וועלכער האָט אגב געהאַלטן בעקין פאַר אַ האַנט.

קיין חידוש נישט, אַז טאַמען האָט די מעשה פאַרדראָסן: ווי קאָן דאָס פאַסירן, אַז בעקי זאָל וועלן בעסער ריידן מיט אַל-פרעדן, איידער מיט אים? אפילו פריער, נאָך איידער ער איז געוועזן אַ ים-גולן, האָט אָט דער אַלפרעד ביי אים קיין שום ווערט נישט געזעט, פּרט נאָך היינט... טאַמען האָט שוין

שטארק פארדראָסן, וואָס ער האָט פריער אַזוי נישט פריינטלעך באַגענוגט בעקין—צופיל געעקשנט זיך און איבערגעכאַפט די מאַס. ער האָט זיך אפילו געפרובט טרייטן, אָו בעקי וועט זיך נאָך ביי אים בעטן—אַי וועט זי זיך נאָך בעטן! נאָך דערווייל איז אים געדועזן אומעטיק אויפן האַרצן און דעם גאַנצן כּעס האָט ער אויסגעלאָזן צו אַלפרעדן. איצטער וועט ער אים טאַקע גאָר-נישט טאָן—ס'פאַסט אים גאָרנישט צו האָבן צו טאָן מיט אַזעלכע פראַנטלעך! אָבער נישקשה, ער וועט אים שוין ערגעץ פאַקן און אָט דער אַלפרעדל וועט כּאַפן אַזעלכע קלעפּ, אָו ער וועט שוין קיין הית-המתים אויך נישט אויפשטיין! בלייבן אָבער אין קלאַס, האָט שוין טאָם מער נישט געקאָנט, וואָרום דאס לערנען איז אים אַלצאיינס נישט געקראַכן מער אין קאַפּ און פאַרן לע-רער האָט ער אויך קיין מורא נישט געהאַט: ער איז דאָך עפעס טאָם דער ים-גולן און אַ האַפּנונג, אָו קיינער וועט זיך מיט אים נישט וועלן אָנהויבן.

פאַרן אַרויסגיין פון הויף האָט טאָם זיך געקליגט און איז ווי-דער פאַרבייגעגאַנגען נעפן באַנק, וואו בעקי איז געזעסן. ער האָט באַמערקט, אָו בעקי האָט פריינטלעך אויף אים אַ קוק גע-טאָן און ס'איז געוועזן קענטיק פון איר, אָו זי וואַרט נאָר, טאָם זאָל צו איר צוגיין נענטער. אָבער דאָס האָט שוין טאָם ביי זיך נישט געקאָנט פועלן: וויבאַלד זי האָט אים געקאָנט פריער אַזוי באַליידיקן, וועט ער איר שוין באַווייזן וואָס ער קאָן, און באַלד איז ער שוין פאַרשוואונדן געוואָרן הינטערן טויער פונם הויף.

בעקי האָט אויסגעשטעלט אַ פאַר אויגן און געוואַרט, אָו טאָם זאָל זיך אומקערן, און ווען דאָס האט נישט געשען, האָט זי זיך פלוצלונג פאַנגאָדערגעוויינט אויפן קול, האָט אַ וואָרף געטאָן דעם גרויסן בוך מיט די בילדער אויף דער ערד און איז אַנט-לאָפן געוואָרן. אַלפרעד האָט איר געפרובט אָפרייסן, אָבער זי האָט מיט גרויס ריזחה אים אָפגעשטופט און אויסגעשריען אין אַ היסטערישן געוויין:

—גיט אַוועק פון מיר מיט אייער בוך—כ'קאָן אייך נישט אָנווען!

ענדלעך האָט בעקן טעטשער איסגעווישט די אויגן און איז
אריין אין קלאַס. זי האָט אָבער אין די לעקציעס קיין זאך
נישט פאַרשטאַנען און זי האָט זיך בשום-אומן נישט געקאָנט
מוחל זיין, וואָס זי האָט אַזוי פאַרעקשנט אָפגעשטופט פון זיך
טאַמען. „איך בין אַליין שולדיק-האַט זי אַלץ איבערגעזוהרט פאַר
זיך: איבערגעכאַפט די מאַס...“

XIV.

היים האָט זיך טאָם אומגעקערט שטאַרק פאַרמרה-שחרהש.
 אמת, ער האָט געהאַט גענוג כבוד פון די חברים אין שול.
 אָבער דאָס איז אַלץ גאַרנישט אין פאַרגלייך מיט דער מפלה,
 וואָס ער האָט געהאַט פון בעקי טעטשער. טאָם האָט אפילו
 כעמט אַ נדר געטאָן זיך, אַז ער וועט נעמען נקמה סיי פון
 בעקין, וועלכע האָט געמאַכט אַזאַ אָנשטעל און סיי פון דעם
 פראַנטל אַלפרעד, וואָס האָט אים פון דעם מיידל אָפגעשטויסן.
 אָבער דאָס האָט אים ווייניק געטרייסט, און אין שטוב איז ער
 געבליבן שטיין אַן אומעטיקער ביי אַ פענסטער און האָט פון
 באַליידיקונג כסדר געביסן די נעגעל פון די פינגער.
 — „איך וועל זיך מיט זיי אָפרעכענען!— האָט אין אַ היבשע וויי-
 לע אַרום טאָם געזאָגט צו זיך אַליין אויפן קול.— גישקשה, מיר
 וועלן נאָך זען, וואָס ס'וועט זיין...“
 אין דער רגע איז גראַד אַריין אין צימער די מומע פאַלי,
 וועלכע האָט דערהערט טאָמס לעצטע ווערטער, און זי האָט אים
 ביזן אַ פּרעג געטאָן:

—מיט וועמען וועסטו זיך דאָס אָפּרעכענען, האָז דו הויבסט שוין
ווידער אָן דיינע שטיק, האָז?
—כ'האָב דאָס געלאַכט, מומע. —האָט זיך טאָם געפרובט פאַרענט-
פערן. —כ'האָב דאָס גערעדט סתם אין דער וועלט אַריין...

—אָבער איך מיט דיר וועל זיך טאַקע, אויף אַן אמת אָפּרעכע-
נען! כ'וועל דיר די הויט אַראָפּשינדן, יונגאַטש איינער!
—מומעלע, טייערע מומעלע, וואָס האָב איך דאָ געטאָן? —האָט
זיך טאָם פאַרלאָרן און אָנגעהויבן בעטן זיך. —וואָס האָב איך
געטאָן?

—שווייג, דו מיאסער יינגל! געדיינק, געדיינק—כ'וועל זיך נאָך
נעמען צו דיר!

—אָבער פאַרוואָס, מומעלע? ווען האָב איך געזינדיקט? כ'בין דאָך
אָקאַרשט אַריין אין שטוב!

די מומע פּאָלי האָט אַ ביסל אָפּגעצויגן דעם אָטעם און ווידער
מיט פּעס געוואָרפן זיך אויף אים:

—ערשטנס, ווי קומסטו אַזוי פרי אַהיים, האָז אַלע קינדער זיצן
דאָך נאָך אין שול, טאָ וואָס ביזטו אַזוי גיך געקומען, האָז דאָס
איז ערשטנס, יונגאַטש איינער. און צווייטנס: זאָג מיר אָקאַרשט,
דו באַדיונג איינער—דו האָסט שוין טאַקע גאַרנישט מער פון
וועמען אָפּצולאָכן און פון וועמען חוזק צו מאַכן סיידן פון דיין
אייגענער מומע, האָז אָט אַזוי דאַנקסטו דאָס אָפּ דיין מומע,
וואָס האָט פון דיר אַלע טאָג אַזויפיל עגמת-נפש? געדיינק זשע,
יונגאַטש, געדיינקו!

טאָם האָט טאַקע אויף אַן אמת אין דער ערשטער וויילע נישט
געוואוסט, מיט וואָס ער האָט זיך דאָ היינט אַזוי פאַרזינדיקט,
און ער האָט ווידער געפרעגט:

—אָבער מומעלע, וואָס האָב איך געטאָן?

—זע, זע, ס'אַראַ צדיק ער איז דאָס מיטאַמאָל געוואָרן! ער קאָן,
דאַכט זיך גאָר קיין צוויי נישט ציילן און מאַכן חוזק פון אַן
אייגענטער מומע—דאָס קאָן ער, נישקשהו
—ווען.

—דו פרעגסט נאך ווען, האז וואס האסטו, זאג מיר אקארשט, אונגעפלאנטערט נעכטן ביינאכט מיט דיין חלום, האז ווער האט ביי דיר געפרעגט און ווער האט דך געבעטן אויסטראכטן אזא ליגן, זאגזא א יינגל זאל דאס נישט האבן גאט אין הארצן און זאל אן אייגענע מומע מאכן צום נארן—ס'איז דאך אזא מעשה נישט געהערט געווארן! און ס'ארא גלאטינקער צינגעלע ביי אים איז דאס! אפשר א שעה אויפן זייער האט ער געצויגן די עצמות און דערציילט און דערציילט, און דא האט ער עפעס פארגעסן און דא האט ער זיך ווידער דערמאנט... טפוי זאלסטו ווערן — מומעלע, אז ס'האט זיך מיר פארט געהלומט...

—דו רעדסט נאך! איך גיי דאך איצטער פון דער פרוי האר-
פער, גיי איך דאך זאל מיר איינפאלן, אז טאם וועט אפלאכן פון אן אייגענער מומע און וועט מיר דערציילן אזא מעשה. איך בין זיכער געוועזן, אז יעדעס ווארט איז הייליק—גיי איך אוועק צו פרוי הארפער און דערצייל איר דעם נס מיטן חלום, ערשט יענע לאכט זיך פאנאנדער און—ווי א משוגענע האט זי דאך מיך אונגעקוקט! לאזט זיך אויס, אז איר יינגל, וואס איז אויך געוועזן מיט מיין תנא-ברא א שותף—דושא, מיין איך—האט איר אויסגעזאגט דעם סוד, אז... משומד איינער—דו ביזט דאך גאר דא אין שטוב געוועזן! אט דא אונטערן שלאפבאנק ביזטו דאך געלעגן און דו האסט דאך אונטערגעהאכט אליין, וואס מיר האבן דא דעמאלט גערעדט! איז דאס פוין אזוי, האז אפלאכן און מאכן צום נארן אן אייגענע מומע—האב איך דאס פון דיר פארדינט?

טאם האט זיך דערשפירט זייער נידערגעשלאגן. נעכטן, בשעת ער האט דערציילט דער מומע פאלי די אויסגעטראכטע מעשה מיטן חלום, האט ער משונה הנאה געהאט פונם איינפאל. איצט זייער, האט ער שוין אליין אויך געשפירט, אז ער איז קעגן דער מומע פאנאנגען א גרויסע עולה—ער האט זי פראסט גע-
מאכט צום נארן און גאר אומזיסט פארשאפט ביזיונות. טאם האט אראפגעלאזט דעם קאפ און האט א היבשע וויילע געשוויגן, ביז ער האט ענדלעך ארויסגעזעט מיט הרטה:

— מומעלע, טיערינקע, מיר פארדריסט איצטער זייער, וואָס
כ'האַב דאָס געטאָן. כ'האַב זיך עפעס נעכטן גאַרנישט באַטראַכט...

— אָט דאָס איז דאָך די מעשה, — האָט מיט אַ טיפן זיפן געענט-
פערט די מומע פּאָלי, — וואָס דו באַטראַכטסט קיינמאָל נישט, וואָס
דו רעדסט און וואָס דו טוסט. אָט מצער זיין און פארשעמען
דיין אייגענע מומע — אויף דעם ביזטו דוקא אַ בריה! אפילו דיין
קומען אָהער פון אינזל און דיין באַהאַלטן זיך אונטערן שלאָם-
באַנק איז דאָך אויך געוועזן מער נישט, כדי צו מאַכן חוזק פון
דער מומען!

טאַמ האָט זיך אָנגעשפּאַרט אָן טיש און ער האט געקוקט אויף
דער מומען מיט שולדיקע אויגן, שטאַמלענדיק דערביי:
— ס'איז נישט אַזוי, מומע, ס'איז נישט אמת..
— וואָס איז נישט אמת?!

— אַז איך בין געקומען פון אייך אָפּלאַכן...
— טאָ צוליב וואָס ביזטו געקומען אונטערן שלאָפּבאַנק?
— כ'בין דאָס געקומען אייך באַרואיקן, מומע... איר האָט דאָך
געמיינט, אַז איך בין דערטרונקען געוואָרן אין טייך.
— הלואי וואָלט איך דיר געקאָנט גלויבן — ווי גליקליך כ'וואָלט
דאָס דעמאָלט געוועזן! ווען איך קאָן דיר גלויבן, מיין קינד,
וואָלט דאָך קיינער מיין גלייכן נישט געוועזן — אַזוי גוט וואָלט
מיר זיין!

— ס'איז אמת, מומעקע, ס'איז אמת. זאָל איך געהרגעט ווערן.
אויב איך זאָג ליגן!

— וואָס איז די פעולה פון דייע שבועות, אַז דייע מעשים זיי-
נען אַזעלכע, וואָס מקאָן דיר אפילו איין וואָרט נישט גלויבן!
איך וואָלט אַליץ אויף דער וועלט אָפּגעגעבן, ווען ס'איז אמת
די מעשה, אַז דו ביזט טאַקע געקומען טרייסטן דיין אומגליק-
לעכע מומע.

— וואָס דאַרפט איר מער, מומע: בשעת כ'האַב אייך דערהערט
וויינענדיק, האָט ביי מיר נאָך איין האָר דאָס האַרץ נישט גע-
פלאַצט פון רהמנות און קוים-קוים וואָס איך האָב זיך איינגע-

האַלטן נישט אַרויסצוקריכן פון שלאָספּאַנק, סאַלן אייך צו די פיס און קושן אייך און קושן...
דער שטריינגער פנים פון דער מומע פּאַלי איז ביי אָט די ווערטער טאַמס באַלד ווייכער געוואָרן; אין די אויגן אירע האָט זיך באַוווּזן אַ דיכטיקער פייערל פון אמתער מוטערלעכער צאַרט-קייט, און זי האָט אים איבערגעפרעגט מיט גרויס נייגיריקייט:

—האַסטו טאַקע געוואָלט מיר אַ קוש טאַן?
—זאָל איך אַזוי געוונט זיין!
—ביזטו טאַקע זיכער אין דעם?
—ווי מיר האָבן היינט מיטוואָך אויף דער וועלט!
—און פאַרוואָס האָט זיך דיר דאָס אַזוי שטאַרק געוואָלט אַ קוש טאַן די מומע?
—פאַרוואָס? גאָר פּראָסט, ווייל איך האָב אייך טאַקע זייער האָלט מומעלע—אַ גרוייל, ווי האָלט איך האָב אייך!
די לעצטע ווערטער פון טאַמען האָבן געמאַכט אזא שטאַרקן רושם און האָבן אַזוי גערירט די מומע פּאַלי, אַז זי האָט פון גרויס פרייד אָנגעהויבן ווישן די אויגן פון די טרערן. זי האָט טאַמען עטלעכע מאָל אַ קוש געטאַן, געגעבן אים אַ זיסן לע-קעכל און האַרציק געזאָגט צו אים:
—גו, מיין קינד, דיינע אַלטע עבירות בין איך דיר מוחל—שוין לאַנג מוחל געוועזן, אָבער ווייטער זאָלסטו שוין מער קיינמאָל דוין מומע נישט מצער זיין, און דערווייל איז אַ שאַד די צייט—גיי, מיין זון, צוריק אין שול אַריין!
טאָם האָט זיך נישט געאַמפּערט און איז טאַקע באַלד אַוועק אין שול, דער אָנהויב איז דאָרטן פאַר אים געוועזן זייער אַ גליק-ליכער, וואָרום באַלד ווי ער איז אַרויף אויפן הויף, האָט ער זיך אָנגעשטויסן אויף בעקי טעטשער, און ער איז פון דער באַגעגעניש געוועזן אויפן זיבעטן הימל. טאָם האָט קיין סך נישט געטראַכט און האָט זיך תיכף אַנטשולדיקט פאַר דעם מיידל.

—צ'בין זיך היינט באַנאַנגען מיט דיר—האַט ער זיך אָפן מודה

געוועזן—זייער מיאוס, און כ'האָב הרמזה און שווער דיר, בעקי.
אַז ווייטער וועט שוין דאָס מער נישט זיין—קיינמאָל וועל איך
דיך שוין מער נישט באַליידיקן און... לאַמיר מצבן שלום,
ווילסטו, בעקי?

דאָס מיידל האָט אָבער אַ קוק געטאָן אויף טאָמען מיט פאַראַכ-
מונג, האָט זיך פון אים אָפגערוקט אויף אַ היבשן מהלך און
האָט מיט פאַרביסנקייט אים געענטפערט:

—כ'וועל אייך זיין זייער דאַנקבאַר, מיסטער טאָם, ווען איר
וועט מיך לאָזן צורו און—מער האָב איך מיט אייך קיין גע-
שפרעכן נישט!

טאָם איז געוועזן אַזוי איבעראַשט פון בעקס תשובה, אַז ער
האָט בעת מעשה גאָר קיין ווערטער נישט געקאָנט געפינען איר
צו ענטפערן, און בשעת ער איז שוין געקומען צו זיך און גע-
וואָלט געבן איר דעם געהעריקן ענטפער—איז שוין פון בעקי
טעטשער קיין סימן נישט געוועזן; זי איז פשוט אַנטלאָסן פון
אים און דערצו נאָך מיט אַ הילכיקן געלעכטער.

דאָס איז נאָך אָבער נישט גאָר—טאָם האָט נאָך אַ ביסל שפע-
טער אַריבערגעטראָגן אַ סך אַ שווערערן נסיון, און געשען איז
דאָס טאָקע ווידער צוליב בעקי טעטשער, וועלכע טאָם האָט
פסדר געהאַלטן אין זוכן און ענדלעך געפונען אין לערער-ציי-
מער, וואו זי האָט...

אין לערער-צימער האָבן אייגנטלעך די תלמידים נישט געטאָרט
אַריינגיין—דערפאַר פלעגט מען שטריינג באַשטרעמט ווערן. נאָר
צופעליק איז די טיר פונם דאָזיקן צימער בשעת דער הפסקה
געבליבן אָפן, און בעקי טעטשער האָט זיך פאַרגעסן, אַז מען
טאָר נישט און איז אַהין אַריין. וואָלט דאָס נאָך אַלץ נישט
אויסגעמאַכט, ערשטנס, האָט דאָס קיינער נישט באַמערקט און,
צווייטנס, וואָלט אפשר דער לערער איר גאָר מוחל געוועזן
אויך—זי איז דאָך געוועזן אַזאַ פלייסיקע און אָנשטענדיקע שי-
לערין. נאָר אין צימער איז געלעגן דעם לערערס אַ בוך, צו
וועלכן קיינער האָט זיך נישט געטאָרט צורירן, און ווייל מען
האָט נישט געטאָרט—האָבן די תלמידים דוקא חשק געהאַט אַהין

פרייזוויקן. אז בעקי טעטשער זאָט דערזען דאָס בוך, האָט זי
 לכתחילה געוואָלט תיכף אַרויסלויפן פון צימער, כדי ס'זאָל
 חלילה, אויף איר קיין חשד נישט פאלן. אָבער זי האָט זיך נישט
 געקאָנט באַהערשן: כאָטש איין קוק, און דאָ איז פלוצלונג אַריין
 טאָם אין צימער. בעקי האָט זיך אַזוי איבערגעשראָקן, אז דאָס
 בוך איז ביי איר אַרויסגעפאלן פון די הענט, דערביי האָט זיך
 איין בלאָט פאַרטשעפעט ביי איר צווישן די פינגער און צעריסן.
 דאָס מיידעלע האָט זיך פון פאַרדרוס און פון בויון פאַנאַנדער-
 געוויינט און צו טאָמען האָט זי אויסגעשריען:
 — כ'האָב אַלעמאָל געוואוסט, אז איר זייט אַ פאַרדאָרבענער יינגל!
 אונטערגנבענען זיך הינטערן טיר און אויסקוקן, ווי אַ שפיאָן—
 איז דאָס פּיין אַזוי!

טאָם האָט זיך געפרובט מיט גוטן פאַרטיידיקן, אז ער האָט
 גאָרנישט געמיינט, אז ער איז אַהער אַריין גאָר צוליב אַן אַנ-
 דער סיבה און אז זי דאַרף אויף אים נישט זיין אין פעס.
 אָבער דאָס מיידל האָט זיך ווידער מיט טרערן אין די אויגן
 צעשריען:

— שעמט זיך, טאָם, איר זייט אַ שפיאָן! איך ווייס, אז איר וועט
 אויסזאָגן דעם לערער, ווער ס'האָט צעריסן דעם בוך און...
 קיינמאָל האָט מען מיך נאָך אין שול נישט געשמיסן און היינט
 וועט מען מיך שמייסן... מילא, אז איר זענט אַזאַ פאַרדאָרבן
 יינגל— איז פאַרפאלן: זאָל מען מיך שמייסן! אָבער געוויינקט
 וואָס וועט זיין! איך ווייס אויף אייך אויך עפעס: איר האָט
 היינט אינדערפרי אויסגעבראַכן אַ שויב אין קאָרידאָר! וואָרט,
 וואָרט... איר זייט אַ פאַסקודנער, אַ פאַרדאָרבענער יונג און...
 ביי אָט די ווערטער האָט זיך בעקי טעטשער נאָך שטאַרקער
 פאַנאַנדערגעוויינט און אַרויסגעלאָפן פון צימער.

טאָם איז געבליבן שטיין אַ צעטומלטער, טראַכטנדיק דערביי, אז
 אים גייט עפעס היינט נישט. אמת, פון די תלמידים-חברים האָט
 ער גרויס כבוד און יעדער איינער פון זיי שעצט זיך פאַר
 גליקלעך, בשעת טאָם רעדט אויס מיט זיי אַ וואָרט. אָבער וואָס
 איז די פּעולה דערפון, אז פון אינדערפרי אָן האָט ער שוין

געהאט אזויפיל מפלות און ווי ס'שיינט, וועט זיך נאך דער
 היינטיקער טאג פאר אים ענדיקן מיט א ביטערן סוף. אגב האט
 זיך טאם געפרובט דערמאנען, ווען האט ער דאס היינט צע-
 בראכן א שויב אין קארידאר—אז ער איז, דאכט זיך, גאר אין
 קארידאר נישט געוועזן! ער האט באדן פארשטאנען, אז בעקי
 וויל זיך אן אים נוקם זיין און האט אויסגעטראכט אויף אים א
 בלבל. אבער טאם פון זיין זייט האט פונדעסטוועג וועגן זיך
 נישט געטראכט: וואס קאן מער זיין—וועט מען אים אפשמיסן
 און ער האט כסדר געלייגט רחמנות אויף בעקי, וועלכע וועט
 היינט געוויס באקומען א שטריינגע שטראף, פארוואס זי האט
 אומגען און גארנישט ווילנדיק צעריסן דעם לערערס בוך. פאר
 לאנגע מחשבות איז שוין אבער קיין סך צייט נישט געפליבן—
 באדן האט זיך דערהערט א קלינגען פון א גלעקל און די
 תלמידים זיינען זיך האסטיק צוזאמענגעלאפן אין די קלאסן.

די ערשטע זאך האט טאקע דער לערער אָנגעהויבן אן אויס-
 פארשונג וועגן דער צעבראכענער שויב אין קארידאר, און הגם
 געטאן האט דאס גאר דער תלמיד אלפרעד, וואָס איז אינדער-
 פרי אזוי פריינטלעך געזעסן צוזאמען מיט בעקי טעטשער—האט
 פונדעסטוועגן די שמיץ באקומען טאם, מחמת אלע האָבן גע-
 לייקנט און טאם האט געשוויגן. פארוואָס האט טאם נישט גע-
 שריען, אז ער איז נישט שולדיק? ערשטנס, איז ער געוועזן א
 צו גרויסער בעל-גאווה און אים האט נישט געפאסט צו באווייזן,
 אז ער האט טאקע אזוי מורא פאר שמיץ. צווייטנס, האט טאם
 אלץ געהאפט, אז אין לעצטן מאָמענט וועט בעקי טעטשער
 מסתמא אויסזאָגן און אָנווייזן דעם אמתן שולדיקן, וואָרום זי
 ווייס דאָך, אז ער האט די שויב נישט צעבראָכן. אָבער דאָס
 האט נישט געשען. אין האַרצן האט טאקע דאָס מיידעלע שטארק
 רחמנות געהאט אויף טאָמען: פארוואָס קומט דאָס אים צו לייזן
 פאר פרעמדע זינד? אָבער דער געדאַנק, אז טאם וועט געוויס
 אויסזאָגן באַדן, אז דאָס האט זי צעריסן דעם לערערס בוך,
 אז מען וועט איר שמייסן און טאם וועט געוויס דערפון הנאה

האַבן, האָט פּוֹל געמאַכט איר מיידלש האַרץ מיט נקמה—זאָל
מען כאָטש טאָמען אויך שמייסן און דאָן וועט ער זיך כאָטש
אַזוי נישט קאָנען פּרייען אויף איר מפּלה.

טאָם האָט זיך אודאי געשפּירט זייער באַליידיקט: אַזאַ העלד
ווי ער, אַן אמתער ים-גולן, וואָס האָט אויפגערוּדערט כמעט די
גאַנצע שטאָט—זאָל מען באַלד דעם ערשטן טאָג מכבד זיין מיט
שמיץ. אָבער גאַרנישט—ער איז שוין זיינס אָפּגעקומען און מיטן
אמתן שולדיקן, וואָס האָט זיך אַרויסגענאַרט פון דער שטראָף,
מיט אַלפּרעדן—וועט ער זיך שוין אָפּרעכענען אַן אנדערש מאָל.
דאָס האַרץ האָט אים איצט נאָר געציטערט פאַר בעקין: טאָמער
כאַפט זיך דער לערער איצט צו זיין בוך—וועט זי דאָך געוויס
מוזן היינט באַקומען שמיץ! אמת, זי איז נישט ווערט, ער זאָל
זיך פון אירטוועגן מצער זיין—קעגן אים האָט זי היינט גע-
האַנדלט גאָר-גאָר נישט פּיין! נאָר אַז טאָם האָט פון דערווייטנס
דערזען דאָס דערשראָקענע געזיכט פון בעקי טעטשער און אַז
אירע אויגן זיינען פּוֹל מיט טרערן—האַט ער וועגן זיינע אי-
גענע צרות אינגאַנצן פאַרגעסן און האָט נאָר געטראַכט, וויאַזוי
און אויף וואָס פאַר אַ אופן אַרויסצוראַטעווען בעקין. דערווייל
האַט טאַקע דער לערער גענומען דאָס בוך, וואָס בעקי טעטשער
האַט אָקאַרשט צעריסן, צו זיך אין די הענט אַריין. אים איז
אויף אַ רגע איינגעפאַלן אַ געדאַנק, הגם זייער אַ געפערלעכער,
אַז ער וועט אַ שפּונג טאָן איבער די ביינק גלייך צום לערער,
וועט ביי אים פון די הענט אַרויסרייסן דאָס בוך און וועט אַנט-
לויפן מיטן ספר וואו די אויגן וועלן אים טראַגן, אַפי בעקי
טעטשער וועט שוין דעמאָלט געוויס זיין באַוואַרנט סיי פון
בזיונות און סיי פון שמוץ. אָבער טאָם האָט זיך עטוואָס צו-
לאנג וועגן דעם מישב געוועזן—אויף איין סעקונדע האָט ער
פאַרזאַמט, מחמת דער לערער האָט דערווייז אַן עפן געטאָן דאָס
בוך און תּיכּף באַמערקט דעם אומגליק, „שוין שפּעט—האַט טאָם
מיט האַרצווייטאָג אַ טראַכט געטאָן—איצטער איז שוין פאַר בע-
קין קיין ישועה נישטאָ! און דער לערער האָט טאַקע באַלד
אויפּגעהויבן זיינע שטרינגע ברעמען, האָט מיט רציחה געוואָרפן

א ביזן קוק אויף דעם גאנצן קלאס תלמידים און תלמידות און
האָט ענדלעך אַרויסגעברומט:

—ווער האָט עס צעריסן דעם בוך?!

אין קלאַס האָט אָבער געהערשט אַ טויטע שטיל־קייט—די שילער
האָבן אפילו זייער אַטעם איינגעהאַלטן פון גרויס אימה. דער
לערער האָט נאָכאַמאָל מיט דערוועלבער ברומעריי איבערגעזורט:

—ווער האָט צעריסן דאָך בוך, האָ?

קיין ענטפער האָט זיך אָבער פון קיין זייט נישט געהערט, און
דעם לערער איז קיין אַנדער ברירה נישט געבליבן, ווי אָנצו-
רופן יעדן תלמיד ביים נאָמען און אַריינקוקן יעדן באַזונדער
אין פנים אַריין.

—בענעדיקט ראָדושער, צי האָסטו צעריסן דאָס בוך?

—ניין.

—דזשאָ האַרפער—דאָס האָסטו געטאָן?

—נישט איך!

—גרעטי מילער, אפשר דו?

ווידער אַ תשובה אויף ניין, און טאָם ווערט דערווייל אַלץ אומ-
רואיקער: ס'וועט דאָך מוזן קומען באַלד צו בעקי טעטשער און
דער אמת וועט זיך דאָך דערגיין, ווייל דער לערער וועט גע-
וויס באַלד דערקענען אויף איר אומגליקלעכער צורה.

מיטן זעלבן סדר האָט דער לערער אויסגערופן נאָך אַ גאנצן
צענדליק תלמידים, ביז טאָם האָט ענדלעך דערהערט:

—בעקי טעטשער... אפשר איז דאָס גאָר דיין אַרבעט, האָ?

טאָם האָט פונדערווייטנס דערזען איר אומגליקלעך געזיכט און
אים האָט בעת מעשה אָנגענומען אַזאָ רחמנות אויף דעם מי-
דעלע, אַז ער האָט זיך תיכף אַ הויב געטאָן פון אַרט און הויך
אויסגעשריען:

—דאָס האָט געטאָן טאָם!... איך האָב צעריסן דאָך בוך!

ס'האָט קיין סך נישט געדויערט און טאָם האָט באַקומען זיין
פאַרציע שמיץ און נאָך מיט אַ צוגאַב, מחמת דער לערער איז
געוועזן אַזוי אויפגערעגט, אַז ער האָט גאַרנישט געוואָלט אויפ-

הערן שמייסן. טאָם האָט אָבער כמעט גאָר קיין ווייטאָג און
אפילו קיין בזיונות נישט געשפירט, ווייל ער האָט פונדערווייטנס
גוט געזען די ליבלעכע דאָנקבליקן, וואָס בעקי טעטשער האָט
אויף אים געוואָרפן. ס'האָט אים אויך נישט געקומערט, וואָס
מ'האָט אים נאָך די לעקציעס פאַרשפּאַרט אויף גאַנצע צוויי
שעה אין אַ פינסטערן חדר, וואָרום דאָס האַרץ האָט אים גע-
וואָגט, אַז ערגעץ אויפן הויף וואַרט געוויס אויף אים בעקי טע-
טשער. און אַזוי איז דאָס טאַקע געוועזן. ווען בעקי האָט אים
דערזען, האָט זי נאָר אויסגעשריען:
—דו ביזט דער בעסטער אויף דער גאַנצער וועלט!

XI.

ואָמט שיינע פלענער און גוטע האָפנונגען זיינען נישט מקוים געוואָרן. ערשטנס, האָט ער נישט געקאָנט נקמה נעמען פון זיין ערגסטן שונא אַלפרעד, צוליב וועלכן ער האָט דעם לעצטן מאָל באַקומען אומזיסטע שמיץ. צווייטנס, האָט ער זיך אַזוי גיך נישט געקאָנט טרעפן מיט בעקי טעטשער, פון וועמענס וועגן ער האָט זיך אַקאָרשט אַזוי מוסר-נפש געוועזן.

אין אַוונט פון דעמועלבן טאָג, ווען טאָם האָט איבערגעלעבט אָן אַ שיעור מַפּלוּת און האָט כסדר געטראַכט, וויאָזוי ער דאַרף זיך נוהג זיין מאָרגן גאַנץ פרי, האָט די מומע פּאָלי באַמערקט, אַז ער איז עפעס רויטלעך אין די פּאַקן. זי האָט אים אַ טאַפּ גע-טאָן ביים שטערן און באַלד געפּסקענט, אַז דער יינגל איז נישט געזונט. טאָם האָט זיך אפילו אויסגעלאַכט פון דער מומעט דאָקטאָריע, און פּדי צו דערווייזן, אַז ער איז געזונט אויף אַלע אברים, האָט ער אין אַ וויילע אַרום פאַרפירט אַ מחלוקה מיטן קליינע ברודער'ל סיד, וועלכן ער האָט גוט אָנגעשלאָגן און האָט זיך אויף אַ גאַנצע שעה אייט באַהאַלטן אויפן הויף—די מומע

זאָל זיך מיט אים דערפאַר נישט אָפּרעכענען אויף איר שטיי-
גער. אָבער אינדרויסן האָט ער אַליין אויך דערשפּירט, אַז
עפעס איז אים הייס און קאַלט אין אַלע אברים, אין אַריינגנבע-
נענדיק זיך שטילערהייט אין שטוב, האָט ער זיך טאַקע באַלד
אויסגעטאַן און איז אַזוי אָפּגעלעגן דריי וואָכן נאָכאַנאַנד.
אפילו קראַנקערהייט, בשעת טאָם פלעגט נאָר אַ ביסל קומען צו
זיך, האָט ער זיך תּיכּף די ערשטע זאַך דערמאָנט אי אָן זיין
שונא אַלפרעדן, אי אָן זיין געליבטער בעקין. אָבער ליגנדיק
אין בעט, קאָן מען דאָך קיין זאַך נישט אויפטאָן—האָט ער אַלץ
אָפּגעלייגט אויף דער צייט, ווען ער וועט שוין ווידער קאָנען
באַווייזן זיך אויף דער וויסער וועלט.
אמת, ביי טאָמען האָט איר געפועלט אַראָפּצושפּרינגען אפילו
מיט היץ, וואָרום נאָך זייענדיק אַ שטאַרקער חולה, האָט ער
כסדר אַלץ געשריען און געטענהט:
—מומע, מיר טוט שוין קיין זאַך נישט וויי—ב'וויל אויפן גאַס!

אויף צו להכּעים זיינען די וועטערן דאָן געוועזן זייער שיינע
און זוניקע, און טאָמען האָט יעדער טאָג אויסגעזען ווי אַ יאָר.
אָבער די מומע האָט זיך נישט געלָאָזט פאַרפירן און האָט אים
מיט געוואָלד און מיט כוח איינגעהאַלטן אין בעט גאַנצע דריי
וואָכן. ס'וואָלט נאָך פונדעסטוועגן אַלץ נישט געוועזן צו שפעט,
וואָרום אַלפרעדן האָט נאָך טאָם אַלץ גענוג שטאַרק פיינט גע-
האַט און בעקי טעטשער האָט ער נאָך אַלץ גענוג האָלט געהאַט.
אָבער ס'איז טאָמען נישט באַשערט געוועזן קיין שמחות, און
אַרויסגייענדיק צום ערשטן מאָל אין גאַס, האָט ער זיך דער-
וואוסט צוויי בשורות און ביידע נישט קיין גוטע, ערשטנס, קאָן
ער פון אַלפרעדן מער קיין נקמה נישט נעמען, ווייל אַלפרעד
איז שוין גאָר מער אויף דער וועלט נישטאַ: אַלפרעד איז פאַר
דער צייט אויך קראַנק געוואָרן און טאַקע אַוועקגעשטאַרבן, און
בעקי טעטשער—זי לעבט אפילו, אָבער וואָס איז די פעולה, אַז
זי געפינט זיך איצטער נישט אין איין שטאָט מיט אים—זי איז
גאָר אַוועקגעפאַרן אויף זומער—אַפרו צו אירן אַ פעטער ערגעץ

ווייט-ווייט, וואוהין מ'קאן צופוס נישט אַוועקגיין.
 קיין פעס אויף אַלפרעדן האָט שוין טאָם מער נישט געטראָגן.
 פאַרקערט, טאָם האָט געפונען, אַז שטאַרבן איז שוין אַ ביסל אַ
 צו גרויסע שטראָף פאַר אַלפרעדן, און צייטנווייז האָט זיך טאָמען
 געדאַכט, אַז ווער ווייס-אפשר איז אַלפרעד באַשטראַפֿט געוואָרן
 פון דעם אויבערשטן טאַקע פאַר זיין זינד קעגן אים, און טאָמען
 האָט אפילו פאַרדראָסן, פאַרוואָס ער האָט זיין שונא נישט מוחל
 געוועזן די עבירה-דאָן וואָלט אפשר אַלפרעד ניצול געוואָרן פון
 מלאך-המות.

—דו ווייסט, מומע פּאָלי, פּלעגט זיך ביי טאָמען אָפּטמאַל גאָר
 נישט ווילנדיק אַרויסרייסן, —איצטער זע איך, אַז מען טאָר אויף
 קיינעם לאַנג קיין שונאה נישט טראָגן.

—פּונוואַנען זעסטו דאָס, מיין קינד?

—איך ווייס, וואָס איך רייך, נאָר דערצייילן וויל איך נישט...

נאָכמער אָבער האָט אים פאַרדראָסן, וואָס בעקי טעטשער איז
 אַוועקגעפּאָרן דוקא, בשעת ער איז געוועזן קראַנק, דערביי האָט
 ער פאַר זיך פּסדר געטראַכט, אַז מיידלעך זיינען זייער נישט
 קיין דאַנקבאַרע באַשעפּענישן: ער האָט אונטערגעשטעלט זיין
 פּלייצע, בשעת זי איז געוועזן אין אַזאַ ספּנה און צום סוף איז
 זי אפילו נישט געקומען אים געוואָר ווערן און זיך זעגענען
 מיט אים!

דאָס אַליץ האָט אָנגעוואָרפּן אַזאַ מרה-שחורה אויף טאָמען, אַז
 ער האָט פאַרלאָרן דעם חשק צו אַליץ אין דער וועלט, און
 מחמת אין שול איז מען שוין נישט געגאַנגען מער צוליב די
 קאַניקולן, פּלעגט טאָם גאַנצע טעג אָפּזיצן אין שטוב, טאַקע ווי
 ער וואָלט גאָר קיין צוויי נישט געקאָנט ציילן, די מומע פּאָלי
 איז אודאי געוועזן צופּרידן, וואָס טאָם איז געוואָרן אַזאַ שטיי-
 לענקער—זי האָט נאָך פון אים קיינמאַל אַוויפּיל נחת נישט גע-
 האַט. זי איז שוין אָבער געוועזן אַווי אָנגעשראָקן, אַז זי האָט
 זיך אַלע טאָג געשראָקן—טאָמער וועט טאם באַלד ווידער באַ-
 ווייזן עפעס פון זיינע קינדן

און ווי דאָס האַרץ וואָרט איר געפֿעלט, דער מומע פֿאַלי. איינ-
מאָל, אין אַ שיינעם זומער-פרימאָרגן, קומט זי אַריין אין דעם
קינדערשן שלאַצזימער און—נישטאָ טאָם! די מומע האָט אים
געפרובט זוכן אויפן הויף, אין גאַרטן, אויפן גאַס, ביי די
שכנים—קיינער ווייס נישט וועגן אים! די מומע האָט אויפגע-
וועקט דעם קליינעם סידן מיט קולות:

—וואו איז טאָם, האָ?

—כִּי ווייס נישט.

—איר שלאַפּט דאָך ביי דעם אין איין צימער—וויאָזוי ווייסטו דאָס
נישט?

—איך ווייס נאָר, אַז נעכטן האָט טאָם קיין קריאת-שמע נישט
געלייענט—אַט דאָס ווייס איך!

—פונדאָנען ווייסטו דאָס?

—כִּי האָב אים געפרעגט: טאָם, פֿאַרוואָס זאָגסטו נישט די תפילה?
האָט ער מיר געגעבן אַ קניף אין פוס... אַט-דאָ-ס'טוט מיר נאָך
איצטער אויך וויי, און מער ווייס איך גאַרנישט!

די מומע פֿאַלי האָט אפילו אין האַרצן געוואוסט, אַז קיין סיבה
האָט מיט איר טאָמען נישט געטראָפן, אַז ער לעבט געוויס און
איז אודאי געזונט אויף אַלע אברים—זי קען דאָך שוין עפעס
איר טאָמען. אָבער זי איז אים דאָך אַ מוטער און ער איז דאָך
אַזוי איינגעבאַקן אין האַרצן, טאָ וויאָזוי איז ער דאָס איר
סדר אַזוי מצער! זי האָט זיך אַליין און דעם קליינעם סידן
געפרובט טרייסטן, אַז ס'איז גאַרנישט, אַז טאָם, הגם ער איז
טאָקע אַ גרויסער באַד-יונג און אַ שטיפער, איז בטבע אַ טייער
קינד, און דאָס, וואָס ער האָט נעכטן פֿאַרן שלאָף קיין קריאת-
שמע נישט געלייענט, איז אויך נישט פון צעלאָזנקייט, נאָר מער
נישט פון שטיפערדיי און אַז באַלד, נאָך אַ ווילע, שפעטסטנס
אין אַ שעה אַרום, וועט שוין טאָם געוויס זיין אינדערהיים.

—אַז איר שמייסט אים מיט אַ קליינעם ריטעלע, —האָט זיך דער
קליינער סיד אַריינגעמישט.—אַ גרויסן ווערט האָט דאָס ביי טאָ-
מען! אים האָט מען געדאַרפט שמייסן מיט אַ גראָבן קאַנטשיק.

וואָלט ער ווייטער געוואוסט, ווי צו קנייפן זיך אין פוס!
 —שווייג, דו קליינער פיזשיק!— איז די מומע אין פעס געוואָרן.—
 טאָמער איז טאָם אַ וויילע אַרויס פון שטוב, דאַרף מען אים
 שמייסן, וואָס? נישט דיין זאַך, דו הערסט, קליינער!
 די מומע פאָלי האָט שוין אָפער מער קיין געדולד נישט געהאַט
 איינצוזיצן אין שטוב, און אַריבערדעקנדיק זיך מיט אַ טוך אי-
 בער די פלייצעס, איז זי אַרויס אין גאַס באַגעגענען איר טאָ-
 מען. אָפער זוך אַהער, זוך אַהין—ס'איז פון אים קיין סימן
 נישטאָ, און ערשט אויף אַ דריטער גאַס האָט זי זיך דערהואוסט,
 צו אַוויץ טאָמען איז היינטיקע גאַכט פאַרשוואונדן געוואָרן אויך
 נאָך אַ יינגל, און וויבאלד זאָבענאַנד, איז שוין די געפאַר נישט
 אַזוי גרויס. אַנב האָט די מומע פאָלי, קומענדיק באלד אַהיים,
 שוין געפונען דאָרטן טאָמען אַן איינגעשמירטן אין שמוץ און
 אין בלאָטע, און ס'איז איר תיכף אַראָפּ אַ שטיין פון האַרצן.

—וואו ביזטו דאָס אַזוי פרי געגאַנגען, מיין קינד?— האָט אים די
 מומע פאָלי מיט גוטן געפרעגט.—האַסט דאָך נאָך אפילו קיין
 קאָזע נישט געטרונקען!
 —כ'יבן אין ערגעץ נישט געוועזן.—האַט טאָם געשטאַמלט.—
 אַקאָרשט אַרויס אויף אַ וויילע אויפן הויף...
 —זע, ווי דו ביזט פאַרשמירט—וואו האָסטו זיך דאָס געוואָלגערט?

—גאַרנישט... כ'האָב זיך נאָר אויסגעגליטשט און געפאלן.
 —באַהיט זאָל מען ווערן—אַלע ניסים טרעפן רק מיט איה!
 —ער האָט נעכטן פאַרן שלאַף קיין קריאת-שמע אויך נישט גע-
 לייענט!—האַט זיך ווידער סיד אַריינגעמישט.—און ער האָט מיר
 נאָך אַ קניפ געטאָן אין פוס אָט-דאָ-אַ...
 טאָם האָט אים אַ סטראַשע געטאָן מיט אַ פינגער, וואָס ס'האַט
 באַטייט, אַז ער וועט זיך שפעטער אָפּרעכענען מיטן קליינעם,
 און די מומע איז אַרויס פון צימער, טראַכטנדיק ביי זיך, אַז
 ביז וואָגען טאָם וועט אוינטערוואַקסן, עלטער ווערן און פאַרלאָזן
 זיינע יינגלשע שטיק—וועט זי נאָך פון אים האָפן גענוג עגמת-

נמש איבערצוטראָגן. נאָר אַגבי ער איז גאָט צו דאַנקען. איז
 דערהיים, וואָרום זי האָט שוין גאָר קיין כוח נישט נאָכצולויפן
 נאָך אים און כסדר צו ליגן אין לייטישע מיילער.
 אָבער ס'איז נאָר אַריבער איין מעת-לעת, און ווידער דאָרף זי
 ארומלויפן איבער די גאַסן זוכן טאָמען. זי האָט זיך אפילו אַזיין
 געפרובט טרייסטן, אַז אָט-אָט און טאָם וועט מסתמא ווידער
 אַריינגיין—טאָקע אַזוי ווי געלטן. אָבער ס'איז דאָך אַ פלאדיקע
 מעשה: וואו פאָרט ווערט דאָס דער יינגל פאַרפאַלן אַלע פרי-
 מאָרגן? אמת, איידער די מומע האָט זיך צוגעקליבן אים צו גיין
 זוכן, איז שוין טאָם ווידער געוועזן אין שטוב און ווידער מיטן
 זעלבן תירוץ: אָקאָרשט איז ער אַרויס פון שטוב—אַ ווילע אויפן
 הויף געוועזן... נאָר די מומעס האַרץ האָט זיך פאָרט נישט גע-
 קאָנט באַרואיקן: צי האָבן אויפן קינד נישט באַקומען, חלילה, אַ
 שליטה די נישט-גוטע, וואָס פירן אים מיט גוואַלד אַרויס פון
 בעט און מאַטערן אים נעבעך—אפשר גאָר פאַר אירע עבירות?

די מומע פאָלי האָט דעם יינגל אָפגעשפראַכן אַן עין-הרע, האָט
 אים איינגעבונדן אַ בינטל זאַלץ אין העמד, האָט אים אויסגע-
 רויכערט מיט אַלערליי מינים קרייטעכער און גראָזן, און נאָכ-
 דעם ווי זי האָט דעמזעלבן טאָג געשטעלט אַ ליכט פאַר זיין
 מאַמעס גשמה און פאַר די נשמות פון די הייליקע אבות און
 אמהות, האָט די מומע געהאַפט און געגלויבט, אַז מער וועט
 שוין די סיבה נישט טרעפן און אַז ס'וועט שוין זיין אַ סוף צו
 די צרות.

אָבער אויף איבערמאָרגן ווידער דיזעלביקע מעשה—ער איז
 נישט אַן בעט, און איידער זי דערוואַרט זיך צו זען טאָמען,
 גייט איר ממש די נשמה אַרויס, די מומע האָט נישט געזשאַלע-
 וועט אָנצוצינדן נייע ליכט, האָט אים ווידער גערויכערט און
 געגעבן טרינקען פל המינים רפואות, וואָס זי האָט אַליין אויס-
 געקאָכט פון בעזים-בלעטלעך, נאָר געהאַלטן האָט דאָס אַזוי
 דערווייל ווייניק—אַ וואָך צייט נאָכאַנאַנד איז טאָם ווי דורך אַ
 ביישוף כסדר פאַרשוואַנדן געוואָרן ביינאָכט און אומגעקערט האָט

ער זיך אלע פרימאָרגן אויסגעשמירט און איינגעטונקט אין פלע-
 טע פון אויבן ביז אַראָפּ.
 וואו פאָרט ווערט דאָס טאָם אלע נאַכט פאַרפאַלן? מען וואָלט
 דאָס אפשר קיינמאָל נישט דערגאַנגען. ווען נישט דער קליינער
 סיד, וועלכער האָט זיך אַ נדר געטאָן, אז ער מוז איינמאָל אַ
 גאַנצע נאַכט נישט שלאָפן און נישט אַנדערש דערוויסן זיך,
 וואוהין טאָם שפאַצירט דאָס אַוועק אין מיטן נאַכט. סיד האָט
 שוין דאָס לאַנג געוואָלט טאָן, אָבער וואָס איז ער שולדיק, אז
 אים הויבן זיך אָן קלעפן די אויגן, ער ווערט אַנטשלאָפן און
 הערט קיין זאך נישט? נאָר איינמאָל האָט דער קליינער סיד
 פאָרט גובר געוועזן דעם שלאָף—ער האָט פשוט מיט די פינגער
 געריסן די אויגן זיינע, זיי זאָלן זיך נישט פאַרמאַכן, און פלוצ-
 לינג האָט ער טאַקע דערהערט אַ פייף אונטערן פענסטער. סיד
 האָט זיך לכּחילה געוואָלט אַ הויב טאָן, כדי צו זען דורכ'ן
 פענסטער ווער דאָס פייט. אָבער, ערשטנס, האָט ער טאַקע אַ
 ביסל מורא געהאַט, וואָרום בעת-מעשה האָבן אים אָנגעהויבן
 ציטערן אלע אברים פון שרעק און די ציינער אין מויל האָבן
 אים אָנגעהויבן קלאָפן, אז ער האָט זיך קוים איינגעהאַלטן נישט
 צו מאַכן קיין קולות. צווייטנס, האָט ער פאַרשטאַנען, אז מיט
 דעם וועט ער קאָליע מאַכן די גאַנצע שפּיל, וואָרום דאָן וועט
 דאָך טאָם שוין געוויס נישט ענטפערן. האָט זיך דער קליינער
 סיד געמאַכט אַ האַרץ—אין שאַ-שטיל! האָט ער זיך טאַקע דער-
 וואַרט. בשעת פון הינטער'ן וואַנט האָט זיך דערהערט דער דרי-
 טער פייף, איז טאָם פאַמעלעך אַראָפּ פון בעט, האָט אָנגעטאָן
 די שיך, האָט פאַרויכטיק געעפנט די פענסטער און—ער איז
 שוין געוועזן אויף יענער זייט!
 דעם גאַנצן אמת אָבער האָט מען זיך דערוואוסט ערשט אין אַ
 פאָר טעג אַרום, שוין נאָכדעם, ווי טאָם האָט אויפגעהערט צו קריכן
 ביינאַכט דורכן פענסטער און איז געשלאָפן ביז שפעט אין טאָג
 אַריין. און איינגעלאָזן האָט זיך, אז מיט אַ וואָך צוריק איז
 טאָמען איינגעפאַלן אַ מחשבה, אז ער מוז ווערן רייך! ער האָט
 זיך אַרוםגעזען, אז אָן געלט איז אַ יינגל גאָר קיין מענטש נישט.

אז איידער ער באקומט אמאָל פון דער מומע פֿלי אַ סענט, דאַרף ער אפשר צען טעג נאַכאַנאַנד פריער ביי איר בעטן רחמים און צום סוף—וואָס קאָן מען אויפטאָן פאר אַ סענט? ווען ער האָט געלט, וואָלט ער שוין געוואוסט וואָס צו טאָן, נישקשה! ער וואָלט, ערשטנס, געקויפט אַ שאַרפן מעסערל—אַזא שאַרפן, אַז מ'זאָל אפילו מיט אים קאָנען ראַזירן האָר; ער וואָלט גע-קויפט אַן אמתן ביקסל מיט פיסטאַנעס און וואָלט געשאָסן דע-מאָלט אויף רעכטס און אויף לינקס; ווייטער וואָלט ער געקויפט אַ זייגער מיט אַ קייט, און אַלע יינגלעך, אפילו גרויסע מענטשן, וואָלטן כסדר ביי אים געפרעגט, וויפיל ס'איז איצטער דער זיי-גער. דאָס זייגען אַלץ אַזעלכע קניות, וואָס ער וואָלט געמאַכט, האָבנדיק כּאָטש אַ ביסל געלט, ווען דער אויבערשטער העלפט אים אָבער און ער ווערט טאַקע אַן אמתער גביר מיט אַ סך געלט—וואָלט ער אַחוץ דעם געקויפט אַן אייגענעם פערד, אַן אייגענעם וועלאָסיפעד, אַן אייגענע שיף און ער וואָלט דעמאָלט געלעבט, ווי אַן אמתער פריץ אָדער ווי אַ לאַרד. אגב וואָלט ער שוין מיט געלט געפונען אַ מיטל, וויאזוי אַוועקצופאַרן אַהין ווייט, וואו ס'געפינט זיך איצטער בעקי טעטשער מיט אירע עלטערן אויף דאַטשע, און זי וואָלט אים שוין דאָן געוויס בא-געגנט מ'טן גרעסטן רעכפּעקט.

וויאזוי אָבער קריגט מען געלט און וויאזוי ווערט מען דאָס מיטאַמאָל רייך? דאָ האָט זיך טאָם אָנגעהויבן דערמאָנען אַלץ, וואָס ער האָט זינט ער לעבט געהערט פון גרויסע און פון קליי-נע, פון מאַנסביל און פון ווייבער און דער עיקר פון זייער אייגענעם דינער, וועגן באַהאַלטענע אוצרות, וועלכע געפינען זיך אין דער ערד און וועלכע מען דאַרף נאָר קאָנען אויסזוכן, אָבער אַזא זאָך קאָן מען איינער אַליין נישט מאַכן—דאָ מוז מען אַרבעטן לכל-הפחות זאַלבענאַנד, און טאָם איז אַוועק זוכן צו זיך אַ שותף, וואָס וועט מסכים זיין אַוועקלאָזן זיך זוכן אַן אוצר, דאָס רוב חברים אָבער, וועמען ער האָט אויפגעגעבן דעמדאָזיקן פלאַן, האָבן זיך געמוזט דערפון אָפּזאָגן. נישט דער-פאר, הלילה, וואָס זיי האָבן נישט געוואָלט רייך ווערן און אויך

נישט דערפאר, ווייל זיי האָבן אפשר נישט געגלויבט, אָן אוצרות
 וואָלגערן זיך אומעטום און אָן מען דארף זיי נאָר קאָנען אויס-
 גראָבן. די יינגלעך האָבן זיך אַנטזאָגט פון דעם פלאַן מיט
 גרויס האַרצווייטאָג מער נישט דערפאר, וואָס אָן אוצר דארף
 מען זוכן און גראָבן סיידן ביינאַכט, בשעת ס'איז פינסטער און
 בשעת קיין לעבעדיקער נפש איז נישטאָ אויפן גאַס, און אַלע
 יינגלעך האָבן מורא געהאַט פאַר זייערע טאַטעס און מאַמעס,
 אַרויסצוגעבענען זיך אינמיטן דער גאַכט פונדערהיים. אמת, טאָם
 האָט זיי אפילו געגעבן צו פאַרשטיין, אָן בשעת זיי וועלן זיך
 דערנאָך אומקערן אַהיים מיטן אוצר, וואו ס'וועלן זיך געפינען
 גאַלד מיט זילבער מיט ברייאַנטן מיט רענדלעך און סיייערע
 שטיינער—וועלן זיי דאָן זיין אָנגעלייגטע געסט ביי זייערע טאָ-
 טעס און מאַמעס און מ'וועט זיי אפילו קיין שלעכט וואָרט נישט
 זאָגן. אָבער נאָך אַלעמען האָבן זיך קיין בעלנים נישט געפונען,
 הגם דער חשק צו אָן אוצר איז ביי אַלעמען געוועזן אָן אַ
 שיעור גרויס און די אמונה, אָן מ'קאָן אַזאָ אוצר געפינען—נאָך
 גרעסער.

דערפאר אָבער האָט זיך קיין סך נישט געלאָזן בעטן העקעל-
 בערי, וועלכער איז שוין אַמאָל געוועזן אַ שותף מיט טאַמען
 אין דער רויבער-באַנדע, העקעלבערי האָט, צום גליק, נישט גע-
 האָט קיין טאַטן און קיין מאַמען—ער איז אַ קיילעכדיקער יתום
 נאָך פון קינדווייז אָן—וואָס ער וויל, קאָן ער טאָן!
 —וואו אָבער, רעכנסטו, וועלן מיר דאָס גראָבן דעם אוצר?—האָט
 העקעלבערי מיט גרויס אינטערעס און מיט אויסגעשטעלטע אויגן
 געפרעגט.

—אָט פאַרלאָז זיך שוין אויף מיר,—האָט טאַם מעשה מבין גע-
 ענטפערט.—אין די זאַכן ווייס איך שוין אַליץ, וואָס מען דארף.

אָבער אָן אוצר קאָן מען דען גראָבן, וואו מ'וויל?
 —דאָס נישט, אָבער אוצרות זיינען פאַראַן גענוג—מען דארף
 נאָר נישט זיין קיין שרעקעדיקער און מען דארף זיך נישט
 מוילן, פאַרשטייסט?

— איך פארשטיי, האָט העקעלבערי געענטפערט. — ס'וואָלט נאָך
וועלן וויסן, צי דאָס קאָן מען גראָפן, וואו מען וויל, אָדער
ס'זיינען פאראן באַשטימטע ערטער, וואו די אנצרות ליגן באַ-
האַלטן.

— נישט אומעטום...

— און ווער לאָזט דאָס איבער אָן אוצר, אָז פרעמדע זאָלן אים
דערנאָך קאָנען אויסגראָבן און צונעמען פאר זיך?

— פארשטייט זיך, אָז נישט קיין תלמידים פון אונזער שול!
אָועלכע יינגלעך, ווי מיר, האָבן קיין געלט נישט— טאָ וואָס וועלן
מיר פארגראָבן? אויך מענטשן פאַלעבאַטים האַלטן זייער צירונג
און בריליאַנטן ביי זיך, פארשטייט?

— ס'פארשטיי, אָבער ווער פאַרט לאָזט דאָס איבער אין דער
ערד גאַלד מיט זילבער?

— גולדנים! זיי האָבן מורא צו טראָגן ביי זיך— פארגראָבן זיי דאָס
ערגעץ אין דער ערד און...

— פארוואָס נעמען זיי דאָס שפעטער נישט צוז?

— פארשטייטו מיך, די גולנים האָבן אַזויפיל אנצרות, אָז זיי
פארגעסן שפעטער אַליין, וואו זיי האָבן דאָס באַהאַלטן— בלייבט
דאָס ליגן!

— די וועלט איז דאָך אָבער אַזוי גרויס, טאָ ווי קאָן מען דאָס
וויסן אַקוראַט, וואו די גולנים באַהאַלטן?

— דו ווייסט נישט און איך ווייס יאָ!

— אדרבא, זאָג מיר אויך!

— די גולנים באַהאַלטן דאָס-רוב זייערע אנצרות אָדער אונטער אַ
סענקעוואַטן בוים, וואָס געפינט זיך נעבן אַ טייך, אָדער אונטער
אַ שטוב, וואו ס'וואוינען קיין מענטשן נישט און ס'טאַנצן ביי-
נאַכט שדים.

פאַר אַ סענקעוואַטן בוים ביי אַ טייך האָט העקעלבערי געוויס
קיין מורא נישט געהאַט, אָבער פאַר אַ פוסטן בנין, וואו ס'טאַנצן
שדים ביי דער נאַכט, האָט ער זיך שטאַרק געשראַקן און ער
האַט געזאָגט:

— לאַמיר בעסער גיין גראָבן אונטערן בוים ביים טייך...

—אויב דו ביזט אַ שרעקעדיקער, טאָ נעם זיך בעסער נישט אָן!—
האַט אים טאָם מיט גאווה מתרה געוועזן.—איידער צו גיין מיט
אַ פחדן, וועל איך שוין בעסער אליין אָפּטאָן די אַרבעט און
אַז איך וועל געפינען אַן אוצר, וועל איך זיך מיט קיינעם נישט
דאַרפן טיילן.

—כ'זאָג נישט, אַז כ'האַב מורא.—האַט זיך העקעלבערי אָנגע-
הויבן פאַרענטפערן.—נאָר איידער צו גיין אינמיטן נאַכט אין אַ
חורבה מיט שדים, איז דאָך בעסער...

—די שדים נעם איך אויף זיך!—האַט טאָם העלדיש דערקלערט.—
וואָרום איך ווייס שוין דעם פּסוק, מיט וועלכֿן מ'קאָן פאַרשווערן
די שדים, אַז זיי זאָלן אויף אונז קיינ שליטה נישט האָבן.

—אַזוי! ווייסטו דעם פּסוק?

—אודאי ווייס איך!

—זאָג מיר אויך אויס.

—דאָס טאָר מען נישט, וואָרום די נישטגוטע קאָנען אויפהערן
פּאַלגן.

—אַבער אַז מיר וועלן זיי פאַשווערן זאָלבענאַנד, וועט דאָך זיין
בעסער.

—כ'וועל זען דאָרטן אויף אַן אָרט: אויב מען וועט קאָנען, וועל
איך דיר אפּשר אויסלערנען דעם פּסוק.

—געדיינק-זשע, זאָלסטו מיר אויסלערנען, יאָ?

טאָם האָט אים צוגעזאָגט, און טאַקע דאָרטן אויף אַן אָרט האָבן
ביידע חברים אָפּגערעדט, אַז נאָך היינט ביי דער נאַכט וועט
העקעלבערי אַ סיף טאָן טאַמען אונטערן פענסטער, זיי וועלן
נעמען מיט זיך אַ פּאַר רידלען און וועלן אַוועקגיין גראָבן אַן
אוצר.

נאַנצע זעקס נעכט האָבן די פּאַר חברים געאַרבעט אַרום דער
זעפּראַכענער באַד, וואָס איז געשטאַנען ווייט הינטערן שמעטל
און וואו אַ מענטשנס פּוס פלעגט נישט איבערטערען. זיי האָבן
געגראָבן אין דער טיף און אין דער ברייט און אין דער ליינג
און—נישטאַ קיינ אוצר. טאָם האָט נאָך אפילו חשק געהאַט וויי-

טער צו גראָבן; ס'מוז דאָרטן זיין אַן אוצרוי—האַט ער כסדר
געשריען. נאָר העקעלבערי איז געווען זיכער, אַז טאָם האָט
נישט גוט געוואוסט דעם פסוק, וויאָזוי צו פאַרריידן די נישט-
גוטע, און וויבאַלד אַזוי, איז דאָך אומזיסט די אַרבעט. צום סוף
האַט טאַקע טאָם מודה געווען:
—ס'קאָן זיין, אַז ל'האַב פאַרגעסן אַ וואָרט אין דעם פסוק...

XVI.

אך דעם נישט איינגעגעבענעם פֿרוב מיטאַמאַל רייך צו ווערן, איז טאָם ווידער אומעטיק געוואָרן און וואָכן-לאַנג איז ער כמעט פֿון שטוב נישט אַרויס, אַחוץ, וואָס ער פֿלעגט זיך ביי זיי אויסן הויף אַלע טאָג טרעפֿן מיט זיין בעסטן חבר העקעלבערי.

די מומע פֿאַלי פֿון איר זייט איז געווען זייער צופֿרידן, וואָס טאָם איז דאָס רוב אינדערהיים, מחמת דאָן איז זי דאָך לכל-הפחות זיכער, אַז ער לעבט און אַז ער וועט איר נישט מאַכן קיין בזיונות. אָבער, ערשטנס, האָט זי געהאַט גענוג צער און האַרצווייטאָג אפילו בשעת ער איז אין ערגעץ נישט געגאַנגען, וואָרום ס'איז נישט אַריבער אפילו איין טאָג, אפילו איין שעה, טאָם זאָל איר מיט עפעס נישט מצער זיין. דאָ שניצט ער מיט אַ מצער און צעשניידט זיך אַ האַנט; דאָ האַנדלט ער איין דורך העקעלבערי אַ טייבעלע, וואָס צעברעכט אַלע גלעזער אין שטוב; דאָ צריינגט ער מיט זיך אַ ביזן הונט, וואָס בייסט איין די קווינע מערי, און מ'מיינט, אַז דער הונט איז גאָר געווען אַ משוגענער; דאָ שטעלט ער אַנדער דעם קליינעם סיד אויפֿן

קאָפּ און ביים יינגל גייט בלוט פון נאָז, און אַחוץ אַלץ, האָט
די מומע קיין זאָך פון אים נישט געקאָנט באַהאַלטן, וואָרום
טאָם האָט שוין געהאַט אַזאַ נאָז, מיט וועלכן ער האָט דער-
שמעקט פאַר אַ מייל, און האָט ער נאָר וואָס דערנען—איז שוין
פון דעם באַלד קיין זכר נישט געפליבן.

—געוואָלד, וואָס וועט דאָס זיין פון דיר?—האָט אים די מומע
פּסטר געמוסרט.—זאָג, וואָס וועט פון דיר זיין?

דאָס רוב פלעגט טאָם גאָר קיין זאָך אויף דעם נישט ענטפערן,
און בעת די מומע האָט גערעדט און האָט זיך אויף אַ רגע אָפּ-
געקערט אָן אַ זייט, האָט ער דערווײל אַרויסגעכאַפט אַ שטיקל
צוקער פון דער פּושקע, און, קייענדיק, האָט ער דערביי געגעבן
דעם קליינעם סיד אַ סימן, ער זאָל האַלטן דאָס מויל—אַנישט
וועט ער זיך מיט אים אָפּרעכענען אויף דער וועלט. ועלטן ווען
גאָר פלעגט טאָם ענטפערן דער מומע:

—וואָס פּרעגט איר?

—אַז דו רעדסט ווי אַ פּיין קינד, האָב איך דיך האַלטן.

—איך האָב אייך אויך האַלט, מומע.

—דו זאָגסט דאָס מיטן גאַנצן האַרצן, מיין קינד?

—זאָל איך איינגעזונגען ווערן אויף אַס דעם אָרט, מומע, אויב
איך זאָג ליגן!

—שווערן דאַרפסטו נישט, מיין קינד—איך גלויב דיר אַזוי אויך,
וואָרום איך ווייס, אַז דאָס האַרץ איז ביי דיר אַ גוטס און אַז
דו ביזט נאָר שטאַרק צעלאָזן.

—וואָס טו איך, מומע, וואָס טו איך דאָ אַזוי? דאַכט זיך, איך
טשעפע קיינעם נישט!

—דאָך היינט אינדערפרי האָסטו מיט די פינגער געלעקט דעם
האַניק פון קריגל—איז דאָס פּיין אַזוי, האָ?

—דאָס האָט אייך מסתמא סיד דערציילט—איך וועל אים שוין
דערפאַר באַצאָלן, נישקשה!

—זעסטו שוין—אַן אייגענעם פרודערל אפילו זשאַלעוועסטו אויך
נישט, דאַרף דאָס אַזוי זיין, האָ?

—זאָל ער נישט מסרן, פאַרשטייט?

די מומע שאַקלט מיטן קאַפּ, ווישט די אויגן פון צער און
פרעגט ווידער:

—וואָס וועט דאָס זיין פון דיר, וואָס וועט דאָס פון דיר זיין?

—וואָס וועט פון מיר זיין?

—יא, וואָס וועט פון דיר זיין?

—פון מיר וועט זיין, מומעלע...

—נו, וואָס?

—איך וועל זיין אַ גלח! גוט, מומעלע? ס'איז אייך עפעס גע-

פעלן אַ גלח?

—הלואי וואָלט דאָס אמת געוועזן, אָבער דאָס האַרץ זאָגט מיר

עפעס, אַז...

—וואָס זאָגט אייך דאָס האַרץ?

און דאָס האַרץ האָט דער מומע פאָלי געזאָגט, אַז קיין נחת

וועט זי שוין פון טאָמען אַלצאיינס נישט דערלעבן, וואָרום זי

איז פון צער און פון עגמת-נפש אַזוי אָפגעשוואַכט געוואָרן, אַז

ווער ווייס, צי וועט זי שוין גאָר לאַנג לעבן.

—אַז דו וועסט בלייבן אָן דער מומע פאָלי, וועסטו ערשט דע-

מאָלט פאַרשטיין, וועמען דו האָסט פאַרלאָרן און ווי טייער דו

האָסט די מומע געדאַרפט האַלטן: ס'וועט שוין אָבער דעמאָלט

זיין שפעט...

ביי אַזעלכע דבורים ווערט טאָם אַ ביסל ערנסטער. ער הויבט

אָן קראַצן דעם קאַפּ, אַרומגיין איבערן שטוב און צום סוף

רעדט ער אַרויס מיט אַ קול פון רחמים:

—אַז ס'איז מיר אומעטיק, מומע! ס'איז מיר דאָ ביי אייך אַזוי

אומעטיק, אַז...

—אומעטיק גאָר איז דירן וואָס הייסט דאָס עפעס אומעטיק?

מסתמא דערפאַר, וואָס דו פאַרגעסט זיך אָפּט צו לייענען קריאת

שמע פאַרן שלאָף...

—דאָס האָט אויך כיד איינגעמערט! איך וועל זיך שוין מיט אים

אָפּרעכענען, נישקשה!

—זעסטו, אַז מער ווי וועגן שלאָפן זיך אין מער ווי וועגן מצער

זיין די מומע טראַכסטו גאַרנישט; וואָס פאַרט וועט דאָס פון
 דיר זיין, האָ?
 —איך וועל זיין, כּוועל זיין, כּוועל זיין...
 —אז מען האָט אַזעלכע גוטע חברים...
 —העקעלבערי איז אַ גנב!—שרייט פּלוצלונג אויס דער קליינער
 סיד.—איך קאָן זיך שווערן!
 טאָם טוט זיך אַ וואָרף אויפן ברודער, קוליעט אים איבער
 דריי מאָל, אין שטוב ווערן קולות, די מומע שמייסט אָפּ טאָמען
 מיט אַ רוט און גייט אַרויס מיט אַ צעבראָכן האַרץ. אַמאָל פּאַלט
 אפילו איין דער מומע פּאַלי, אַז אפּשר איז נאָך מיט טאָמען
 טאָקע גאַרנישט אַזוי געפערלעך, אפּשר האָט ער זיך טאָקע אַרויס-
 געכאַפט אין אַ גוטער שעה און וועט טאָקע אויף אַן אמת ווען
 ס'איז זיין אַ גלח—ביי גאָט איז אַליץ מעגלעך. אגב, פרובט זי
 זיך אַליין טרייסטן, זיצט דאָך טאָם גאַנצע טעג אין שטוב, טוט
 קיינעם קיין שלעכטס נישט, אַחוץ דער אייגענער מומע און
 וואָס זעט מען דאָ אַזוי אויף אים? ס'קאָן נאָך אַליץ זיין...
 הלואי, רבוננו של עולם!
 אָבער פאַר די לעצטע טעג האָט די מומע באַמערקט, אַז הע-
 קעלבערי פאַרבריינגט מיט איהר טאָמען שעהן-לאַנג אויפן הויף
 און כּסדר זיי סודן זיך, כּסדר מ'שושקעט זיך אין וואָס-ווען—
 זויס קיינער נישט!
 —טאָם, וואָס האָסטו מיט אים פאַר אַ געשעפטן, האָ?
 —מיט וועמען?
 —זו ווייסט שוין אַליין מיט וועמען?
 —מיט העקעלבערי, מיינסטו?
 —יאָ.
 —איך דינג ביי אים אַ מעסערל!
 —אָבער זיינען דאָס ביי אייך אַזעלכע סודות, האָ?
 —העקעלבערין איז אויך אומעטיק...
 —וואָס איז אים?
 —ס'איז אים אומעטיק, מומע, טאָקע אַזוי ווי מיר איז אומעטיק,
 איר פאַרשטייט, מומע.

— כ'זועל דיר באַלד גיין באַשטעלן אַ פּלי-זמר מיט אַ פּידל! גע-
זען אַ ביכל—אומעטיק איז זיי גאָר! האָט זיך אויסגעקליבן אַ
חבר, זאָל מיר גאָט נישט שטרעפּן פאַר מיינע רייד...
— מומע, העקעלבערי וועט נאָך אפשר ווען ס'איז אויך זיין אַ
גלח!

— אָט דער יונגאַטש...?

— וואָס איך וועל זיין—וועט ער אויך זיין!

— אינגליך איז טאָם ווידער פאַרשוואונדן געוואָרן פון שטוב, און
די מומע פאָלי מיט העקעלבעריס מאמען האָבן זייערע קינדער
געזוכט און געזוכט און—
טאָם איז שוין אָבער מער אַהיים קיינמאָל נישט געקומען. הע-
קעלבערי אויך נישט.
אין שטאָט רעדט מען, אַז טאָם מיט העקעלבערי זיינען געוואָרן
אמגע גולנים.

